



## LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS TARYBA

### NUTARIMAS

#### DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTRO ĮSAKYMU PATVIRTINTŲ NOTARŲ ATLYGINIMO UŽ NOTARINIŲ VEIKSMŲ ATLIKIMĄ DYDŽIŲ NUSTATYMO ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS ĮSTATYMO 4 STRAIPSNIO REIKALAVIMAMS

2020 m. gruodžio 7 d.  
Vilnius

(1) Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba 2020 m. gruodžio 7 d. posėdyje išnagrinėjo klausimą dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu patvirtintų notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą dydžių nustatymo atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo<sup>1</sup> 4 straipsnio reikalavimams.

Konkurencijos taryba n u s t a t ė:

(2) Tyrimas dėl teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. 57 „Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių patvirtinimo“ (toliau – Įsakymas) patvirtintų Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių (toliau – Laikinieji dydžiai)<sup>2</sup> atitikties Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams (toliau – Tyrimas) pradėtas Konkurencijos tarybos 2018 m. balandžio 26 d. nutarimu Nr. 1S-52 (2018)<sup>3</sup>.

(3) Tyrimas baigtas Konkurencijos tarybos Viešųjų subjektų priežiūros grupės 2019 m. kovo 21 d. pranešimu apie įtariamą pažeidimą Nr. 6S-5 (2019)<sup>4</sup> (toliau – Pranešimas), kuriame daroma išvada, kad Laikiniuosiuose dydžiuose nustatytas reglamentavimas nesuderinamas su Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimais, įpareigojančiais viešojo administravimo subjektus užtikrinti sąžiningą konkurenciją.

---

<sup>1</sup> 2020 m. lapkričio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo Nr. VIII-1099 1, 3, 11, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 25, 26, 27, 29, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 38-1, 40, 45, 53, 55, 57 straipsnių, priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 39-1 straipsniu, VIII skyriumi įstatymu priimti daugelio Konkurencijos įstatymo pakeitimai. Vadovaujantis minėto įstatymo 29 straipsniu Konkurencijos tarybos pradėtoms pažeidimo procedūroms ir ūkio subjektų ir viešojo administravimo subjektų atsakomybės už padarytus pažeidimus nustatymui, įskaitant ir šiuo atveju, taikomos iki šio įstatymo įsigaliojimo galiojusios Konkurencijos įstatymo nuostatos. Taigi, šiame Nutarime vadovujamasi iki 2020 m. lapkričio 1 d. galiojusios Konkurencijos įstatymo redakcijos nuostatomis. Pažymėtina, kad šiame Nutarime taikytinos Konkurencijos įstatymo nuostatos iš esmės nepasikeitė lyginant su nuo 2020 m. lapkričio 1 d. galiojusiomis analogiškais Konkurencijos įstatymo nuostatomis.

<sup>2</sup> Paskutinį kartą Laikinieji dydžiai keisti 2020 m. kovo 31 d. teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-96.

<sup>3</sup> Bylos 1 tomas, 86–87 lapai.

<sup>4</sup> Bylos 2 tomas, 22–35 lapai.

(4) Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija ir Lietuvos notarų rūmai (toliau – Notarų rūmai) raštu<sup>5</sup> bei 2019 m. rugpjūčio 20 d. vykusio Konkurencijos tarybos išklausymo posėdžio (toliau – Išklausymo posėdis) metu<sup>6</sup> pateikė savo paaiškinimus dėl Tyrimo išvadų.

(5) Atsižvelgdama į Tyrimo metu nustatytas aplinkybes, į Teisingumo ministerijos ir Notarų rūmų pateiktus paaiškinimus, bei siekdama tinkamai įvertinti Laikinių dydžių atitiktį Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams, Konkurencijos taryba 2019 m. lapkričio 12 d. priėmė nutarimą Nr. 1S-143 (2019) „Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu patvirtintų notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą dydžių nustatymo atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams papildomo tyrimo“<sup>7</sup> (toliau – Papildomas tyrimas).

(6) Siekiant nustatyti, ar Teisingumo ministerijos veiksmai pažeidė Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus, Tyrimo metu buvo vertinamos šio Nutarimo 1 dalyje nurodytos Tyrimui reikšmingos aplinkybės.

## 1. Tyrimui reikšmingos aplinkybės

(7) Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 19 straipsnyje įtvirtinta, kad už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas notaras ima atlyginimą, kurio dydį nustato teisingumo ministras, atsižvelgdamas į šio įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnyje nurodytus notarų atlyginimo dydžių nustatymo kriterijus ir suderinęs su Lietuvos Respublikos finansų ministru. Atlyginimo dydis turi garantuoti notaro pajamas, kurios leistų jam būti ekonomiškai nepriklausomam, sudaryti geras klientų aptarnavimo sąlygas, įdarbinti reikalingos kvalifikacijos darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą.

(8) Notariato įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtinta, kad notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas dydžiai nustatomi atsižvelgiant į šiuos kriterijus: tvirtinamo sandorio ar kito notarinio veiksmo vertę; atliekamo notarinio veiksmo ar teikiamos paslaugos pobūdį; notaro ekonominio nepriklausomumo užtikrinimą; notaro profesinės veiklos ir civilinės atsakomybės riziką; kryžminį subsidijavimą; sąnaudas.

(9) Laikiniuosiuose dydžiuose notarų atlyginimo dydžiai nustatyti įvairia forma: fiksuota kaina bei kainų intervalu, nustatant minimalią ir maksimalią atlyginimo dydžio ribą procentais arba pinigine išraiška (toliau – kainų intervalas).

(10) Fiksuotais atlyginimo dydžiais pranešime vadinami Laikiniuosiuose dydžiuose įtvirtinti notarų atlyginimo dydžiai, už konkretų notarinių veiksmą nustatyti fiksuota pinigine suma<sup>8</sup> arba procentine išraiška<sup>9</sup>, nesant procentinių atlyginimo dydžių intervalų.

(11) Vadovaujantis Notariato įstatymo 2 straipsniu, notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis šio įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Notarus skiria ir atleidžia teisingumo ministras.

<sup>5</sup> Teisingumo ministerijos 2019 m. balandžio 12 d. raštas Nr. (1.16E)7R-2343 „Dėl paaiškinimų dėl tyrimo išvadų pateikimo“ su priedais (bylos 2 tomas, 46–191 lapai); Advokatų kontoros „TGS Baltic“ 2019 m. balandžio 12 d. raštas „Dėl termino pateikti paaiškinimus ir pranešimo apie įtariamą pažeidimą (tyrimo bylos Nr. 18/xx/2/1/01/35/036)“ su priedu (bylos 3 tomas, 4–27 lapai); Advokatų kontoros „TGS Baltic“ 2019 m. gegužės 2 d. raštas „Dėl administracinės procedūros eigos ir tęsimo“ su priedu (bylos 3 tomas, 33–50 lapai); Advokatų kontoros „TGS Baltic“ 2019 gegužės 15 d. raštas „Dėl pranešimo apie įtariamą pažeidimą (tyrimo bylos Nr. 18/xx/2/1/01/35/036)“ su priedais (bylos 3 tomas, 53–86 lapai); Advokatų kontoros „TGS Baltic“ 2019 m. liepos 5 d. raštas „Dėl pranešimo apie įtariamą pažeidimą (tyrimo bylos Nr. 18/xx/2/1/01/35/036)“ su priedu (bylos 3 tomas, 88–105 lapai).

<sup>6</sup> 2019 m. rugpjūčio 27 d. Konkurencijos tarybos išklausymo posėdžio protokolas Nr. 4S-11(2019) (bylos 3 tomas, 108–130 lapai).

<sup>7</sup> Bylos 3 tomas, 136–138 lapai.

<sup>8</sup> Pavyzdžiui, už nekilnojamojo daikto perdavimo–priėmimo dokumento patvirtinimą nustatytas 10 Eur notaro atlyginimo dydis (Laikinių dydžių 31.1. punktas).

<sup>9</sup> Pavyzdžiui, už hipotekos (įkeitimo) reikalavimo (teisės) perleidimo sutarties patvirtinimą nustatytas 0,08 procento nuo hipotekos reikalavimo (teisės) dydžio, bet ne mažiau kaip 26 Eur ir ne daugiau kaip 338 Eur atlyginimo dydis (Laikinių dydžių 19.4. punktas).

(12) Notarai tvirtina sandorius, išduoda paveldėjimo teisės liudijimus, liudija dokumentų nuorašų ir jų išrašų, parašo dokumentuose tikrumą ir atlieka kitus Notariato ir kituose įstatymuose nurodytus notarinius veiksmus<sup>10</sup>.

(13) Notariniai veiksmai gali būti atliekami pas bet kurį notarą, išskyrus turto paveldėjimo atvejus, kadangi notarų veiklos teritoriją šiais atvejais nustato teisingumo ministras<sup>11</sup>.

### **1.1. Iki Tyrimo ir Tyrimo metu gauti paaiškinimai**

(14) Konkurencijos taryba kreipėsi<sup>12</sup> į Teisingumo ministeriją, prašydama paaiškinti, dėl kokių priežasčių Laikinosiuose dydžiuose įtvirtinti notarų atlyginimo už teikiamas paslaugas dydžiai yra skirtingi, kaip buvo parenkamas konkretus būdas atlyginimui už teikiamas paslaugas įtvirtinti ir kodėl buvo pasirinktas būtent toks reglamentavimo modelis, kuriuo įtvirtinami minimalūs notarų teikiamų paslaugų atlyginimo dydžiai.

(15) Teisingumo ministerija pateikė<sup>13</sup> paaiškinimus dėl Laikinių dydžių ir nurodė, kad nuo 1996 metų Lietuvoje galiojantis mišrus notarų atlyginimo nustatymo modelis, nustatant procentinius dydžius, konkrečias fiksuotas sumas, įkainių intervalus, yra būdingas lotyniškosios tradicijos notariatui. Notariato įstatyme įtvirtinta lotyniškoji notariato organizavimo sistema reiškia, kad pagal Lietuvos teisę notaro statusas yra dvejopas. Viena vertus, jis yra valstybės įgaliotas asmuo, kita vertus, notaras verčiasi savarankiška profesine veikla – teikia teises paslaugas. Taigi notaras vykdo tokias funkcijas, kurių vykdymą valstybė privalo užtikrinti. Užtikrinti šių funkcijų vykdymą – viešasis interesas ir valstybės priedermė.

(16) Teisingumo ministerija taip pat paaiškino, kad paprastai procentinis notarų atlyginimas nustatomas tuo atveju, kai sandorio vertė yra aiški, kadangi atlyginimas yra skaičiuojamas nuo sandorio vertės. Toks skaičiavimo būdas suteikia galimybę vykdyti socialinę politiką notarinių paslaugų rinkoje, nes sandorius, kurių vertė yra didelė, paprastai atlieka asmenys, turintys didesnes pajamas, jų sumokėti atlyginimai už notarinių veiksmų atlikimą subsidijuoja kitus notarinius veiksmus, kurių įkainiai yra mažesni už savikainą. Tokiu būdu yra užtikrinama, kad šios notarų paslaugos būtų prieinamos visiems asmenims, o notarų imamo atlyginimo įkainiai būtų socialiai orientuoti.

(17) Fiksuotas notarų atlyginimas, pasak Teisingumo ministerijos, paprastai nustatomas, kai sandorio vertė yra nežinoma arba nėra pakankamai aiški ir yra nustatomas paprastais, buitiniams, visuotinai reikšmingiems notariniams veiksams.

(18) Minimalūs ir maksimalūs notarų atlyginimo dydžiai, Teisingumo ministerijos teigimu, yra nustatyti atsižvelgiant į tai, kad notariniai veiksmai gali būti skirtingo sudėtingumo ir reikalaujantys iš notaro skirtingų materialinių ir darbo sąnaudų. Maksimalaus dydžio įtvirtinimas turėtų apsaugoti asmenis nuo neadekvačiai didelių įkainių už notarines paslaugas, o minimalaus – užtikrinti bent minimalių notarų sąnaudų atlyginimą. Minimalių ir maksimalių atlyginimo dydžių nustatymas ne tik užtikrina tiek notaro, tiek sandorio šalių interesų apsaugą, bet taip pat suteikia sandorio šalims teisę pasirinkti notarą, kuriam reikės mokėti mažesnę atlyginimą Laikinosiuose dydžiuose nustatytose atlyginimo ribose.

(19) Pasisakydama dėl kriterijų, kuriais remiantis buvo nustatyti notarų atlyginimo dydžiai, Teisingumo ministerija informavo, kad pasirenkant notarų atlyginimo dydžių nustatymo būdą ir

---

<sup>10</sup> Notariato įstatymo 26 straipsnis.

<sup>11</sup> Notariato įstatymo 28 straipsnis.

<sup>12</sup> Konkurencijos tarybos 2018 m. balandžio 11 d. raštas Nr. (2.11-35)6V-931 „Dėl 1996 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymo „Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių patvirtinimo“ Nr. 57“ (bylos 1 tomas, 1–3 lapai); Konkurencijos tarybos 2019 m. vasario 6 d. raštas Nr. (2.1E-35)6V-287 „Dėl informacijos pateikimo“ (bylos 2 tomas, 9–11 lapai).

<sup>13</sup> Teisingumo ministerijos 2018 m. balandžio 18 d. raštas Nr. (1.16)7R-2709 „Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių, patvirtintų 1996 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 57“ su priedais (bylos 1 tomas, 4–85 lapai).

nustatant naujus konkrečius notarų atlyginimo dydžius, buvo sistemiškai vertinami visi Notariato įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtinti kriterijai.

(20) Teisingumo ministerija pateikė<sup>14</sup> papildomus paaiškinimus dėl Laikinuosiuose dydžiuose įvairia forma nustatytų notarų atlyginimo dydžių.

(21) Teisingumo ministerija nurodė, kad Laikinuosiuose dydžiuose nustatyti atlyginimo dydžiai neturėtų būti vertinami kaip atlyginimas už paprastai teikiamas teises paslaugas, bet turėtų būti atsižvelgta į notaro statusą, t. y. kad notaras notarinius veiksmus atlieka ne kaip privatus ūkio subjektas, bet kaip valstybės įgaliotas asmuo.

(22) Teisingumo ministerija pažymėjo, kad vienas iš pagrindinių notariato veiklos principų yra notarų nepriklausomumo principas, pagal kurį notaras, atlikdamas notarinius veiksmus arba atsisakydamas juos atlikti, privalo būti visiškai laisvas nuo bet kokios išorinės įtakos, atsiriboti nuo asmeninių interesų, kitų asmenų galimos įtakos notariniam veiksmui atlikti, taip pat privalo saugoti abiejų šalių interesus, išaiškinant šalims notarinio veiksmo prasmę ir pasekmes iš neutralios pozicijos. Be to, Teisingumo ministerijos teigimu, notaras privalo atkreipti silpnesnės šalies dėmesį į galimus atliekamo notarinio veiksmo pavojus, kurių šalis nežinojo ar nepastebėjo, tuo užtikrindamas tikrąją šalių valią. Veikimas rinkos sąlygomis, pasak Teisingumo ministerijos, suponuoja situaciją, kad paslaugų teikėjas tam tikra apimtimi yra priklausomas nuo paslaugų gavėjo. Dėl to notarinių paslaugų teikimas visiškos konkurencijos sąlygomis keltų bent jau teorinių abejonių dėl notaro nepriklausomumo, objektyvumo ar silpnesnės sandorio šalies apsaugos funkcijos tinkamo atlikimo.

(23) Teisingumo ministerija pateikė įvairių Europos Sąjungos valstybių narių duomenis apie notarų įkainių teisinį reguliavimą su vertimu į lietuvių kalbą<sup>15</sup> ir šių duomenų apibendrinimą<sup>16</sup>.

(24) Taip pat Teisingumo ministerija pateikė Vilniaus universiteto Teisės fakulteto mokslininkų nuomonę<sup>17</sup>, kurioje teigiama, kad notaro veikla nėra verslas dėl to, kad ši profesija yra viešo pobūdžio, taip pat dėl to, kad notarui iš esmės pavedamos vykdyti valstybės tarnybos funkcijos. Skirtingai nei verslininkas, notaras negali visiškai laisvai priiminėti sprendimų, susijusių su savo veiklos organizavimu, jis negali be pagrindo atsisakyti atlikti notarinių veiksmų, pelno gavimas nėra pagrindinis jo veiklos tikslas, atlyginimo dydis išakmiai sureguliuotas, įgaliojimų trukmė ribota, taip pat apribota reklama. Visose lotyniškojo notariato valstybėse notarų konkurencija yra ribojama. Reguluodama notarų įkainius, valstybė juos vertina kaip tam tikrą jos nustatytą mokesčių, kuri keisti gali tik pati valstybė, bet ne subjektas, kuris įgaliotas šį mokesčių surinkti. Šiuo metu galiojanti notarinių veiksmų įkainių sistema iš esmės užtikrina notarų sąžiningos konkurencijos laisvę. Tačiau, tobulinant esamą sistemą, būtų teisinga mažinti galimybę notarams konkuruoti kaina.

(25) Teisingumo ministerija informavo<sup>18</sup>, kad siekdama išnagrinėti notarų veiklos reguliavimo išlaikymo ir veiklos liberalizavimo galimybes, poreikį ir galimas pasekmes bei įvertinti Lietuvoje galiojantį notarų profesijos teisinį reguliavimą, inicijavo Lietuvos teisės instituto mokslo studiją apie notarų veiklos liberalizavimą Europos Sąjungos lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse.

(26) Teisingumo ministerija nurodė, kad notarinių paslaugų rinkai būdingas informacijos asimetriškumas, nes šių paslaugų gavėjai neturi tokios pačios informacijos apie teisinių paslaugų kokybę, kaip notariai. Dėl to paslaugų gavėjų sprendimą įsigyti paslaugą iš esmės nulemia tik kaina. Atsižvelgiant į tai, kyla grėsmė, kad aukštesnės kokybės paslaugų teikėjai dėl didesnės paslaugos

<sup>14</sup> Teisingumo ministerijos 2018 m. spalio 19 d. raštas Nr. (1.16E)7R-6852 „Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių, patvirtintų 1996 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 57“ (bylos 1 tomas, 108–110 lapai).

<sup>15</sup> Teisingumo ministerijos 2018 m. gruodžio 18 d. raštas Nr. (1.16)7R-8191 „Dėl informacijos pateikimo“ su priedais (bylos 1 tomas, 125–134 lapai); 2019 m. sausio 4 d. raštas Nr. (1.16)7R-61 „Dėl informacijos pateikimo“ su priedais (bylos 1 tomas, 138–199 lapai); Teisingumo ministerijos 2019 m. sausio 17 d. raštas Nr. (1.16)7R-308 su priedais (bylos 2 tomas, 1–8 lapai).

<sup>16</sup> 2019 m. sausio 4 d. raštas Nr. (1.16)7R-61 „Dėl informacijos pateikimo“ su priedais (bylos 1 tomas, 200–206 lapai).

<sup>17</sup> Teisingumo ministerijos 2018 m. rugsėjo 17 d. raštas Nr. (1.16E)7R-6100 „Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių, patvirtintų 1996 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 57“ su priedais (bylos 1 tomas, 101–104 lapai).

<sup>18</sup> Teisingumo ministerijos 2019 m. vasario 18 d. raštas Nr. (1.16E)7R-991 „Dėl informacijos pateikimo“ (bylos 2 tomas, 12–18 lapai).

savikainos gali būti išstumti iš rinkos ir galiausiai rinkoje gali likti tik žemesnės nei optimali paslaugų kokybės teikėjai. Kita problema įvardyta, kai paslaugos teikėjas turi paskatą teikti per aukštos kokybės paslaugą, kad gautų kuo didesnę kainą, nors vartotojams to nereikia.

## 1.2. Pranešimo išvados

(27) Tyrimo metu nustatytos aplinkybės ir padarytos išvados buvo išdėstytos Pranešime<sup>19</sup>.

(28) Pranešime nurodyta, kad notarai savarankiškai verčiasi profesine (ūkine) veikla ir atlygintinai teikia notaro paslaugas bei prisiima finansinę riziką, susijusią su jų veikla, todėl Teisingumo ministerija, priimdama teisės aktus, reglamentuojančius notarų veiklą, vykdo pavestus uždavinius, susijusius su ūkinės veiklos reguliavimu ir priimdama tokio pobūdžio teisės aktus privalo užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę. Laikinuosiuose dydžiuose nustatyti fiksuoti ir minimalūs notarų atlyginimo dydžiai gali riboti konkurenciją, kadangi tokiu atveju notarai neturi galimybės konkuruoti tarpusavyje, nustatydami mažesnius atlyginimo dydžius už notarinių veiksmų atlikimą nei kad įtvirtinta Laikinuosiuose dydžiuose. Dėl to paslaugų gavėjai (klientai) praranda galimybę gauti paslaugas pigiau, o notarai – pritraukti daugiau klientų.

(29) Minimalių ir fiksuotų notarų paslaugų įkainių nustatymas nėra vienintelė ir labiausiai tinkama priemonė notaro nešališkumui (neutralumui) užtikrinti. Jeigu susidaro tokia situacija, kai notaras vykdydamas tiesiogines savo pareigas tampa šališku ir tokiu būdu nukencia notarinės paslaugos kokybę, tai yra kitų priemonių atsiradusiai problemai spręsti, pavyzdžiui, eiliniai ir neeiliniai notarų veiklos patikrinimai, notarų eilinis ir neeilinis atestavimas, reikalavimai keliami notaro kvalifikacijai, drausminė atsakomybė.

(30) Nors Notariato įstatymo nuostatos ir įpareigoja teisingumo ministrą nustatyti notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą dydžius (įkainius), tačiau nenustato, kad atlyginimo dydžiai už notarinių veiksmų atlikimą turi būti fiksuoti ar nustatyti minimalūs atlyginimo dydžiai. Be to, Teisingumo ministerijos siekis užtikrinti notarinių paslaugų kokybę, nelaikytinas pagrįsta, proporcinga ir būtina priežastimi notarų teikiamų paslaugų atlyginimo dydžiams fiksuoti ar nustatyti minimalius atlyginimo dydžius.

(31) Atsižvelgiant į tai, Pranešime padaryta išvada, kad Laikinuosiuose dydžiuose nustatytas reglamentavimas nesuderinamas su Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimais, įpareigojančiais viešojo administravimo subjektus užtikrinti sąžiningą konkurenciją. Teisingumo ministerija, vykdydama jai priskirtas funkcijas, turi pareigą užtikrinti visuotinį notarinių paslaugų prieinamumą ir kokybę, bet ne nustatyti tokį reglamentavimą, kuris gali būti ribojantis konkurenciją. Teisingumo ministerija, įtvirtindama minimalius ir fiksuotus atlyginimo dydžius, nustatė tokį reglamentavimą, kuris gali būti ribojantis konkurenciją, nes tokiu atveju notarai neturi galimybės konkuruoti tarpusavyje, nustatydami mažesnius atlyginimo dydžius.

## 1.3. Nuomonės, gautos po Pranešimo

(32) Teisingumo ministerija pateikė paaiškinimus<sup>20</sup>, kuriuose nurodė, kad nesutinka su Pranešime padarytomis išvadomis. Teisingumo ministerija pažymėjo, kad Pranešimo argumentai yra paremti teismų praktika tradicinių ūkio subjektų bylose ir nėra įvertinamas notarų statusas, todėl vertinti notaro veiklą tik kaip tradicinę ūkinę veiklą yra nepagrįsta. Teisingumo ministerijos teigimu, notaras, atlikdamas notarinį veiksma, veikia ne kaip paprastas ūkio subjektas, o kaip valstybės įgaliotas asmuo, įformindamas notarinį veiksma ne privačiu, o oficialiu dokumentu; notaras vykdo griežtai apibrėžtas ir reglamentuotas valstybės deleguotas funkcijas; notarų, kaip valstybės įgaliotų asmenų, statusas ir vykdomi veiksmai iš esmės skiriasi nuo tradicinių ūkio subjektų, o tie skirtumai yra tokio pobūdžio ir apimties, kad negali būti traktuojami vienodai; Notariato įstatymas įpareigoja teisingumo ministrą nustatyti atlyginimo dydžius ne už komercinio pobūdžio paslaugas, o atlyginimo

<sup>19</sup> Bylos 2 tomas, 22–35 lapai.

<sup>20</sup> Ten pat, 46–58 lapai

dydžio nustatymas yra susijęs su notaro viešojo pobūdžio paslaugų teikimu, taigi ir atlyginimas yra ne už paprastas teisines, o už viešojo pobūdžio paslaugas.

(33) Notarų įkainių teisinis reguliavimas pirmiausia turi užtikrinti notarinių veiksmų prieinamumą ir suderinti notarų bei įvairių asmenų, kuriems atliekami notariniai veiksmai, interesus. Teisingumo ministerija pateikė<sup>21</sup> jos užsakymu 2009 metais *Ernst and Young Baltic* atliktą analizę, kurioje nurodyta, kad maksimalių įkainių taikymo atveju atsiranda rizika, kad sumažės notarinių veiksmų prieinamumas teritoriniu atžvilgiu bei sumažės mažesnes pajamas gaunančių klientų galimybės įpirkti šias paslaugas. Dėl to, siekiant išvengti tiek notarinių veiksmų prieinamumo sumažėjimo teritoriniu atžvilgiu, tiek galimybių susimokėti už paslaugas sumažėjimo atskirų klientų grupių atžvilgiu, reikėtų užtikrinti notarų taikomos kainodaros pagrįstumą. Analizėje nurodyta, kad viena iš priemonių pasiekti šį tikslą yra nustatyti ne tik maksimalius, bet ir minimalius įkainius. Minimalūs įkainiai užtikrintų, kad konkurencija tarp notarų netaptų neracionali, kuomet notariai pernelyg stipriai sumažintų notarinių veiksmų kainas ir dėl to galėtų nukentėti notarinių veiksmų kokybė ar notarų finansinis pajėgumas.

(34) Teisingumo ministerijos teigimu, *Ernst and Young Baltic* atliktos analizės tikslas buvo objektyviai ir aiškiai nustatyti faktines notarų veiklos sąnaudas (buvo remiamasi sąnaudomis, apskaičiuojant kainas) teikiant notarines paslaugas; nustatyti notarų atlyginimo dydžius. Analizė parodė, kad maksimalūs atlyginimo dydžiai būtų 2,7 karto didesni už vidutinius sąnaudomis pagrįstus atlyginimo dydžius.

(35) Teisingumo ministerija 2010 metais buvo parengusi Laikinių dydžių pakeitimo projektą, kuriuo buvo siūloma nustatyti tik maksimalius atlyginimo dydžius, tačiau derinimo metu buvo sulaukta daug pastabų, todėl buvo atsisakyta maksimalių atlyginimo dydžių projekto, kaip prieštaraujančio imperatyvioms Notariato įstatymo nuostatoms.

(36) Pasak Teisingumo ministerijos, notarų atlyginimo dydžių fiksavimas atitinka ir vartotojų interesus, nes garantuoja atlyginimo dydžių skaidrumą ir užtikrina visiems klientams vienodas sąlygas. Teisingumo ministerija nurodė, kad svarbu yra tai, jog notaro pasirinkimą lemtų pasitikėjimas juo, kaip nepriklausomu ir nešališku valstybės įgaliotu asmeniu, o ne žemesnė kaina. Notaro ekonominis nepriklausomumas užtikrina notaro atliekamų veiksmų skaidrumą. Lotyniškojo notariato profesijos reguliavimas reikalingas tam, kad pašalintų trūkumus, kuriuos šioje srityje sukurtų laisvoji rinka.

(37) Teisingumo ministerija pateikė Teisės instituto tyrimus: 2005 metų mokslinį tyrimą „Atlyginimo už notarų teikiamas paslaugas dydžio nustatymas Europos Sąjungos valstybėse“<sup>22</sup> (toliau – Notarų atlyginimo nustatymo tyrimas), 2007 metų palyginamąją studiją „Atlyginimo už notarų teikiamas paslaugas dydžio nustatymo principai ir modeliai Europos Sąjungos valstybėse narėse“<sup>23</sup> (toliau – Palyginamoji studija), „Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos lotyniškojo notariato tradicijos valstybėse“ (toliau – Liberalizavimo studija)<sup>24</sup>.

(38) Teisingumo ministerija pažymėjo, kad Konkurencijos taryba apie notarų įkainių, taip pat visos notarų veiklos teisinį reguliavimą ir konkurencijos pobūdį notariato srityje turėjo žinoti nuo 1999 metų. Be to, Konkurencijos taryba ne tik žinojo, bet ir nuolat dalyvavo notarų įkainių galimo liberalizavimo procesuose (kaip viena iš 2004–2008 metais Vyriausybės programos vykdytojų, įgyvendinant valstybės politiką notarų įkainių dereguliacijos procese; 2007 metais Ministro Pirmininko sudarytoje darbo grupėje, skirtoje parengti pasiūlymus dėl notarų įkainių dydžių problemų sprendimo; 2007 metais teisingumo ministro sudarytoje darbo grupėje, skirtoje parengti pasiūlymus dėl Laikinių dydžių peržiūrėjimo), tačiau tuo metu nekėlė klausimo dėl konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, o tik reiškė nuomonę dėl konkurencijos ribojimo ir liberalizavimo būtinumo. Teisingumo ministerija pažymėjo, kad Konkurencijos taryba nesiėmė jokių veiksmų tam, kad būtų panaikintas, jos vertinimu, Konkurencijos įstatymui prieštaraujantis teisės aktas.

<sup>21</sup> Bylos 2 tomas, 124–185 lapai.

<sup>22</sup> Ten pat, 59–77 lapai.

<sup>23</sup> Ten pat, 78–123 lapai.

<sup>24</sup> Ten pat, 192–228 lapai.

(39) Teisingumo ministerija nurodė, kad Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. vasario 19 d. sprendimu buvo išnagrinėta byla, kurioje buvo vertinamas Konkurencijos tarybos 2018 m. balandžio 26 d. nutarimo Nr. 2S-2 (2018) „Dėl Lietuvos notarų rūmų ir notarų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams“ teisėtumas ir pagrįstumas ir buvo nagrinėjama, ar Notarų rūmai, teikdami išaiškinimus dėl fiksuotų notarų paslaugų įkainių nustatymo už atskiras notarų teikiamas paslaugas pagal Laikinuosius dydžius, nepažeidė konkurencijos teisės nuostatų (toliau – Nutarimas dėl draudžiamo susitarimo). Dėl to abiejų teismo ir neteismo tyrimų dalykas yra iš esmės tas pats – įkainių už notarų paslaugas nustatymas ir, atitinkamai, išaiškinimai dėl nustatytų įkainių, todėl prioritetas turi būti teikiamas teismui nagrinėjimui ir Konkurencijos taryba, būdama viešojo administravimo institucija, neturėtų piktnaudžiauti teise.

(40) Notarų rūmai pateikė<sup>25</sup> advokato dr. Algimanto Šindeikio nuomonę. Algimantas Šindeikis nurodė, kad notaro teikiamos paslaugos nėra paprastos rinkoje gaunamos paslaugos, nes jų tikslas yra civilinių teisinių santykių apyvartos teisėtumo priežiūra. Notarų atliekami veiksmai yra įtvirtinti įstatyme, jų atlikimo būdai ir turinys yra nustatyti imperatyviose įstatymų normose, *inter alia* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) 1.74 straipsnyje nustatyti notarine forma sudaromi sandoriai. Tokiu būdu notarų teikiamos paslaugos nėra jų laisvai laisvojoje rinkoje sukurtos paslaugos, nėra ir jų nustatytos kokybės paslaugos, priešingai – jos yra valstybės apibrėžtos įstatymuose ir nustatyta jų teikimo kokybė – privaloma atitikti įstatymų reikalavimams. Notaras už savo veiksmus atsako kaip valstybės pareigūnas. Nors notaras veikia valstybės vardu, atsakomybę už savo veiksmus jis prisiima pats.

(41) Notarai, veikdami laisvojoje rinkoje, konkuruodami teikiamų paslaugų kainomis, esant natūraliam vartotojų spaudimui mažinti teikiamų paslaugų kainas, būtų neišvengiamai priversti mažinti ir savo teikiamų paslaugų kokybę, nes konkrečiam sandoriui ar procedūrai turėtų skirti mažiau laiko, pastangų, patikrinimo procedūrų.

(42) Valstybės vardu teikiamų teisinių paslaugų kokybės klausimas Pranešime nėra aptariamasis, tačiau Pranešime, vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 8 straipsniu, įgaliojimai pareigūnai privalėjo tokį įtarimą tinkamai motyvuoti, nes nėra aiškiai pasisakoma, kaip notarų paslaugų teikimas rinkos kainomis paveiks notarinių paslaugų kokybę. Be to, Pranešime nepateikta analizė, kaip tokia rinka veiktų bei tai, ar notarų paslaugų kainos gali išaugti ir daliai visuomenės gali tapti neprieinamomis.

(43) Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, *inter alia* jos 46 straipsnio 3 dalį, įstatymų leidėjas, reguliuodamas notarinių paslaugų teikimo ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų užtikrintas kokybiškų notarinių paslaugų teikimo saugumas ir patikimumas, *inter alia* galimybė gauti notarines paslaugas iš įvairių notarų nediskriminacinėmis sąlygomis ir nepiktnaudžiaujant kainomis. Be to, notarai negali vartotojams teikti bet kokių, savo pačių sukurtų paslaugų, notarinių paslaugų teikimas yra apribotas įstatymu, nustatant konkrečius įpareigojimus notarams dėl jų paslaugų rūšių ir turinio.

(44) Procentinis atlyginimas už sandorius, kurių vertė yra aiški, yra nustatytas nepažeidžiant konstitucinio proporcingumo principo, nes toks notarinių paslaugų kainų reguliavimas yra sukurtas siekiant subsidijuoti kitas notarines paslaugas, kurios teikiamos už kainas, kurios yra mažesnės už šių notarinių paslaugų savikainą. Be to, nėra teisinio pagrindo tvirtinti, kad toks notarų paslaugų įkainių nustatymas asmenims, kuriems tenka mokėti procentinį atlyginimą už sandorį, varžo šių asmenų teises gauti notarines paslaugas už rinkos kainą labiau negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, t. y. tokiu notarinių paslaugų kainų reguliavimu kitiems asmenims suteikti mažesnę notarinių paslaugų kainą, taip užtikrinant notarinių paslaugų prieinamumą.

(45) Kadangi fiksuotas notarų atlyginimas bendroju atveju nustatomas esant sandorio vertei nežinomai arba nepakankamai aiškiai, nėra pakankamo teisinio pagrindo, konstitucinio proporcingumo principo aspektu, nustatyti nefiksuotą notarų atlyginimą už sandorį, kurių vertė nežinoma ar nėra aiški, tvirtinimą.

<sup>25</sup> Bylos 3 tomas, 55–72 lapai.

(46) Jei būtų laikomasi laisvosios rinkos principus atitinkančio notarų paslaugų kainų modelio, labai tikėtina, kad didelės vertės sandorių, kuriuos sudaro didesnę turtą turintys fiziniai ir juridiniai asmenys, laisvojoje notarinių paslaugų rinkoje siektų visi notariai ir esant paklausos atitikimo dėsniui tokių sandorių tvirtinimo kainos kristų, notarams aktyviai konkuruojant dėl siekio gauti tvirtinti tokius sandorius, o notarų paslaugų kainos už socialiai orientuotas paslaugas (nuorašai, testamentai, įgaliojimų tvirtinimas, parašų liudijimas) galimai išaugtų, nes dėl tokių notarinių paslaugų konkurencija būtų maža dėl jų mažo pelningumo ir šios paslaugos pagal galiojančią reguliavimą yra subsidijuojamos.

(47) Notarų rūmai pateikė<sup>26</sup> prof. habil. dr. Vileną Vadapalą nuomonę. Vilenas Vadapalas nurodė, kad vien tik Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies pagrindu viešojo administravimo subjekto aktai ar sprendimai negali būti kvalifikuojami kaip konkurencijos teisės pažeidimai. Kvalifikavimo kriterijus ir sąlygas įstatymo leidėjas įtvirtino Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje. Pranešimo autoriai nenustatė jokių Laikinių dydžių nuostatų poveikio rinkai. Pranešimo autoriai remiasi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) sprendimais byloje dėl notarų įsisteigimo laisvės ribojimo diskriminuojant juos dėl pilietybės, kuriose notarų įkainių klausimas iš viso nebuvo liečiamas. Visuotinės notarų paslaugų įkainių liberalizavimo tendencijos Europos Sąjungos valstybėse narėse paprasčiausiai nėra. Pranešimo autorių nuorodos į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) rėmuose vykusius svarstymus, tyrimus ar rekomendacijas taip pat nėra pagrindas kvalifikuoti Laikinius dydžius kaip Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio pažeidimą.

(48) Notarų rūmai pateikė<sup>27</sup> prof. habil. dr. Vytautą Nekrošius nuomonę. Vytautas Nekrošius nurodė, kad tyrimas turėtų būti sustabdytas, kol įsiteisės Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimas byloje dėl Nutarimo dėl draudžiamo susitarimo. Notariai nevykdo ūkinės komercinės veiklos, o tam tikroje konkrečioje jiems deleguotų funkcijų srityje pakeičia valstybės tarnautojus, perimdami ir vykdydami dalį jų funkcijų, įstatymu patiktų notarams. Teisingumo ministerija, nustatydama Laikinius dydžius, vykdo jai pavestus uždavinius, tačiau susijusius ne su ūkinės veiklos, o su viešųjų funkcijų atlikimo reguliavimu, todėl jai negali būti taikomos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatos. Lotyniškojo notariato sistemoje yra sąmoningai ribojama notarų tarpusavio konkurencija, siekiant maksimaliai užtikrinti pagrindines notaro funkcijas – teisėtos civilinės apyvartos tinkamą realizavimą, t. y. siekiama, kad notariai konkuruotų ne kainomis, o paslaugų kokybe. Fiksuotas atlyginimas už socialiai svarbius veiksmus ir didesnis atlyginimas už kitus veiksmus, subsidijuojančius socialiai reikšmingų veiksmų atlikimą, leidžia užtikrinti kryžminio subsidijavimo funkciją, garantuojančią valstybės privatiems asmenims deleguotos viešosios funkcijos prieinamumą bet kuriam visuomenės nariui. Kintantis atlyginimo dydis pažeistų asmenų, siekusių tapti notariais teisėtus lūkesčius, kadangi nebūtų užtikrinamas jo finansinis saugumas.

(49) Notarų rūmai pateikė<sup>28</sup> Dr. Assimakis P. Komninos nuomonę. Assimakis P. Komninos nurodė, kad konkurencijos teisė nėra viršesnė už kitus interesus, o šiuo atveju už valstybės siekį, kad jos teritorijoje būtų prieinamos kokybiškos notarų paslaugos. Taip pat pažymėjo, kad nebuvo atlikta kontrafaktinė analizė. Nuomonėje siūloma išnagrinėti mastą, kuriuo yra nustatyta pusiausvyra tarp konkurencijos teisės taisyklių ir konkuruojančių teisėtų prioritetų, prieš priimančią galutinį sprendimą dėl Teisingumo ministerijos veiksmų.

(50) Konkurencijos tarybos išklauso posėdyje<sup>29</sup> Teisingumo ministerija nurodė<sup>30</sup>, kad tyrimas yra susijęs su šiuo metu Lietuvos vyriausiam administraciniame teisme (toliau – LVAT) nagrinėjama byla dėl Nutarimo dėl draudžiamo susitarimo. Pažymėjo, kad nėra aišku, ar galutinis vartotojas patirs teigiamą poveikį, susijusį su sąžiningos konkurencijos gynimu. Taip pat atkreipė dėmesį, kad Pranešime nėra įvertintos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos sąlygos. Europos Sąjungos teisėje akcentuojama, kad priklausomai nuo nagrinėjamo klausimo,

<sup>26</sup> Ten pat, 73–86 lapai.

<sup>27</sup> Ten pat, 35–50 lapai.

<sup>28</sup> Ten pat, 89–105 lapai.

<sup>29</sup> Ten pat, 108–130 lapai.

<sup>30</sup> Ten pat, 111–116 lapai.



įvertinus Notariato statuso dvilypumą, ypač tose šalyse, kuriose yra Lotyniškojo notariato tradicija, notaro statusas ir notaro tam tikri veiklos aspektai gali būti ribojami. Pranešime nėra įvertinti Teisės instituto tyrimai. Taip pat Teisingumo ministerija nurodė, kad Konkurencijos taryba ilgą laiką neišreiškė jokios neigiamos pozicijos dėl įkainių už notarinių paslaugų teikimą reglamentavimo. Dėl to tokia Konkurencijos tarybos pozicija yra nelogiška, nemotyvuota ir prieštarauja gerojo administravimo principams, taip pat teisėtų lūkesčių, teisinio saugumo principams. Teisingumo ministras, nustatydamas atlyginimo dydžius, vertina notarinių paslaugų įperkumą ir socialinį aspektą ir nustatydamas minimalius ir maksimalius atlyginimo dydžius sudaro galimybę konkuruoti. Šis modelis užtikrina, kad notaras už tam tikras paslaugas, kurių atlikimui reikia įdėti pastangų, tačiau jos nėra įvertintos didelėmis pinigų sumomis, gali paprašyti iš kliento gauti tam tikrą atlyginimą. Dėl to atlyginimo dydžiai gali būti ribojami dėl notarų statuso, o ši pozicija yra paremta Europos Sąjungos teise. Atkreipė dėmesį, kad įstatymo leidėjas Konkurencijos įstatymo 4<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtino atvejus, kai galima riboti konkurenciją.

(51) Notarų rūmų atstovas advokatas dr. Lauras Butkevičius nurodė<sup>31</sup>, kad Konkurencijos taryba jau yra išreiškusi savo poziciją dėl atlyginimo dydžių ir niekada nenurodė, jog toks reglamentavimas pažeidžia Konkurencijos įstatymą. Taip pat nurodė, kad Konkurencijos taryba privalėjo atlikti kontrafaktinę analizę. Atkreipė dėmesį, kad nebuvo įvertintos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nurodytos sąlygos.

(52) Advokatas dr. Algimantas Šindeikis nurodė<sup>32</sup>, kad Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimais. Pastebėjo, kad turi būti įvertinama, ar laisvosios rinkos vertybė dera su kitomis Konstitucijoje įtvirtintomis vertybėmis. Nurodė, kad negalima vieno Konstitucijos straipsnio sureikšminti ir reikėtų įvertinti, kaip reguliavimas dera su kitais Konstitucijos straipsniais ir pažymėjo, kad turi būti įvertinta, kaip siūlomas modelis dera su Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalimi, kurioje nustatyta, kad valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei. Nurodė, kad valstybės funkcijos – užtikrinti tam tikrą socialinių – civilinių santykių stabilumą yra perduotos notarams. Dėl to kaina nėra vienintelis gerovės aspektas, kadangi turi būti vertinama ir teikiamų paslaugų kokybė.

(53) Dr. Assimakis P. Komninos nurodė<sup>33</sup>, kad konkurencijos teisė nėra viršesnė nei kitos teisės. Atkreipė dėmesį į ESTT sprendimą *Wouters* byloje ir nurodė, kad reikėtų pagal šio sprendimo prizmę įvertinti Konkurencijos nuostatų taikymą notarams. *Albany* byloje ESTT bandė suderinti skirtingus interesus, t. y. būtinybę užtikrinti konkurenciją ir viešąjį interesą. Europos Sąjungoje yra kuo įvairiausių taisyklių, kuriose kaip tik ir bandoma suderinti skirtingus interesus, o notarų profesija yra reglamentuojama daugelyje šalių ir kainų reguliavimas yra dažniausias būdas, pasirinktas daugelyje valstybių notarų profesijai reguliuoti. Pastebėjo, kad dėl notarų profesijos ESTT nėra priėmęs nė vieno sprendimo. Notarų profesija yra išskirtinė ir valstybės turi labai plačią diskreciją reglamentuoti notarų profesiją, derindama skirtingus interesus. Assimakis P. Komninos nurodė, kad turi būti atlikta kontrafaktinė analizė.

(54) Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius nurodė<sup>34</sup>, kad sąžiningos konkurencijos principas apima ne vien konkurenciją kainomis, bet ir konkurenciją paslaugų kokybe. Dėl to konkurencija kainomis gali lemti paslaugų kokybės kritimą, kadangi notaras būtų priverstas svarstyti, kaip įtikti klientui, o ne apie sandorio teisėtumą. Laikinuosiuose dydžiuose yra įtvirtinti notarų atlyginimo dydžiai intervalo metodu, todėl tai leidžia užtikrinti, kad notaras už notarinio veiksmo atlikimą paims minimalų ar maksimalų dydį, o tai užtikrins, kad jis galės išlaikyti savo biurą ir užsidirbti. Vytautas Nekrošius nurodė, kad tai yra susiję su atsakingo valdymo principu, kadangi yra būtina užtikrinti ne tik konkurenciją, tačiau ir garantuoti paslaugų kokybę.

<sup>31</sup> Ten pat, 116–118 lapai.

<sup>32</sup> Ten pat, 118–121 lapai.

<sup>33</sup> Ten pat, 121–124 lapai.

<sup>34</sup> Ten pat, 124–126 lapai.

#### 1.4. Papildomo tyrimo metu gauti paaiškinimai

(55) Papildomo tyrimo metu Konkurencijos taryba pakartotinai kreipėsi<sup>35</sup> į Teisingumo ministeriją, siekdama gauti informacijos, kuri patikslintų, detalizuotų ar pagrįstų (analizėmis, tyrimais) Teisingumo ministerijos teiktą su Laikinuosiuose dydžiuose nustatytais notarų atlyginimo dydžiais susijusią informaciją, taip pat kitą papildomą Tyrimo išvadoms reikalingą informaciją.

(56) Konkurencijos taryba prašė pagrįsti pagal sandorių pobūdį, sudėtingumą ir kitas jų savybes diferencijuojamos notarų atlyginimo dydžių nustatymo tvarkos Lietuvoje reikalingumą, pateikiant konkrečių išsamių ekonominių, teisinių analizių (tyrimų) duomenis, kuriais remiantis buvo nustatyti keli skirtingi atlyginimo dydžių nustatymo būdai.

(57) Teisingumo ministerija pateikė atsakymą<sup>36</sup>, kuriame nurodė, kad mišrus notarų įkainių nustatymo būdas galioja nuo 1996 metų ir dėl nustatytų ribotų archyvinių dokumentų saugojimo terminų nėra išsaugoti dokumentai, kuriais remiantis 1996 metais buvo pasirinktas toks įkainių nustatymo būdas. Vėliau, sprendžiant dėl notarų įkainių reguliavimo tobulinimo, Teisingumo ministerija įvairiapusiškai vertino užsienio šalių praktiką bei mokslines galimų teisinių reguliavimų studijas, turimą statistinę ir kitą informaciją, kurią Konkurencijos tarybai Tyrimo metu jau teikė<sup>37</sup>.

(58) Konkurencijos taryba taip pat prašė nurodyti, kokie sandoriai priskirtini buitiniams, visuotinai reikšmingiems bei paaiškinti, kodėl. Patikslinti, kuriais atvejais ir kodėl tam tikrų sandorių vertė nėra žinoma arba nėra pakankamai aiški. Nurodyti, kokios aplinkybės lemia, kad įkainis už šių sandorių tvirtinimą privalo būti fiksuotas<sup>38</sup>. Konkurencijos taryba paprašė konkrečiais skaičiavimais pagrįsti Teisingumo ministerijos nuomonę, kad notarai šiuo atveju konkuruoti tokių sandorių kainomis negali.

(59) Pasak Teisingumo ministerijos, socialiai reikšmingais veiksmais laikytini tokie, kuriuos atlieka dauguma visuomenės narių, nepriklausomai nuo finansinio pajėgumo, pragyvenimo lygio ar kitų aplinkybių ir kurie yra būtini, pavyzdžiui, įgaliojimų patvirtinimas, testamentas paskelbimas ar saugojimas, pareiškimo apie palikimo priėmimą arba apie palikimo atsisakymą patvirtinimas, vykdomojo pavedimo dėl turto apyrašo sudarymo išdavimas, dokumento nuorašo (kopijos) patvirtinimas, parašo paliudijimas. Dėl sandorių, kurių vertė nėra žinoma arba pakankamai aiški, Teisingumo ministerija paaiškino, kad ne visiems sandoriams teisės aktai nustato kainos ar vertės nurodymo privalomumą arba notarinių veiksmų dalykas yra nematerialus, todėl sunkiai įkainojamas. Prie tokių sandorių priskiriami, pavyzdžiui, servituto, uzufrukto, užstatymo teisės, naudojimosi tvarkos daiktu nustatymo sutartis, jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis, pavedimo sutartis.

(60) Pasisakydama dėl socialiai reikšmingų sandorių, Teisingumo ministerija pakartotinai akcentavo, kad notarų įkainių teisiniu reguliavimu taip pat vykdoma socialinė politika. Nurodė, kad reaguodama į besikeičiančią socialinę, ekonominę valstybės situaciją bei visuomenės interesus, Teisingumo ministerija sprendžia, kokius notarinius veiksmus laikyti socialiai reikšmingais.

(61) Teisingumo ministerijos manymu, keičiant įkainių nustatymo principus, atsisakant fiksuotų įkainių už socialiai reikšmingų notarinių veiksmų atlikimą, vargu, ar notarai galėtų imti

<sup>35</sup> Konkurencijos tarybos 2019 m. lapkričio 29 d. raštas Nr. (2.1-35)6V-2185 „Dėl informacijos pateikimo“ (bylos 4 tomas, 1–4 lapai); Konkurencijos tarybos 2020 m. gegužės 14 d. raštas Nr. (2.1E-35)6V-615 „Dėl informacijos pateikimo“ (bylos 6 tomas, 3–5 lapai); Konkurencijos tarybos 2020 m. birželio 1 d. raštas Nr. (2.1E-35)6V-710 „Dėl informacijos pateikimo“ (bylos 6 tomas, 9–12 lapai).

<sup>36</sup> Teisingumo ministerijos 2020 m. vasario 17 d. raštas Nr. (1.16E)7R-988 „Dėl informacijos pateikimo“ su priedais (bylos 4 tomas, 10–121 lapai; bylos 5 tomas, 1–108 lapai).

<sup>37</sup> 2018 m. gruodžio 17 d. raštu Nr. (1.16)7R-8191, 2019 m. sausio 4 d. raštu Nr. (1.16)7R-61, 2019 m. sausio 17 d. raštu Nr. (1.16)7R-308), 2019 m. balandžio 12 d. raštu Nr. (1.16E)7R-2343.

<sup>38</sup> Konkurencijos taryba šiuo atveju atkreipė dėmesį, kad, pavyzdžiui, Laikinių dydžių (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2014 m. spalio 20 d. įsakymu Nr. 1R-329 patvirtintoje redakcijoje) 5.10 punkte už testamentą patvirtinimą yra nustatytas 5,79–28,96 Eur atlyginimo dydis; 1.9 punkte už nekilnojamojo daikto dovanojimą sutuoktiniui, tėvams, vaikams (įvaikiams), seneliams, vaikaičiams ar mainų tarp šių asmenų sutarties patvirtinimą nustatytas 14,48–23,17 Eur atlyginimo dydis. Konkurencijos taryba nurodė, kad nėra suprantama, dėl kokių priežasčių panašaus pobūdžio notariniams veiksams, pavyzdžiui, už išankstinio nurodymo patvirtinimą, už asmeninio testamentą ar oficialiajam prilyginamo testamentą saugojimą, už paveldėjimo teisės liudijimo išdavimą į pinigines lėšas sąskaitose fiziniams asmenims, buvo būtina nustatyti fiksuotus atlyginimo dydžius.

mažesnius, nei šiuo metu nustatyti, fiksuotus įkainius. Teisingumo ministerija pateikė pavyzdį, kad už įgaliojimo patvirtinimą sutuoktiniui, tėvams, vaikams nustatytas 2,90 Eur dydžio notarų atlyginimas, tam veiksmui notaras skiria apie 40–55 minutes darbo laiko. Vertinant tik notaro darbo laiko sąnaudas, pasak Teisingumo ministerijos, minimalus notaro atlyginimas už įgaliojimų patvirtinimą turėtų būti ženkliai didesnis nei 2,90 Eur su visais mokesčiais (PVM, VSD, PSD, GPM).

(62) Konkurencijos taryba taip pat prašė pagrįsti, dėl kokių priežasčių už tam tikrų notarinių veiksmų atlikimą užmokestis buvo nustatytas procentine išraiška, nepaliekant galimybės notarams konkuruoti intervalo ribose nustatytais atlyginimo dydžiais, nors už daugumos notarinių veiksmų atlikimą buvo nustatytas atlyginimo dydis intervalo metodu ir sudarytos galimybės notarams konkuruoti kainomis. Pavyzdžiui, už hipotekos (įkeitimo) reikalavimo perleidimo sutarties patvirtinimą, už vykdomojo įrašo dėl priverstinio skolos išieškojimo pagal hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašymą atlikimą nustatytas vienintelis apskaičiavo būdas, t. y. nėra nustatytų atlyginimo dydžių intervalų, kaip kitais atvejais.

(63) Teisingumo ministerija nurodė, kad už tam tikrus su nekilnojamuoju turtu susijusius veiksmus<sup>39</sup> buvo nustatyti konkretūs (be įkainių intervalų) įkainiai, visų pirma, siekiant įgyvendinti kryžminio subsidijavimo kriterijų. Šiuo atveju Teisingumo ministerija atkreipė dėmesį, kad Notarinių veiksmų ir notaro pajamų bei išlaidų ataskaitų (toliau – ir Ataskaita, Ataskaitos) už ataskaitinį laikotarpį duomenys rodo, kad notaro gaunamas atlyginimas už nekilnojamojo turto sandorių patvirtinimą sudaro apie 46–47 proc. visų gaunamų notarų pajamų, o tai reiškia, kad šie notariniai veiksmai subsidijuoja kitus socialiai reikšmingus notarinius veiksmus. Visų antra, norėta nustatyti tokių įkainių reguliavimą, kuris užtikrintų notarų nepriklausomumą ir apsaugotų notarus nuo klientų įtakos ar spaudimo sumažinti kainą bei finansinės priklausomybės nuo sandorio šalių ar vienos iš šalių. Todėl, pasak Teisingumo ministerijos, teisiniu reguliavimu yra eliminuojamos situacijos, dėl kurių gali kilti abejonės notaro nešališkumu ar objektyvumu.

(64) Konkurencijos taryba prašė nurodyti, ar yra atliekamos notarų ekonominio nepriklausomumo analizės, ar jų metu yra nustatomas pajamų lygis, kuriam esant notarami taptų ekonomiškai nepriklausomi, taip pat paprašė pateikti tokias analizes ir joms naudotus duomenis.

(65) Teisingumo ministerija informavo, kad kiekvienas notaras, vadovaudamasis Notarinių veiksmų ir notaro pajamų bei išlaidų ataskaitos pateikimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2011 m. vasario 3 d. įsakymu Nr. 1R-44 „Dėl Notarinių veiksmų ir notaro pajamų bei išlaidų ataskaitos pateikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 3 punktu, privalo pateikti Teisingumo ministerijai Ataskaitą iki kitų kalendorinių metų gegužės 1 dienos. Nurodė, kad, vertinant nustatytus įkainius, kiekvienais metais yra analizuojama pateiktų notarinių veiksmų ir notarų pajamų už atliktus notarinius veiksmus statistika, taip pat kiti statistiniai duomenys. Teisingumo ministerija pateikė Ataskaitų duomenų suvestines už 2016–2018 metus (toliau – Suvestinės)<sup>40</sup>, taip pat kitų statistinių duomenų pavyzdžius – Valstybės įmonės „Registru centras“ statistinę informaciją apie sandorių skaičių 1992–2006 metais<sup>41</sup>, 2007–2018 metais<sup>42</sup>; apie notarinių veiksmų skaičiaus pokyčius 2007–2018 metais<sup>43</sup>; apie nekilnojamojo turto sandorių skaičių 2001–2018 metais<sup>44</sup>; Teisingumo ministerijos statistinės analizės apibendrinimą<sup>45</sup>, pateiktą grafiškai.

(66) Teisingumo ministerija nurodė, kad nuolat analizuoja notarinių veiksmų ir notarų pajamų už atliktus notarinius veiksmus statistiką, o tai apima ir ekonominio nepriklausomumo įvertinimą.

(67) Teisingumo ministerija pažymėjo, kad minimalių įkainių nustatymas užtikrina Notariato įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtintą notaro ekonominio nepriklausomumo kriterijaus įgyvendinimą, kuris taip pat yra priemonė notarų paslaugų kokybei užtikrinti. Pasak Teisingumo ministerijos, šiuo

<sup>39</sup> Už nekilnojamojo daikto perleidimo, perdavimo už turtinę skolą (skolos padengimas) ar turto perleidimo už rentą sutarties patvirtinimą.

<sup>40</sup> Bylos 4 tomas, 32–42 lapai.

<sup>41</sup> Ten pat, 97 lapas.

<sup>42</sup> Ten pat, 98 lapas.

<sup>43</sup> Ten pat, 99 lapas.

<sup>44</sup> Ten pat, 100 lapas.

<sup>45</sup> Ten pat, 101–104 lapai.

atveju, be kita ko, aktualus žemiau pateiktas minimalių pajamų, užtikrinančių notarų ekonominį nepriklausomumą, apskaičiavimas.

(68) Teisingumo ministerijos nuomone, atsižvelgiant į notarams keliamus profesinius reikalavimus, jiems suteiktų įgaliojimų apimtį ir atsakomybės lygį, taip pat kitų teisinių profesijų atstovų darbo užmokesčius (pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo teisėjų vidutinis mėnesinis darbo užmokestis 2019 metų IV ketv. buvo 3 637 Eur (bruto), apylinkės vyriausiojo prokuroro 2019 metų II ketv. – 3 705 eurų), minimalus notaro darbo užmokesčio dydis per metus turėtų siekti apie 26 400 Eur grynąjį pajamų, o tai sudarytų 2 200 Eur per mėnesį. Teisingumo ministerija pateikė Ataskaitų duomenis, pagal kuriuos 2017 metų grynąsias pajamas virš 26 400 Eur gavo 204 notariai iš 258, o tai sudarė 79 proc. visų notarų, 2018 metais – 206 notariai iš 251 notarų, o tai sudarė 82 proc. visų notarų.

(69) Teisingumo ministerija atkreipė dėmesį į tai, kad, vadovaujantis Notariato įstatymo 6<sup>1</sup> straipsniu, atlikti notarinius veiksmus gali tik notarų profesinės civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu apdraustas notaras. Todėl, pasak Teisingumo ministerijos, įvertinama ir civilinės atsakomybės (taip pat asmeniniu turtu) rizika.

(70) Teisingumo ministerija pažymėjo, kad įvertinamos taip pat ir vidutinės notarų biurų išlaikymo išlaidos. Nurodė, kad, vadovaujantis Reikalavimų, keliamų notarų biurams ir notarų darbo laikui, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. gegužės 17 d. įsakymu Nr. 1R-119, 10 punktu, notaras privalo turėti bent vieną darbuotoją, kuriam pavedama atlikti darbus, susijusius su notarinių veiksmų atlikimu.

(71) Teisingumo ministerijos teigimu, ji taip pat analizuoja galimybę išlaikyti notaro biurą tiems notarams, kurių grynosios pajamos sudarė mažiau nei 26 400 Eur per metus. Pasak Teisingumo ministerijos, iš Konkurencijos tarybai pateiktų Ataskaitų matyti, kad notarų, gaunančių mažiau grynąjį pajamų, vidutinės notaro biuro išlaikymo išlaidos 2017 metais sudarė 35 413 Eur per metus, 2018 metais – 35 003 Eur per metus. Teisingumo ministerija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad dalis notarų, gaunančių grynąjį pajamų iki 26 400 Eur per metus, turi daugiau nei vieną darbuotoją, todėl laikytina, kad šie notariai yra pajėgūs išlaikyti notaro biurą.

(72) Teisingumo ministerija atkreipė dėmesį, kad Notarų rūmai, vadovaudamiesi Notariato įstatymo 11 straipsniu, kasmet iki balandžio 1 dienos Teisingumo ministerijai pateikia detalią savo veiklos metinę Ataskaitą, taip pat notariato veiklos perspektyvas ir kryptis einamiesiems metams. Anot Teisingumo ministerijos, Notariato įstatymas neįpareigoja, nustatant notarų įkainius, vertinti šias Ataskaitas, tačiau jose pateikti duomenys naudojami vertinant teisėkūros iniciatyvas notariato srityje. Pateikė, Teisingumo ministerijos teigimu, įkainių reguliavimo įvertinimui aktualų 2014 metais Notarų rūmų užsakymu atliktą tyrimą „Notarų rūmų archyvo statyba“<sup>46</sup>, 2018 metais Notarų rūmų užsakymu UAB „Strategy Labs“ atliktą tyrimą „Notarinių veiksmų atlikimo trukmė“<sup>47</sup>. Taip pat pateikė Brėmeno universiteto prof. dr. Rolf Knieper atlikto tyrimo „Notarinių autentiškų dokumentų ekonominė reikšmė“<sup>48</sup>, kuriame nagrinėjama lotyniškojo notariato vykdomos *ex ante* kontrolės teisinė ir ekonominė reikšmė, taip pat vertinama, ar notarų vykdomos kontrolės kaštai gali būti ekonomiškai pagrįsti, santrauką anglų kalba su vertimu į lietuvių kalbą.

(73) Teisingumo ministerija nurodė, kad, reaguodama į besikeičiančią ekonominę situaciją ir notarų pajamų bei išlaidų dinamiką, siūlo keisti tam tikrų įkainių dydžius, siekiant, viena vertus, įteisinti naujas aktualias įkainių lengvatas, kita vertus, užtikrinti tinkamą notarų pajamų lygį. Informavo, kad šiuo metu yra parengtas ir Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje paskelbtas naujas notarų įkainių pakeitimo projektas<sup>49</sup>, kuriuo įkainių teisinis reguliavimas iš esmės nebūtų keičiamas. Pasak Teisingumo ministerijos, fiksuotų ar minimalių įkainių panaikinimas suponuoja, kad turėtų būti imami mažesni įkainiai nei dabar nustatyti, o tai, įvertinus šiuo metu nustatytų fiksuotų įkainių dydžius, taip pat notarų gaunamas

<sup>46</sup> Ten pat, 113–121 lapai.

<sup>47</sup> Bylos 5 tomas, 1–108 lapai

<sup>48</sup> Bylos 6 tomas, 14–25 lapai.

<sup>49</sup> Laikinių dydžių pakeitimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. 1R-96, įsigaliojo 2020 m. birželio 1 d.

pajamas (ypač regionuose), Teisingumo ministerijos vertinimu, kai kuriems notarams galėtų kelti grėsmę neišsilaikyti.

(74) Konkurencijos taryba paprašė nurodyti, kuo remdamasi Teisingumo ministerija teigia, kad notarai įprastomis konkurencijos sąlygomis nesugebėtų tinkamai atlikti jiems pavestų pareigų ir mažintų savo darbo kokybę; paaiškinti, kodėl Teisingumo ministerija mano, kad kokybės užtikrinimo negarantuoja Notariato įstatyme įtvirtinti notarams keliami kvalifikaciniai reikalavimai, drausminių nuobaudų galimybė; patikslinti, kaip buvo apskaičiuota, kad tik šiuo metu (ir anksčiau) nustatytų atlyginimų dydžių visuma užtikrina(-o) notarų ekonominį nepriklausomumą ir jų teikiamų paslaugų kokybę ir kad bent vieno iš dydžių (fiksauto, nurodyto kainų intervalu) pakeitimas ekonominio nepriklausomumo ir kokybės nebeužtikrintų; pateikti konkrečias tokiam vertinimui atliktas analizes (tyrimus) ir joms naudotus duomenis.

(75) Pasak Teisingumo ministerijos, Liberalizavimo studija nurodo, kad lotyniškojo notariato teikiamų paslaugų kokybę apima tris sritis: integralumą (nešališkumą ir patikimumą), teisinę kokybę (notarinių aktų kokybę) ir komercinę kokybę (elgesį su klientais). Komercinę kokybę (notarų biuru vietovę, galimybę prie biuro pasistatyti automobilį, personalo draugiškumą, kavos kokybę (ir tai, ar ji siūloma) ir panašiai) vartotojai gali nesunkiai stebėti ir įvertinti, tačiau teisinę kokybę kontroliuoti ir vertinti yra labai sunku, nors ji yra kur kas svarbesnė nei komercinė kokybė. Kadangi vartotojai praktiškai negali įvertinti teikiamos paslaugos kokybės, o kontroliuoti ir prižiūrėti notarinių paslaugų kokybę yra sunku, teigiama, kad laisvosios rinkos principų taikymas gali daryti neigiamą poveikį teikiamų paslaugų kokybei. Trečiąją lotyniškojo notariato teikiamų paslaugų kokybės sritį – integralumą (nešališkumą ir patikimumą) garantuoja nepriklausomumo principas ir su juo glaudžiai susijęs objektyvumo principas. Teisingumo ministerija paaiškino, kad notarinių veiksmų įkainių reguliavimo (kartu su notarų skaičiaus ribojimu ir notarų veiklos teritorijos nustatymu bei draudimu reklamuotis) tikslas yra *inter alia* notaro nešališkumo (nepriklausomumo) ir patikimumo užtikrinimas. Vienas iš notarų nepriklausomumo garantijų yra notaro ekonominio nepriklausomumo užtikrinimas. Notaro nepriklausomumas yra konstatuotas ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje<sup>50</sup>. Kitaip nei notarai, laisvojoje rinkoje veikiantys asmenys gali būti, ir dažnai yra priklausomi nuo paslaugų gavėjų, o valstybė neįsipareigoja garantuoti jų veiklos nešališkumo ir nepriklausomumo.

(76) Teisingumo ministerija nurodė po notarų įkainių liberalizavimo Nyderlanduose 2005 metais atliktų tyrimų išvadas, kurios buvo aptartos Teisės instituto Palyginamojoje studijoje ir Liberalizavimo studijoje. Pasak Teisingumo ministerijos, pavyzdžiui, Nyderlandų Ekonominės politikos analizės biuro ataskaitos rengėjai pateikė įrodymų, kad konkurencija gali pabloginti kokybę. Vienas iš tokių įrodymų buvo tai, kad vartotojų apklausa parodė, jog šie nebuvo patenkinti paslaugų kokybe, nes teigė, kad sumažėjo draugiškumas ir sandorio tvirtinimo trukmė. Klaidų taisymo Žemės registre skaičiaus 1995 ir 2003 metais palyginimas atskleidė, kad po įvykdytos reformos teikiamų paslaugų kokybė pablogėjo. Teisingumo ministerija papildomai pažymėjo, kad Nyderlanduose po reformos išaugo sandorių, susijusių su šeima, tvirtinimo įkainiai ir sumažėjo nekilnojamojo turto sandorių tvirtinimo įkainiai.

(77) Teisingumo ministerija nurodė neturinti kitų mokslinių tyrimų duomenų, kad veikiant rinkos sąlygomis notarų teikiamų paslaugų kokybė visiems asmenims (ne tik stambiams ar pastoviams notarų klientams) nesumažės ar nesikeis. Kadangi laisvojoje rinkoje gali kilti grėsmė notarų teikiamų paslaugų kokybei (visose aptartose paslaugų kokybės srityse), siekiant nesudaryti prielaidų mažėti šių teikiamų paslaugų kokybei ar kilti abejonėms dėl notarų nešališkumo ir nepriklausomumo, valstybė nustato tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų konkurenciją tarp notarų paslaugų kokybe, eliminuojant visas neigiamas pasekmes, kurios atsirastų neribotai taikant konkurencijos teisės nuostatas, taikomas tradicinių komercinių santykių dalyviams.

(78) Teisingumo ministerija pažymėjo, kad, reguliuodama notarų įkainius, *inter alia*, derina iš esmės priešingus interesus – paslaugų gavėjų interesą gauti notaro paslaugas mažiausiomis kainomis ir notarų teisę gauti tokias pajamas, kurios užtikrintų jų ekonominį nepriklausomumą. Esant neribotai konkurencijai, notarai būtų priverčiami varžytis dėl klientų ir veikti neriboto paslaugų gavėjų

<sup>50</sup> Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas byloje Nr. 16/08.

spaudimo sąlygomis, ypač stambių klientų, pavyzdžiui, nekilnojamojo turto vystytojų, bankų. Pasak Teisingumo ministerijos, tikėtina, kad notarai diferencijuotų klientus pagal paslaugų teikimo pastovumą ar kitus kriterijus, be to, mažindami kainas, turėtų mažinti ir savo išteklius, pavyzdžiui, skirti mažiau laiko klientų aptarnavimui. Teisingumo ministerijos nuomone, notarai taptų priklausomi nuo paslaugų gavėjų tokiu lygiu, kaip laisvojoje rinkoje veikiantys ūkio subjektai, o tai pažeistų notarų nepriklausomumo principą ir keltų pavojų esminiam notariato vaidmeniui – užtikrinti civilinės apyvartos teisėtumą.

(79) Teisingumo ministerijos manymu, Notariato įstatyme įtvirtinti notarų kvalifikaciniai reikalavimai, drausminių nuobaudų, privalomų eilinių ir neeilinių atestacijų, tarnybinės priežiūros mechanizmai tik iš dalies garantuoja notarinių paslaugų kokybę, tačiau negali užtikrinti ekonominio nepriklausomumo, kaip to reikalauja Notariato įstatymo 19 straipsnis ir Notariato įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintas įkainių nustatymo kriterijus, kuris yra vienas iš garantų, užtikrinančių notaro nepriklausomumą ir nešališkumą, taigi, ir notarų paslaugų kokybę (integralumą ir patikimumą).

(80) Konkurencijos taryba paprašė pakomentuoti, kuo Teisingumo ministerijos pateikta 2009 metų *Ernst and Young Baltic* analizė, kurios rezultatai pagrįsti skaičiavimais, atliktais tik pagal vieną iš šešių, t. y. sąnaudų, kriterijų, aktuali aiškinant notarų atlyginimo nustatymo tvarkos pagrįstumą.

(81) Teisingumo ministerija informavo, kad šioje analizėje pateikta rekomendacija ne tik dėl apskaičiuotų sąnaudomis pagrįstų įkainių, bet ir išvalgos dėl galimo reguliavimo nustatant maksimalius įkainius. Kaip jau ir anksčiau buvo nurodžiusi (nutarimo (33) pastraipa), Teisingumo ministerija pažymėjo, kad analizėje buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad maksimalių įkainių taikymo atveju atsiranda rizika, kad sumažės notarinių veiksmų prieinamumas teritoriniu atžvilgiu ir sumažės mažesnes pajamas gaunančių klientų galimybės įpirkti šias paslaugas.

(82) Konkurencijos taryba paprašė detalizuoti, kaip, atsižvelgiant į notarų atlyginimo dydžių nustatymo būdus (fiksuočius, įtvirtintus kainų intervalu), taip pat Notariato įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnyje nurodytus šešis kriterijus<sup>51</sup>, kuriais turi būti remiamasi apskaičiuojant notarų atlyginimo dydžius, apskaičiuoti kiekvienas iš Laikinosios dydžiuose įtvirtintų notarų atlyginimo dydžių.

(83) Teisingumo ministerija nurodė, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo 13 straipsnio 1 dalimi, Bendrųjų dokumentų saugojimo terminų rodykle, patvirtinta Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. kovo 9 d. įsakymu Nr. V-100 „Dėl Bendrųjų dokumentų saugojimo terminų rodyklės patvirtinimo“ ir Teisingumo ministerijos dokumentacijos planais, įstatymų, nutarimų, potvarkių, sprendimų projektai teisinių institucijų klausimais ir jų rengimo dokumentai Teisingumo ministerijoje saugojami 5 metus. Dauguma šiuo metu galiojančių įkainių dydžių buvo nustatyti iki 2009 metų, po 2009 metų buvo nustatyti atlyginimo dydžiai už naujus notarinius veiksmus. Derinimo raštus Teisingumo ministerija pateikė Konkurencijos tarybai 2018 m. balandžio 18 d. raštu Nr. (1.16) 7 R-2709. Papildydami pateiktą informaciją kaip pavyzdžius Teisingumo ministerija pateikė parengto maksimalių notarų įkainių projekto darbinis rengimo dokumentus.

(84) Konkurencijos taryba paprašė nurodyti, kaip nustatant konkurenciją kainomis tarp notarų ribojančių jų atlyginimo dydžių visumą ir kiekvieną atskirą dydį buvo įvertintos visos Konstitucinio Teismo įvardytos<sup>52</sup> ūkinės veiklos ribojimų ir draudimų nustatymo sąlygos: 1) ūkinės veiklos laisvė ribojama įstatymu; 2) ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves bei Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; 3) ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei esmė; 4) yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.

(85) Teisingumo ministerija nurodė, kad šiuo atveju ūkinės veiklos laisvė ribojama įstatymu – įpareigojimas reguliuoti notarų atlyginimo dydžius yra nustatytas Notariato įstatymo 19 straipsnyje.

<sup>51</sup> Tvirtinamo sandorio ar kito notarinio veiksmo vertė; atliekamo notarinio veiksmo ar teikiamos paslaugos pobūdis; notaro ekonominio nepriklausomumo užtikrinimas; notaro profesinės veiklos ir civilinės atsakomybės rizika; kryžminis subsidijavimas; sąnaudos.

<sup>52</sup> Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas byloje Nr. 42/03.

(86) Vertinant, ar ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus, Teisingumo ministerijos teigimu, šiuo atveju svarbu tai, kad notarai atlieka prevencinio teisingumo funkciją ir užtikrina visos civilinės apyvartos saugumą (o ne tik tų asmenų, kuriems atliekami notariniai veiksmai). Atsižvelgiant į tai, kad notariatui funkcijas yra perdavusi valstybė, taip pat į šių funkcijų reikšmę valstybės gerovei, valstybė privalo užtikrinti šių funkcijų atlikimą. Pasak Teisingumo ministerijos, atsižvelgiant į tai, kad notarų veikla siekiama bendrojo intereso tikslų, ESTT savo jurisprudencijoje taip pat nuosekliai pasisako, kad tam tikri ribojimai yra pateisinami, jei jie leidžia pasiekti tokius tikslus ir yra tam būtini.

(87) Anot Teisingumo ministerijos, ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei esmė, nes, visų pirma, kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, bendrų interesų apsauga demokratinėje teisinėje valstybėje negali paneigti konkrečios žmogaus teisės apskritai. Visų antra, nei Notariato įstatymas, nei Laikinieji dydžiai nenustato tokio reguliavimo, kuris ribotų ar paneigtų notarų teises ar interesus, priešingai, Notariato įstatyme yra įtvirtintas notarų nepriklausomumo principas – notarai savo įgaliojimus vykdo, nepaisydami valstybinės valdžios bei valdymo institucijų įtakos, ir paklūsta tik įstatymams, dirba savarankiškai (įsigyja biuro patalpas ar jas nuomoja, perka reikiamą inventorių ir kitus reikmenis, savo nuožiūra priima į darbą jam reikalingus biuro darbuotojus, moka jiems atlyginimą) ir yra ekonomiškai nepriklausomi.

(88) Vertinant notarų atlyginimo dydžių visumą konstitucinio proporcingumo principo atžvilgiu, Teisingumo ministerijos manymu, atsižvelgiant į pateiktą Konstitucinio Teismo doktriną, turėtų būti išanalizuota, ar šiuo metu nustatytas notarų atlyginimo dydžių teisinis reguliavimas yra būtina priemonė visuomenės gerovės užtikrinimui ir ar toks reguliavimas neriboja labiau, negu reikia šiam tikslui – civilinės apyvartos teisėtumo ir stabilumo užtikrinimui – pasiekti. Teisingumo ministerija pakartotinai pažymėjo, kad, vadovaujantis pateiktais tyrimais ir analizėmis, minimalių ir fiksuotų notaro atlyginimo dydžių panaikinimas gali turėti neigiamą poveikį notarų teikiamų paslaugų kokybei, dėl ko neigiamos pasekmės gali atsirasti ne tik sandorio šalims, bet ir visai visuomenei, taip pat gali turėti neigiamą poveikį notarų ekonominiam nepriklausomumui, notarinių veiksmų teritoriniam ir ekonominiam prieinamumui bei galimybei subsidijuoti socialiai reikšmingus notarinius veiksmus. Teisingumo ministerija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad Konkurencijos taryba 2005 m. lapkričio 18 d. rašte Nr. (2.18-07)-6V-1276 pripažino, jog *„net ir atsiradus galimybei konkuruoti kainomis, vargu ar galima tikėtis mažesnių kainų, nei būtų nustatytos maksimalios, jei nebūs kreipiamas dėmesys į kitas aplinkybes. Įėjimo į notarinių paslaugų rinką kliūtys įtvirtintos pirmiausia Notariato įstatyme“*, taip pat į tai, kad Konkurencijos tarybos 2007 m. vasario 6 d. rašte Nr. (2.18-07)-6V-123 buvo nurodyta, jog *„konkurencija kainomis taptų veiksmingesnė tik tuo atveju, jei ši priemonė būtų įgyvendinama kartu su kitomis liberalizavimo priemonėmis, nes kainų liberalizavimo efektyvumą mažina kiti apribojimai, įtvirtinti Notariato įstatyme“*. Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, Teisingumo ministerija padarė išvadą, kad panaikinus minimalius ir fiksuotus įkainius nebus pasiektas rezultatas vartotojams turėti galimybę gauti paslaugas pigiau, o notarams pritraukti daugiau klientų. Taip pat, mažinant įkainių reguliavimą, tikėtina, kad kils aukščiau išvardytos grėsmės, o tai reikštų, kad Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta valstybės pareiga reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, nebūtų įgyvendinta tokia apimtimi, kaip dabar.

(89) Konkurencijos taryba prašė pateikti duomenis, kurie pagrįstų, kad nevaržant konkurencijos kainomis tarp notarų atsirastų grėsmė, kad tam tikruose Lietuvos regionuose notarai neišsilaikytų (bankrutuotų), taip pat prašė įvardyti, kokie tai regionai, ir dėl kokių priežasčių jie su minėta rizika susidurtų ir nurodyti, kaip sprendžiamas notarinių paslaugų prieinamumo klausimas, kai nustatoma, kad tam tikrame regione trūksta notarų.

(90) Teisingumo ministerija akcentavo, kad apie grėsmę notarams neišsilaikyti, nesant reguliavimo priemonių, užtikrinančių notarų ekonominį nepriklausomumą, tokių, kaip minimalūs įkainiai, nurodyta Konkurencijos tarybai teiktuose tyrimuose. Teisingumo ministerijos teigimu, akivaizdu, kad laisvoji rinka jokiam ūkio subjektui negarantuoja tokio ekonominio pajėgumo, kuris

automatiškai užtikrintų jo išsilaikymą, tačiau kitoks teisinis reguliavimas yra nustatytas Notariato įstatyme.

(91) Teisingumo ministerija nurodė, kad analizuodama Ataskaitų duomenis, kiekvienais metais stebi notarų gaunamų grynujų pajamų dinamiką, kurios pagrindu gali įvertinti notaro ekonominį pajėgumą. Anot Teisingumo ministerijos, siekiant įvertinti atskirų savivaldybių pajamingumą, yra išskiriamos atskiros pajamų grupės, iš kurių matyti, kokias bendrąsias pajamas ir kokiame skaičiuje savivaldybių gavo vidutiniškai vienas notaras tam tikruose pajamų intervaluose. Taip pat Teisingumo ministerija pateikė 2017 metų ir 2018 metų notarų bendrųjų pajamų statistikas.

(92) Teisingumo ministerija pažymėjo, kad atokiose, mažai gyventojų turinčiose ir ekonomiškai neperspektyviose savivaldybėse, kuriose yra mažai veikiančių įmonių arba jų nėra; kuriose mažėja juridinių asmenų skaičius (užsidaro bankų skyriai ir kita), pavojus neišsilaikyti notarams yra didesnis. Teisingumo ministerija atkreipė dėmesį, kad tradicinių ūkio subjektų ekonominis pajėgumas dažnai priklauso nuo ekonominės šalies situacijos. Jeigu esant rinkos sąlygomis, ypač ekonominio nuosmukio metu ir ekonomiškai neperspektyviose regionuose, tradiciniai ūkio subjektai neišsilaiko, nėra jokio objektyvaus pagrindo daryti išvadą, kad tapačiais atvejais išsilaikytų notariai.

(93) Teisingumo ministerija taip pat paminėjo, kad buvo skelbiami konkursai notaro vietai užimti į tam tikrus rajonus, bet konkursai neįvykdavo, nes nebuvo nė vieno kandidato, norinčio užimti vietą toje savivaldybėje, pavyzdžiui, buvo skelbiami konkursai į Akmenės rajono, Alytaus rajono, Joniškio rajono, Kelmės rajono ir Šalčininkų rajono savivaldybes. Tačiau ir tokiuose rajonuose buvo užtikrinamas notarinių paslaugų prieinamumas, nes tokiose savivaldybėse dirba bent vienas notaras.

## 2. Tyrimo išvados ir dėl jų gauti paaiškinimai

(94) Tyrimo metu nustatytos aplinkybės ir padarytos išvados buvo išdėstytos Konkurencijos tarybos Viešųjų subjektų priežiūros grupės 2020 m. liepos 30 d. Nr. 6S-3 (2020) pranešime „Apie įtariamą pažeidimą dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu patvirtintų notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą dydžių nustatymo atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams“ (toliau – Pranešimas)<sup>53</sup>.

(95) Pranešime nurodyta, kad notariai savarankiškai verčiasi profesine (ūkine) veikla ir atlygintinai teikia notaro paslaugas bei prisiima finansinę riziką, susijusią su jų veikla. Teisingumo ministerijos Laikinosiuose dydžiuose nustatyti fiksuoti ir minimalūs atlyginimo dydžiai gali riboti konkurenciją, kadangi notariai neturi galimybės konkuruoti tarpusavyje, nustatydami mažesnius atlyginimo dydžius už notarinių veiksmų atlikimą nei kad įtvirtinta Laikinosiuose dydžiuose. Dėl to paslaugų gavėjai (klientai) praranda galimybę gauti paslaugas už mažesnę kainą, o notariai – konkuruoti kainomis.

(96) Pranešime nurodyta, kad Teisingumo ministerija, nustatydama atlyginimo dydžius, t. y. įgyvendindama Notariato įstatyme įtvirtintą diskreciją, privalo laikytis ir kitų teisės aktų reikalavimų, įskaitant Konstitucijoje ir Konkurencijos įstatyme įtvirtintą sąžiningos konkurencijos laisvės principą. Vadovaujantis Konstitucinio Teismo ir LVAT praktika ir joje suformuotais ūkinės veiklos laisvės ribojimo kriterijais, Teisingumo ministerija privalo pagrįsti, kad:

- a) tokie ribojimai (fiksuoti ir minimalūs atlyginimo dydžiai) yra būtini demokratinėje visuomenėje, siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus;
- b) tokiais ribojimais nepaneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė;
- c) nustatant ribojimus yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.

(97) Pranešime nurodoma, kad Teisingumo ministerija nepagrindė, kad Laikinosiuose dydžiuose nustatyti fiksuoti ir minimalūs notarų atlyginimo dydžiai yra būtina ir proporcinga priemonė ekonominiam notarų nepriklausomumui, taigi ir teikiamų paslaugų kokybei bei notarų nepriklausomumui (nešališkumui) užtikrinti ir kad fiksuotų ir minimalių atlyginimo dydžių

<sup>53</sup> Bylos 6 tomas, 39–75 lapai.



panaikinimas sąlygotų tai, kad notarijai pradės teikti nekokybiškas paslaugas, kadangi paslaugų kokybė yra užtikrinama kvalifikacijos reikalavimais, drausminėmis nuobaudomis, civiline atsakomybe. Laikinuosiuose dydžiuose įvairia forma nustatyti notarų atlyginimo dydžiai: fiksuoti bei minimalūs atlyginimo dydžiai, įtvirtinti nepagrįstai, o ribojimas, varžantis notarų teisę nusistatyti atlyginimo dydžius už suteiktas paslaugas, nėra proporcingas siekiamam notarų ekonominio nepriklausomumo, teikiamų paslaugų kokybės, nepriklausomumo (nešališkumo), taip pat ir teritorinio bei ekonominio notarinių veiksmų prieinamumo užtikrinimui.

(98) Teisingumo ministerija pateikė paaiškinimus, kuriuose nurodė, kad nesutinka su Pranešime padarytomis išvadomis. Teisingumo ministerija pažymėjo, kad Pranešime padaryta besąlyginė išvada, kad notarijai savarankiškai verčiasi profesine (ūkine) veikla ir atlygintinai teikia notaro paslaugas bei prisiima finansinę riziką, todėl yra laikomi ūkio subjektais. Teisingumo ministerija pabrėžė, kad Konkurencijos taryba neįvertino notaro statuso, notarui suteiktų funkcijų ir jo veiklos reikšmės visai teisinei sistemai, neatsižvelgė į ESTT vystomą jurisprudenciją dėl notarų statuso ypatumų ir su tuo susijusių ribojimų, taip pat neįvertino, kad Lietuvoje įtvirtintas lotyniškasis notariatas, grindžiamas prevencinio teisingumo idėja, pagal kurią valstybė prisiima atsakomybę už teisinį tikrumą bei sandorių patikimumą, ir notarijai vykdo viešojo pobūdžio paslaugas.

(99) Kadangi notaro pagrindinė funkcija – valstybės civilinės apyvartos teisėtumo užtikrinimas – siejama su valstybės viešojo pobūdžio funkcijų įgyvendinimu, notarui, atliekant notarinius veiksmus, už teisės aktų pažeidimus baudžiamoji ar administracinė atsakomybė taikoma kaip valstybės pareigūnui.

(100) Atsižvelgiant į tai, kad ESTT yra konstatavęs, kad notarų vykdomos funkcijos neabejotinai susijusios su viešuoju interesu ir gali būti vertinama kaip pagalbinė ar parengiamoji veikla, skirta viešosios valdžios funkcijoms vykdyti, Teisingumo ministerija daro išvadą, kad notarų teikiamos paslaugos yra viešosios paslaugos.

(101) Notaras savo veikloje yra įpareigotas vadovautis lotyniškojo notariato principais, tarp jų – nepriklausomumo, kurio turinys yra panašus į teisėjų nepriklausomumo principą ir skiriantis notarą nuo, pavyzdžiui, laisvosios profesijos atstovo – advokato. Advokatas yra vienas iš šalių atstovas, o notaras privalo saugoti abiejų šalių teisėtus interesus, atkreipti silpnesnės šalies dėmesį į galimus atliekamo notarinio veiksmo pavojus ir įgyvendinti ginčo prevencinę funkciją.

(102) Skirtingai nei kiti teisinės paslaugas teikiantys asmenys, notarijai atsisakyti atlikti notarinių veiksmų gali tik tada, jeigu tokio veiksmo atlikimas prieštarauja įstatymams ar neatitinka jų reikalavimų<sup>54</sup>. Tai reiškia, kad notaro ir kliento santykiai turi viešosios teisės pagrindą.

(103) Teisingumo ministerija taip pat atkreipia dėmesį, kad notarų profesijai netaikoma kitiems ūkio subjektams taikoma 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje, taip pat 2013 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/55/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo ir 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB, Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas.

(104) Dėl to notaro, kaip valstybės įgalioto asmens, statusas ir vykdomi veiksmai (atliekamos funkcijos) iš esmės skiriasi nuo tradicinių ūkio subjektų, o tie skirtumai yra tokio pobūdžio ir apimties, kad negali būti traktuojamai vienodai. Atsižvelgiant į tai, Pranešime pateikiamas prekės rinkos apibrėžimas (notarinių veiksmų atlikimo rinka) neturėtų būti taikomas.

(105) Pasak Teisingumo ministerijos, Pranešime analizuojama sąžiningos konkurencijos kaip konstitucinės vertybės svarba, tačiau taip pat nurodoma, kad ši vertybė nėra absoliuti ir gali būti ribojama. Teisingumo ministerijai taip pat nėra aišku, kodėl jos veiksmai vertinami pagal Konstitucijos 46 straipsnį, t. y. vertinama, ar įtvirtindama minimalius ir fiksuotus notarų atlyginimo dydžius Teisingumo ministerija proporcingai apribojo notarų galimybę konkuruoti kainomis, jeigu vėliau Pranešime konstatuojamas Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio pažeidimas.

<sup>54</sup> Notariato įstatymo 40 straipsnis.

(106) Teisingumo ministerija taip pat nesutinka su Pranešime išdėstyta pozicija, kad ne Konkurencijos taryba turi atlikti kontrafaktinę analizę, o pati Teisingumo ministerija turi pareigą pagrįsti savo sprendimą nustatyti minimalius ir fiksuotus atlyginimo dydžius ir įvertinti kilsiančias pasekmes dėl tokio sprendimo.

(107) Teisingumo ministerija pastebi, kad nors Pranešime ir nurodyta, jog Teisingumo ministerijos pateiktos studijos yra teorinio pobūdžio ir nė vienoje iš jų nėra vienareikšmiškai teigiama, kad maksimalūs atlyginimo dydžiai nėra suderinami su siekiu užtikrinti notarų ekonominį nepriklausomumą bei teisinių paslaugų kokybę, tačiau nė viename iš jų taip pat nėra rekomenduojama nustatyti būtent maksimalius notarų atlyginimo dydžius. Teisingumo ministerijos teigimu, Tyrimo metu teiktuose dokumentuose vienareikšmiškai išsakomas pastebėjimas, kad notaro veiklos modelio (ne vien notaro atlyginimo dydžių) pasirinkimas yra įstatymo leidėjo prerogatyva.

(108) Tuo atveju, jeigu būtų nustatyti tik maksimalūs notarų atlyginimo dydžiai, notarų paslaugų kainos galėtų iš dalies sumažėti, kadangi dalis notarų, siekdami didesnės notarinių paslaugų teikimo rinkos, mažindami paslaugų kainas, neišvengiamai mažiau dėmesio ir resursų skirtų paslaugų kokybei. Šiuo atveju galų gale vartotojų interesai nebūtų apginti, žala galėtų kilti reikšmingai visuomenės daliai, nes kiltų grėsmė civilinės apyvartos stabilumui.

(109) Nustatčius tik maksimalius įkainius, būtų pažeistas Notariato įstatyme įtvirtintas kryžminio subsidijavimo kriterijus, nes bendra įkainių reguliavimo struktūra neužtikrintų, kad už stambius, komercinius sandorius notaras imtų adekvatų atlyginimą, kuris subsidijuotų socialiai reikšmingus notarinius veiksmus.

(110) Siekiant įtvirtinti sąnaudomis grįstus įkainius, 2009 metais *Ernst and Young Baltic* atliktoje Notarų paslaugų įkainių analizėje buvo rekomenduojama įtvirtinti maksimalius, 2,7 karto didesnius nei buvo nustatyti, dydžius. Teisingumo ministerija atkreipė dėmesį, kad šiuo metu galioja tie patys įkainių dydžiai, kurie galiojo minėtos analizės atlikimo metu. Todėl abejotina, kad įkainiai mažėtų vien dėl to, jog nebūtų nustatytos jų minimalios ribos, o ekonominiais skaičiavimais pagrįsti maksimalūs įkainiai, vargu, ar atitiktų vartotojų lūkesčius.

(111) Anot Teisingumo ministerijos, jos atliktas notarų metinių pajamų lyginimas su Vilniaus apygardos teismo teisėjų ir apylinkės vyriausiųjų prokurorų metinėmis pajamomis, siekiant nustatyti, kiek minimaliai per metus turėtų uždirbti notaras, Pranešime nepagrįstai įvertintas kaip neobjektyvus. Nors Pranešime nurodyta, kad lyginimas atliktas neobjektyviai, nes minimalios notaro pajamos apskaičiuotos pagal vidutines minėtų profesijų atstovų pajamas, Teisingumo ministerija mano, kad apibrėždama notarų gautinas minimalias pajamas gali remtis apygardos teisėjų ir apylinkės vyriausiųjų prokurorų vidutinių atlyginimų dydžiais, kadangi šių teisės srities profesijų atstovai vykdo valstybės valdžios įgyvendinimo funkcijas. Taip pat Teisingumo ministerija teigia, kad atliekant tokį lyginimą notarų gaunamos minimalios pajamos neturėtų būti lyginamos su šių profesijų atstovų minimalioms gaunamoms pajamoms, kadangi apygardos teisėjai ir apylinkės vyriausieji prokurorai pagal savo teisinį statusą ir veiklos organizavimo formą skiriasi nuo notarų, pavyzdžiui, jiems nereikia steigti biuro, išlaikyti biuro darbuotojų, užtikrinti paslaugų kokybę ne tik turinio aspektu. Lyginant su apylinkių teisėjų veikla, kuri vyksta pagal profesines procesinio pobūdžio taisykles (panašaus pobūdžio veiklą vykdo ir prokurorai), notaras savarankiškai priima sprendimus dėl teikiamų paslaugų, asmeniniu turtu atsako už notaro ir biuro darbuotojų veiksmais padarytą žalą, notari turi patys drausti savo civilinę atsakomybę, taigi akivaizdu, kad notarų atsakomybės laipsnis yra ženkliai didesnis.

(112) Aiškindama, kodėl lygino notarų ir kitų teisinių profesijų atstovų skirtingais metais gautas pajamas, Teisingumo ministerija nurodė, kad duomenis apie notarų pajamas – Ataskaitas – gauna už praėjusius metus iki kitų metų balandžio 1 d., todėl buvo vertinamos 2017–2018 metais gautos notarų bei 2019 metais gautos kitų profesijų atstovų pajamos.

(113) Teisingumo ministerija nesutinka su Pranešime išdėstytu vertinimu, kad jos įvardytos minimalios notaro pajamos, kurios turėtų užtikrinti jo ekonominį nepriklausomumą, neturi įrodomosios reikšmės vertinant nustatytas notarų atlyginimo dydžių tvarkos Lietuvoje pagrįstumą, nes notari turi patys drausti savo civilinę atsakomybę, taigi akivaizdu, kad notarų atsakomybės laipsnis yra ženkliai didesnis.

Teisingumo ministerijos, siekiant pagrįsti notarų atlyginimo dydžius, buvo teikiama informacija tik apie notarų minimalias pajamas, tačiau jiems negali būti sudaromos kliūtys gauti ir didesnes pajamas.

(114) Teisingumo ministerija taip pat atkreipė dėmesį, kad nors notarų gaunamos pajamos skiriasi dėl įvairių priežasčių, Teisingumo ministerija, prižiūrinti notarų veiklą, turi pareigą užtikrinti, kad gaunamos pajamos leistų užtikrinti notaro paslaugų kokybę ir prieinamumą, o notarų atlyginimo dydžių nustatymas tiesiogiai susijęs su šia pareiga.

(115) Pasak Teisingumo ministerijos, Konkurencijos taryba apie notarų įkainių, taip pat visą notarų veiklą, teisinį reguliavimą ir konkurencijos pobūdį notariato srityje turėjo žinoti nuo tada, kai buvo patvirtinti Laikinieji dydžiai. Teisingumo ministerija nurodė, kad Konkurencijos taryba ne tik žinojo, bet ir nuolat dalyvavo notarų įkainių galimo liberalizavimo procesuose (2004–2008 metais kaip viena iš Vyriausybės programos vykdytojų, įgyvendinant valstybės politiką notarų įkainių dereguliacijos procese; 2007 metais Ministro Pirmininko sudarytoje darbo grupėje skirtoje parengti pasiūlymus dėl notarų įkainių dydžių problemų sprendimo; 2007 metais teisingumo ministro sudarytoje darbo grupėje skirtoje parengti pasiūlymus dėl Laikinių dydžių peržiūrėjimo), tačiau tuo metu nekėlė klausimo dėl konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, o tik reiškė nuomonę dėl konkurencijos ribojimo ir liberalizavimo būtinumo, kas savaime nereiškia, kad konkurencijos priežiūros institucija turėjo įtarimų, kad gali būti pažeidžiama konkurencijos teisė. Konkurencijos taryba neteikė išvadų dėl Notariato įstatymo pakeitimų, kuriais buvo įtvirtinti notarų įkainių nustatymo kriterijai ir privalomas derinimas su Notarų rūmais, poveikio konkurencijai. Teisingumo ministerijos nuomone, toks atvejis, kai Konkurencijos taryba pagal kompetenciją nesiėmė veiksmų nutraukti, jos manymu, Konkurencijos įstatymui prieštaraujantį teisės akto veikimą, nesiderina su teisinio saugumo reikalavimu, kaip vienu iš esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų, reiškiančiu valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti teisinių santykių subjektų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius. Pranešime nurodyta LVAT 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A<sup>502</sup>-1301/2012<sup>55</sup> negali būti laikoma formuojančia teismų praktiką, nes jeigu institucijai buvo žinoma tam tikra informacija, tačiau nebuvo pradėtas tyrimas, o vėliau jis pradėdamas, pažeidžiami esminiai konstituciniai principai: toleruojamas pažeidimas tampa tęstiniu, tuo apsunkinama tirtino subjekto padėtis ir tuo pačiu dėl neaiškios priežasties ilgą laiką nėra ginami kitų suinteresuotų situacijos dalyvių interesai.

(116) Teisingumo ministerija nurodo, kad nėra aišku, kodėl Pranešime pažeidimas kvalifikuojamas tik pagal Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalį. Pasak Teisingumo ministerijos, LVAT yra ne kartą nurodęs, kad Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalis įtvirtina pareigą valstybės valdymo ir savivaldos institucijoms, vykdančioms joms pavestus uždavinius, susijusius su ūkinės veiklos reguliavimu, užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę, o Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalis detalizuoja šio straipsnio pirmoje dalyje įtvirtintą sąžiningos konkurencijos laisvės principą.

(117) Pasak Teisingumo ministerijos, Konkurencijos taryba baigė Tyrimą, kurio metu vertino, ar nustatydamas fiksuotus notarų paslaugų įkainius pagal Laikinius dydžius teisingumo ministras nepažeidė sąžiningos konkurencijos laisvės. Vilniaus apygardos administracinio teismo išnagrinėta byla, kurioje buvo vertinamas Nutarimas dėl draudžiamo susitarimo, yra tapati šiame Tyrime nagrinėjam klausimui dėl notarų kaip ūkio subjekto statuso, todėl šis Tyrimas turėtų būti sustabdytas, kol įsiteisės minėtas sprendimas.

(118) Teisingumo ministerija atkreipė dėmesį, kad 2020 m. kovo 31 d. teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-96 Laikinieji dydžiai išdėstyti nauja redakcija (įsigaliojo nuo 2020 m. birželio 1 d.). Taigi, teisės aktas, kurio atitiktis konkurencijos teisės reikalavimams Tyrimo metu buvo vertinama, pasikeitė, todėl Tyrimo objektas išnyko. Vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 28 straipsnio 3 dalies 2 punktu bei 24 straipsnio 4 dalies 6 punktu, tais atvejais, kai skundžiamas viešojo

---

<sup>55</sup> LVAT 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A<sup>502</sup>-1301/2012, *Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir kt. prieš Konkurencijos tarybą*.

administravimo subjekto teisės aktas ar sprendimas buvo panaikintas, pakeistas ar nustojo galioti iki pareiškimo išnagrinėjimo, Konkurencijos taryba priima nutarimą nutraukti tyrimą<sup>56</sup>.

(119) Notarų rūmai pateikė advokato dr. Algimanto Šindeikio nuomonę. Algimantas Šindeikis nurodė, kad Pranešime įrodinėjimo našta perkeliama Teisingumo ministerijai, nors vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo 8 straipsniu, tokią pareigą turi Konkurencijos taryba.

(120) Teisingumo ministerijai nustačius mišrų notarų atlyginimo nustatymo modelį (t. y. nustatant procentinius dydžius, konkrečias fiksuotas sumas, įkainių intervalus), yra sistemiškai įvertinti visi Notariato įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtinti kriterijai, bei nėra jokio teisinio pagrindo tvirtinti, kad notarams veikiant laisvojoje notarinių paslaugų rinkoje, notarinių paslaugų įkainiai tokioje rinkoje susiformuotų taip, kad būtų tinkamai atsižvelgta į Notariato įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnyje nustatytus kriterijus.

(121) Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu LVAT yra nagrinėjama byla, kurioje bus sprendžiamas klausimas dėl notarų priskyrimo ūkio subjektams, vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo nuostatomis ši procedūra turėjo būti nutraukta.

(122) Algimanto Šindeikio vertinimu, atsižvelgiant į tai, kad Pranešime remiamasi Konstitucinio Teismo suformuluotais ūkinės veiklos laisvės ribojimo kriterijais, šie kriterijai turi būti taikomi ne tik Teisingumo ministerijai, bet ir Konkurencijos tarybai, nes laisvos rinkos ribojimas notarų veikloje, siekiant pozityvių tikslų, t. y. užtikrinti notarų paslaugų teikimo kokybę ir prieinamumą, valstybės teisę ir pareigą reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad vadovaujantis Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalimi ji tarnautų bendrai tautos gerovei, taip pat turi būti pagrįstas ne prielaidomis, o objektyviais duomenimis, kurių Pranešime nėra pateikta, o apsiribota tik Teisingumo ministerijos pateiktos pozicijos kritika.

(123) Atkreipė dėmesį, kad vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 7 punktu, turi ne tik teisę, bet ir *ex officio* pareigą ne *ex post facto*, bet *ex ante* dalyvauti ir Teisingumo ministerijos teisėkūros procese ir teikti savo išvadas dėl priimamo teisės akto atitikties Konkurencijos įstatymo 4 straipsniui bei gali teikti savo išvadas Seimui bei Vyriausybei dėl teisės akto poveikio konkurencijai.

(124) Į Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 21 dalyje apibrėžtą ūkinę veiklą notarų paslaugos nepatenka, kadangi notarų paslaugos nėra teikiamos laisvoje rinkoje dėl notarinių paslaugų teikimo specifikos, susijusios su civilinių santykių aiškumo ir stabilumo užtikrinimu.

(125) Teisingumo ministerija turi jai Notariato įstatymo 19 straipsnyje suteiktą diskreciją, vadovaujantis Notariato įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnio nustatytais kriterijais, suderinti tarpusavyje konkuruojančias konstitucines vertybes, t. y. Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą pozityvią pareigą užtikrinti Konstitucijos 46 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą saugomą sąžiningos konkurencijos laisvę bei Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą valstybės pareigą reguliuoti ūkinę laisvę taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, 5 dalyje įtvirtintą pareigą ginti vartotojo interesus. Pranešime nėra jokių įrodymų, kad ši Teisingumo ministerijos diskrecija yra įgyvendinta netinkamai, o laisvos rinkos įvedimas notarinių paslaugų rinkoje užtikrintų viešąjį interesą, susijusį su notarinių paslaugų teikimu.

(126) Konkurencijos įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 8 ir 9 punktuose ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) 112 straipsnio 1 dalyje nustatyta procedūra, kaip yra atliekama žemesnės galios teisės akto atitikimo aukštesnės galios teisės aktui patikros procedūra (nustatytiems subjektams kreipiantis į administracinį teismą dėl norminio administracinio akto atitikimo aukštesnės galios teisės aktui), todėl Konkurencijos tarybos pasirinktas būdas priimti abejotino pagrįstumo administracinį aktą dėl Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio pažeidimo, yra ydinga praktika tikrinti žemesnės galios teisės akto atitikimą aukštesnės galios teisės aktui. Nurodė, kad Konkurencijos taryba neturi teisės daryti išvados dėl žemesnės galios teisės akto atitikties

<sup>56</sup> Konkurencijos įstatymo 28 straipsnio 3 dalies 2 punktas nustato, kad Konkurencijos taryba priima nutarimą nutraukti tyrimą, jeigu tyrimo metu paaiškėja arba atsiranda šio įstatymo 24 straipsnio 4 dalyje nurodytos aplinkybės. Konkurencijos įstatymo 24 straipsnio 4 dalies 6 punkte nurodyta aplinkybė – šio įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytų pažeidimų atveju skundžiamas viešojo administravimo subjekto teisės aktas ar sprendimas buvo panaikintas, pakeistas ar nustojo galioti iki pareiškimo išnagrinėjimo Konkurencijos taryboje dienos.

aukštesnės galios teisės aktui, neįgyvendinus procedūros, nustatytos ABTĮ 112 straipsnyje, t. y. savo nuožiūra apkaltindama įstatymų leidybos subjektą išleidus aukštesniam aktui prieštaraujantį teisės aktą ir perkeliant tiek kreipimosi į teismą, tiek išleisto žemesnės galios teisės akto atitikimo aukštesnės galios teisės aktui patikrą Teisingumo ministerijai.

(127) Notarų rūmai pateikė prof. habil. dr. Vileną Vadapalą nuomonę. Vilenas Vadapalas nurodė, kad Pranešime pateiktas teiginys, jog Teisingumo ministerijos nustatyti fiksuoti atlyginimo dydžiai, kurie yra vienodai taikomi visiems rinkos dalyviams, kelia abejonių dėl to, ar toks reguliavimas riboja ar gali riboti konkurenciją. Atlyginimo dydžiai, įskaitant ir dydžius nustatytus intervalais, taip pat nesudaro nesažiningų konkurencijos sąlygų. Atlyginimų dydžiai nustatyti intervalais leidžia notarams konkuruoti šių įkainių ribose. Pažymėjo, kad konkurencija vyksta teikiamų paslaugų kokybe. Pažymėjo, kad nėra jokių duomenų, kuriais remiantis būtų galima teigti, kad rinkos liberalizavimas būtų naudingas vartotojams ir mažintų paslaugų kainas. Pranešime neteisingai interpretuojama ESTT praktika. Vilenas Vadapalas, remdamasis ESTT sprendimu sujungtose bylose Nr. C-532/15 ir C-538/15 nurodė, kad konkurencijos teisės reikalavimai yra pažeidžiami, kai valstybė narė įpareigoja sudaryti ar skatina sudaryti kartelį ar panaikina savo pačios aktų valstybinį pobūdį, funkcijas perduoda privatiems subjektams. Remdamasis sprendimu sujungtose bylose C-427/16 ir C-428/16 nurodė, kad Konkurencijos teisės pažeidimo nėra, kai tarifai nustatomi laikantis įstatyme apibrėžtų viešojo intereso kriterijų ir valdžios institucijos neperduoda tarifų tvirtinimo ar nustatymo įgaliojimų privatiems ūkio subjektams. Remdamasis *Wouters* byla nurodė, kad notarų veikla patenka į ekonominės veiklos sritį, tačiau yra griežtai reguliuojama įstatymo. Pranešime nepagrįstai remiamasi EBPO rekomendacijomis, kadangi remiantis jomis negali būti konstatuotas pažeidimas. Europos Sąjungos vidaus rinkoje notarų paslaugų teikimas nėra liberalizuotas. Tai, kad notariai teikia paslaugas tam tikroje paslaugų rinkoje, nereiškia, kad šios paslaugos neturi glaudaus ryšio su valstybės funkcijomis. Pranešime nepasisakoma dėl Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pozicijos tvirtinant laikinuosius dydžius.

(128) Notarų rūmai pateikė prof. habil. dr. Vytauto Nekrošiaus nuomonę. Vytautas Nekrošius nurodė, kad Konkurencijos taryba ignoruoja būsimą LVAT sprendimą, kuriame bus išaiškinta, ar notariai yra ūkio subjektai. Atkreipė dėmesį, kad Notariato įstatymas buvo keičiamas daug kartų, tačiau įstatymų leidėjas nei karto nepasisakė dėl konkurencijos kainomis, todėl Konkurencijos taryba kišasi į įstatymų leidėjo veiklos sritį. Vykdamas Lietuvos Respublikos notariato sistemos reformą buvo vadovaujamas Vokietijos modeliu, todėl kylant neaiškumams turėtų būti atsižvelgiama į notariato reglamentavimą Vokietijoje. Atkreipė dėmesį, kad ESTT konstatavo, kad valstybės pačios gali nustatyti notaro statusą bei notariato organizavimo tvarką. Pažymėjo, kad Konkurencijos taryba nepagrįstai perkėlė įrodinėjimo našta Teisingumo ministerijai. Taip pat nurodė, kad minimalių atlyginimo dydžių panaikinimas sąlygotų tai, kad notaras būtų priverstas derėtis su klientu dėl atlyginimo dydžio; iškiltų didelis pavojus sugriauti į socialinę funkciją orientuotą kryžminio subsidijavimo sistemą, nes pirmiausiai kainos būtų mažinamos didelės vertės sandoriuose, prarandant lėšas mažos vertės sandorių išlaidoms padengti; būtų sukeltas pavojus mažų notarų biurų egzistavimui rajonuose.

(129) Konkurencijos tarybos 2020 m. lapkričio 10 d. bylos nagrinėjimo posėdyje<sup>57</sup> Teisingumo ministerija nurodė, kad notarų pajamų ir atlyginimo už notarinius veiksmus kriterijai yra nustatyti Notariato įstatyme. Šio tyrimo objektas – Teisingumo ministro įsakymas – yra Notariato įstatymą įgyvendinantis teisės aktas, todėl negalima teigti, kad Teisingumo ministras siekia suvaržyti konkurencijos laisvę – jis vykdo įstatymą. Tyrimas yra tiesiogiai susijęs su įstatymo lygmens reguliavimu. Teisingumo ministras turi plačią diskreciją, tačiau ją irgi riboja Notariato įstatymas, jame nustatyti kriterijai ir jam taip pat taikomas Konkurencijos įstatymas, tačiau tik tiek, kiek yra reikalinga pagrįsti priemonių būtinumą arba pateisinti konkurenciją ribojantį poveikį, t. y., kad ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių esmė, bet pagrįsti proporcingumą. Taigi, būtent šios sąlygos yra Teisingumo ministerijos įrodinėjimo našta, šios sąlygos turėtų būti ir atliekamo tyrimo pagrindas. Teisingumo ministro įsakymas įgyvendina Notariato įstatymo nuostatas, todėl šiame

<sup>57</sup> Bylos 6 tomas, 167–186 lapai.

tyrime teisinis reguliavimas turi būti vertinamas kompleksiskai, o tai reiškia, kad konkurencijos ribojimai yra leidžiami įstatymo lygmenyje, tai yra pirmoji ribojimą pateisinanti sąlyga. Antroji sąlyga – reikalavimas pagrįsti ribojančios priemonės būtinumą. Valstybė notarams perdavė atlikti svarbias viešojo pobūdžio funkcijas – civilinių, teisinių santykių priežiūrą, kuri užtikrina prevencinį teisingumą. Valstybė turi priedermę užtikrinti sėkmingą notarinės sistemos veiklą, kad visiems asmenims notariniai veiksmai būtų prieinami, kokybiški, įperkami bei kad būtų pakankamai notarų, kurie būtų nepriklausomi, nešališki privačiuose santykiuose. Dėl to notarų pajamos ir atlyginimai už notarius veiksnius taip pat yra viešasis interesas. Tai, kad valstybė nepasiliko šių funkcijų sau, o perdavė jas reglamentuojamos profesijos atstovams, nereiškia, kad konkurencija kaip vertybė įgijo aukštesnę reikšmę nei viešasis interesas. Siekiant nurodyto viešojo intereso tikslų, reguliuojant notarų atlyginimus už notarius veiksnius, nustatyta notarijų įkainių sistema, kurioje skirtingi dėmenys turi savo paskirtį, pavyzdžiui, procentiniai įkainiai leidžia vykdyti socialinę politiką ir remiantis kryžminiu subsidijavimu, padidinti tam tikrų notarijų veiksnių prieinamumą. Fiksuoti ir minimalūs įkainiai turi užtikrinti notarų finansinį nepriklausomumą ir padengti tam tikras jų veiklos sąnaudas arba kitas išlaidas. Trečioji sąlyga reikalauja įvertinti, ar ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė. Notarų įkainių reguliavimu nėra paneigiama notarinės veiklos laisvė, nes šiuo reguliavimu, kaip tik yra užtikrinamas notarų ekonominis nepriklausomumas. Nors nurodytas reguliavimas ir gali riboti konkurenciją, tačiau nepaneigia galimybės konkuruoti ir tai patvirtina ir Konkurencijos tarybos tyrimas dėl notarų savivaldos veiksnių draudžiamų susitarimų kontekste. Konkurencija kaip laisvė, tarp notarų egzistuoja, o šio tyrimo pagrindinis klausimas yra tik vienas iš konkurencijos būdų ar požymių, t. y. konkurencija kainomis. Ketvirtoji sąlyga – proporcingumas, kuria remiantis reikalaujama, kad teisės aktuose numatytos priemonės, atitiktų tikslus ir neviršytų to kas būtina jiems pasiekti. Proporcingumas vertintinas ne absoliučiai, o kaip sistemos, kuria siekiama viešojo intereso, dalis. Pati įkainių reguliavimo sistema atitinka būtinumo kriterijų, kuria siekiama viešojo intereso, o teisingumo ministras šioje srityje veikia pagal Notariato įstatymą. Egzistuoja įkainių sistema, todėl nereikėtų atskirti minimalių ar fiksuotų įkainių. Nurodė, kad jie nustatomi tais atvejais, kai nėra galimybės įvertinti notarijų veiksnių pagal kitą įkainių būdą arba kai tai yra reikalinga kryžminio subsidijavimo tikslais. Be to, įkainių proporcingumas vertinamas derinimo ir tvirtinimo procese, o Finansų ministerija tikrina įkainių pagrįstumą.

(130) Teisingumo ministerijos vertinimu, Pranešime konkurencija suprantama siaurai, t. y. kaip konkurencija kainomis. Nurodė, kad notariai konkuruoja paslaugų kokybe ir spartumu. Teisingumo ministerija nurodė, kad jei laikinuosiuose dydžiuose būtų nustatyti tik maksimalūs dydžiai, jie turėtų būti nustatyti mažesni už sąnaudas taip užtikrinant kryžminio subsidijavimo kriterijų. Dėl to notariai taikytų maksimalius atlyginimo dydžius.

(131) Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius nurodė, kad jeigu bus priimtas teismo sprendimas, kuriame bus nurodyta, kad notaro veikla nepatenka į ūkinės veiklos sampratą Konkurencijos įstatymo prasme, tai šitas procesas neteks savo prasmės. Be abejo, kad notarų įkainių dydžiai riboja notarų galimybę konkuruoti kainomis, jų tokia paskirtis – riboti notarų konkurenciją kainomis. Notariai yra viešųjų paslaugų teikėjai. Pagal lotyniškąjį notariato tipą ūkinė veikla nėra tokia pati notaro ūkinė veikla, kaip bet kokio rinkos dalyvio, kurio pagrindinis tikslas yra pelnas. Pagrindinis notaro tikslas – viešosios funkcijos vykdymas. Vienintelis notaro skirtumas nuo valstybės tarnautojo yra tai, kad notaras pats užsidirba atlyginimą. Doktrinoje kalbama apie tai, kad konkurencija kainomis gali būti, bet turi būti minimali; esminis veiksnys turi būti paslaugos kokybė, o ne kaina.

(132) Advokatas dr. Algimantas Šindeikis nurodė, kad tiek konkurencija, tiek jos laisvė yra Konstitucijoje saugomos vertybės, bet reikėtų nepamiršti, kad jokių absoliučių laisvių Konstitucijoje nėra. Konstitucija yra principų ir normų sistema ir visi principai ir normos turėtų būti vertinami lygiavertiškai. Atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstituciją teisingumą vykdo teismas ir šiuo atveju teismas yra pradėjęs vykdyti teisingumą, labai abejotina, kad tokią procedūrą galėtų tęsti ir Konkurencijos taryba. Atkreipė dėmesį, kad Konkurencijos taryba įrodinėjimo našta perkėlė Teisingumo ministerijai. Notariato įstatyme įtvirtinta, kokiais principais turi būti sudaromi notarų įkainiai, svarbiausi yra du – t. y., susiję su kryžminiu subsidijavimu ir notarų pareigų atlikimu, t. y. jų minimaliais poreikiais įgyvendinant šią veiklą. Be to, Konkurencijos įstatyme aiškiai nustatyta

taip pat ir Konkurencijos tarybos pareiga dalyvauti teisėkūros procese, todėl Konkurencijos taryba turėjo teisę teikti savo nuomonę tiek priimant Notariato įstatymą, tiek Laikinuosius dydžius.

(133) Dr. Assimakis P. Komninos nurodė, kad konkurencijos taisyklės, aišku, atlieka tam tikrą funkciją, tačiau tai nėra tikslas pats savaime. Nagrinėjamu atveju nebuvo atlikta jokia kontrafaktinė analizė, t. y. nėra aišku, kas yra ta konkurencinė riba, koks elgesys ir kaip jis yra vertinamas. Be to, tai yra Konkurencijos tarybos specialistų inicijuotas procesas, todėl jiems ir tenka ta įrodinėjimo našta ir ji negali būti perkeliama niekam kitam. Šiuo atveju Teisingumo ministerija priėmė sprendimą, remdamasi tam tikrais kriterijais, be to, yra nuorodos į ekspertų pateiktas ataskaitas, statistinius duomenis. Taip pat išnagrinėta situacija užsienio šalyse, pateikta statistinė analizė, kuria jie rėmėsi.

(134) Advokatas dr. Lauras Butkevičius nurodė, kad Pranešime labai daug dėmesio skirta notarų įkainių pagrįstumui ir jų skaičių vertinimui, Teisingumo ministerijos pareigoms, susijusioms su notarų veiklos duomenų analize, tačiau niekur nėra kalbama apie tai, jog Notariato įstatyme įtvirtinta, jog teisingumo ministro įsakymas, kuris yra šio tyrimo objektas, yra derinamas su Finansų ministerija. Taigi šiuo atveju nėra visiškai aišku, kodėl tyrime neregistravo Finansų ministerija. Teisingumo ministro įsakymu 2020 m. kovo 31 d. buvo patvirtinta nauja įkainių redakcija ir ji galioja nuo birželio 1 d., tačiau tyrimo išvadose apie tai nekalbama. Konkurencijos tarybos atstovai 2007 metais dalyvavo ir darbo grupėje, kuri buvo atsakinga už naujų įkainių parengimą. Anksčiau įstatymas reikalavo notarinių paslaugų įkainius derinti su Konkurencijos taryba, tačiau įstatymų leidėjas akivaizdžiai pasakė, kad konkurencijos čia nėra, todėl Konkurencijos taryba buvo išbraukta iš tų subjektų, su kuriais turėjo būti derinami notariniai įkainiai, sąrašo. Tai, ar notaras yra ūkio subjektas, yra svarbus klausimas visai teisei Lietuvos sistemai ir pačiai Konkurencijos tarybai, tačiau Konkurencijos taryba, panašu, yra nelinkusi laukti ir klausimą priimti pakankamai skubotai. Lietuvos notarų rūmų nuomone, administracinės procedūros negalima toliau tęsti ir privaloma sulaukti LVAT sprendimo.

#### Konkurencijos taryba k o n s t a t u o j a:

(135) Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas viešojo administravimo subjektams, vykdant pavestus uždavinius, susijusius su ūkinės veiklos reguliavimu, užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę.

(136) Atsižvelgiant į tai, toliau pateikiamas Laikinių dydžių vertinimas pagal Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalį.

(137) Teisingumo ministerijos ir Notarų rūmų atstovai nurodė, kad 2020 m. kovo 31 d. teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-96 Laikinieji dydžiai išdėstyti nauja redakcija, todėl teisės aktas, kurio atitiktis konkurencijos teisės reikalavimams Tyrimo metu buvo vertinama, pasikeitė. Atstovų teigimu, vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 28 straipsnio 3 dalies 2 punktu bei 24 straipsnio 4 dalies 6 punktu, tais atvejais, kai skundžiamas viešojo administravimo subjekto teisės aktas ar sprendimas buvo panaikintas, pakeistas ar nustojo galioti iki pareiškimo išnagrinėjimo, Konkurencijos taryba priima nutarimą nutraukti tyrimą.

(138) Akcentuotina, kad nuo 1999 m. balandžio 2 d.<sup>58</sup> Laikinieji dydžiai buvo keisti ne kartą, tačiau visuomet buvo įtvirtinti minimalūs ir fiksuoti notarų atlyginimo dydžiai, t. y. Konkurencijos taryba nevertina konkrečių atlyginimo dydžių atitikties Konkurencijos įstatymui, o vertina tik tai, ar minimalių ir fiksuotų atlyginimo dydžių įtvirtinimas Laikiniuose dydžiuose atitinka Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimus. Atsižvelgiant į tai, kad nei 2020 m. kovo 31 d. teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-96 atlikti, nei ankstesni Laikinių dydžių pakeitimai neturėjo įtakos Laikinių dydžių atitikties Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimams vertinimui nėra pagrindo Tyrimo nutraukti.

(139) Teisingumo ministerija taip pat nurodė, kad Konkurencijos taryba pažeidė teisėtų lūkesčių principą, kadangi ilgą laiką neišreiškė jokios neigiamos pozicijos dėl įkainių už notarinių paslaugų teikimą reglamentavimo.

<sup>58</sup> Įsigaliojo tokia Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio redakcija, kokia galioja šiandien.

(140) Visų pirma, tai, kad Konkurencijos taryba nepradėjo tyrimo iš karto po Laikinių dydžių priėmimo, nesukuria teisėtų lūkesčių Teisingumo ministerijai tęsti Konkurencijos įstatymo pažeidimą.

(141) Visų antra, Konkurencijos taryba nė karto nėra išreiškusi pozicijos, kad Laikinieji dydžiai atitinka Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus. Priešingai, Konkurencijos taryba ne kartą pasisakė už atlyginimo dydžių liberalizavimą.

(142) Konkurencijos taryba toliau pateikia viešus Konkurencijos tarybos ir jos atstovų pasisakymus, iš kurių akivaizdu, kad Teisingumo ministerijos teisėti lūkesčiai nebuvo pažeisti.

(143) Konkurencijos tarybos 2005 metų darbo ataskaitoje (17 psl.) nurodyta: „*notarinių paslaugų rinkoje, kuri yra labai suvaržyta, bei esant didelei notarinių paslaugų paklausai, net ir atsiradus galimybei konkuruoti kainomis, vargu ar galima tikėtis mažesnių kainų, nei būtų nustatytos maksimalios, jei nebus kreipiamas dėmesys į kitas aplinkybes*“. Akivaizdu, kad šis pasisakymas reiškia, jog notarinių paslaugų reglamentavimo problemas reikia spręsti sistemškai.

(144) Konkurencijos taryba 2007 m. vasario 6 d. rašte Nr. (2.18-07)-6V-123, adresuotame Teisingumo ministerijai, nurodė: „<...> *šiuo metu esant notarinių paslaugų kainų reguliavimui bei notarų skaičiaus bei kvalifikacijos reikalavimams, galimybė konkuruoti lieka tik notarų aptarnavimo kokybe*“, t. y. Konkurencijos taryba nurodė, kad pagal esamą reguliavimą iš esmės nėra galimybės konkuruoti.

(145) 2007 m. balandžio 12 d. įsigaliojo Laikinių dydžių pakeitimai, pagal kuriuos notarams buvo sudaryta galimybė patiems nustatyti įkainių dydį už daugelį notarinių veiksmų atlikimą. 2007 m. balandžio 13 d. Teisingumo ministerijos spaudos pranešime nurodoma, kad „*Teisingumo ministro pasirašytame įsakyme taip pat įtvirtinti liberalūs notarų teikiamų paslaugų įkainiai, nustatant jų mažiausias ir didžiausias ribas. Iki šiol daugelio nekilnojamųjų, kilnojamųjų daiktų, pinigų akcijų ir obligacijų sandorių atlyginimai buvo nustatyti konkrečiais procentiniais dydžiais, kurių nei notaras nei klientas negalėjo pakeisti. Įsigaliojus naujajai šio įsakymo redakcijai, notaro atlyginimas už daugelį aukščiau minėtų sandorių patvirtinimų galės būti nustatomas šalių susitarimu, atsižvelgiant į konkretaus įkainio ribas. Teisingumo ministro P. Baguškos nuomone, tokia naujovė leis klientams pasirinkti ne tik kokybiškas, tačiau ir finansiškai priimtinesnes notarų paslaugas. Minėta aplinkybė taip pat reikalaus lankstesnio notaro požiūrio į klientą bei skatins šios laisvosios teisinės profesijos narių konkurenciją*“. Tą pačią dieną vykusios spaudos konferencijos metu Konkurencijos tarybos atstovė nurodė, kad „*Konkurencijos taryba pritaria siekiui nustatyti maksimalius atlygius už notarų paslaugas, konkretų atlygį leidžiant sutarti notarui ir klientui, tokiu būdu paliekant daugiau vietos konkurencijai. Iki šiol egzistavęs reguliavimas leido asmenims pasirinkti notarą tik pagal teikiamų paslaugų kokybę, nes taikyti mažesnius įkainius draudė Notarų garbės kodeksas*“<sup>59</sup>.

(146) EBPO ataskaitoje rašoma, kad Konkurencijos taryba pažymi, jog reglamentavimas, nustatantis notarų skaičių, įkainių dydžius ir teritorinį pasiskirstymą turėtų būti liberalizuotas<sup>60</sup>.

(147) Iš viso to akivaizdu, kad Konkurencijos taryba laikėsi nuoseklios pozicijos dėl notarinių paslaugų liberalizavimo ir teisinio reguliavimo ydingumo.

(148) Taip pat LVAT yra išaiškinęs, kad aplinkybė, kad Konkurencijos tarybai buvo žinoma tam tikra informacija, tačiau jos pagrindu Konkurencijos taryba nepradėjo tyrimo, nesudaro pagrindo teigti, kad subjektas įgijo teisėtus lūkesčius dėl jo elgesio teisėtumo<sup>61</sup>. Nors Teisingumo ministerija nurodo, kad ši LVAT nutartis yra neaktuali, tačiau tokios pozicijos neparemia jokiais argumentais, o tik savo subjektyvia nuomone.

(149) Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Teisingumo ministerija negalėjo turėti teisėtų lūkesčių dėl Laikinių dydžių atitikties Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimams.

<sup>59</sup> Teisingumo ministerijos interneto svetainės ekrano vaizdo kopijos, bylos 6 tomas, 33–34 lapai.

<sup>60</sup> OECD Policy roundtables „Competitive Restrictions in Legal Professions 2007“, prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/regreform/sectors/40080343.pdf>, 326 puslapis.

<sup>61</sup> LVAT 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A<sup>502</sup>-1301/2012, *Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir kt. prieš Konkurencijos tarybą*.



### 3. Notarai yra ūkio subjektai Konkurencijos įstatymo prasme

(150) Vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 22 dalimi, ūkio subjektu laikomos įmonės, jų junginiai (asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir pan.), įstaigos ar organizacijos arba kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje. Pagal Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 21 dalį ūkinė veikla yra suprantama kaip gamybinė, komercinė, finansinė ar profesinė veikla, susijusi su prekių pirkimu ar pardavimu.

(151) Pagal ESTT praktiką ūkio subjekto samprata Europos Sąjungos konkurencijos teisėje yra funkcinė. Tai reiškia, kad apie tam tikro asmens atitiktą ūkio subjekto požymiams sprendžiama ne iš jo teisinės formos, o iš to, kokio pobūdžio veiklą jis vykdo<sup>62</sup>. Europos Sąjungos teismų jurisprudencijoje sąvoka „ūkio subjektas“ apibrėžiama kaip „*kiekvienas vienetas, kuris vykdo ūkinę veiklą, nepriklausomai nuo jo teisinio statuso ir finansavimo būdo*“<sup>63</sup>. Pagrindinis kriterijus, leidžiantis nustatyti ūkio subjektą rinkoje, yra ūkinės veiklos vykdymas. Ūkinė veikla suprantama kaip „*bet kokia veikla, kuri pasižymi prekių ir paslaugų siūlymu rinkoje*“<sup>64</sup>. LVAT, vertindamas, ar antstoliai yra ūkio subjektai, nurodė, „*kad atskleidžiant ūkinės veiklos ir ūkio subjektų sąvoką turi būti laikomasi funkcinio požiūrio, t. y. turi būti vertinama, ar konkreti vykdoma veikla traktuotina kaip atlygintinų paslaugų teikimas*“<sup>65</sup>.

(152) Notariato įstatyme įtvirtinta, kad notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis Notariato įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų<sup>66</sup>. Už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas notaras ima atlyginimą<sup>67</sup>. Notarų profesinė civilinė atsakomybė už fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, vykdant notaro profesinę veiklą, draudžiama privalomuoju draudimu. Notarų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo objektas yra notarų civilinė atsakomybė už notarų, jų atstovų ir notarų biurų darbuotojų kaltais veiksmais padarytą žalą, vykdant notaro profesinę veiklą. Atsižvelgiant į tai, notarų vykdoma veikla traktuotina kaip atlygintinų paslaugų teikimas.

(153) Teisingumo ministerija nurodė, kad notarams yra keliamas nepriklausomumo reikalavimas, kuris yra panašus į teisėjams keliamą nepriklausomumo reikalavimą. Pastebėtina, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 3 straipsnio 2 dalimi, atlikdami savo funkcijas, antstoliai yra nepriklausomi, o vadovaujantis Antstolių įstatymo 10 straipsnio 2 dalimi, 21 straipsnio 3 dalimi, 23 straipsnio 2 dalimi antstoliai privalo būti nešališki, tačiau nepaisant to LVAT pripažino, kad antstoliai yra ūkio subjektai.

<sup>62</sup> ESTT 1995 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje Nr. C-244/94, *Federation Francaise des Societes d'Assurance prieš Ministere de l' Agriculture et de la Peche*, 14 pastraipa; 1999 m. rugsėjo 21 d. sprendimas byloje Nr. C-67/96, *Albany International BV. prieš Stichting Bendrijspensioenfonds Textielindustrie*, 77 pastraipa; 2000 m. rugsėjo 12 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. C-180/98 ir C-184/98, *Pavel Pavlov ir kt. prieš Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten*, 74 pastraipa; 2002 m. vasario 19 d. sprendimas byloje Nr. C-309/99, *J.C.J. Wouters ir kt.,...*, 46 pastraipa; 2006 m. liepos 11 d. sprendimas byloje Nr. C-2005/03, *Federacion Espanola de Empresas de Tecnologia Sanitaria (FENIN) prieš Europos Komisiją*, 25 pastraipa.

<sup>63</sup> ESTT 1991 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje Nr. C-41/90, *Klaus Höfner ir Fritz Elser prieš Macrotron GmbH*, 21 pastraipa.

<sup>64</sup> ESTT 2000 m. rugsėjo 18 d. sprendimas byloje C-180-184/98, *Pavel Pavlov ir kt. prieš Stichting Pensioenfonds Medische Pavlov*, 75 pastraipa; ESTT 1987 m. birželio 16 d. sprendimas byloje Nr. C-118/85, *Europos Komisija prieš Italiją*, 7 pastraipa ir Bendrojo Teismo 2000 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje Nr. T-128/98, *A. d. P. prieš Europos Komisiją*, 107 pastraipa.

<sup>65</sup> LVAT 2011 m. gruodžio 2 d. nutartis Nr. A<sup>858</sup>-3395/2011, *Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija prieš Konkurencijos tarybą*.

<sup>66</sup> Notariato įstatymo 2 straipsnis.

<sup>67</sup> Notariato įstatymo 19 straipsnis.

(154) ESTT *Wouters* sprendime nurodė, kad konkurencijos teisės normos netaikomos veiklai, kuri dėl savo pobūdžio, jai taikomų taisyklių ar savo dalyko nepatenka į ekonominės veiklos sritį arba kuri yra susijusi su viešosios valdžios prerogatyvų įgyvendinimu<sup>68</sup>.

(155) Konstitucinis Teismas išaiškino, kad „*Lietuvoje notarijai vykdo viešo pobūdžio funkcijas, tačiau nėra valstybės (ar savivaldybės) tarnautojai – jie verčiasi savarankiška profesine veikla, o jų funkcijas, kitą veiklą bei įgaliojimus apibrėžia įstatymai*“<sup>69</sup>. ESTT praktikoje taip pat buvo išaiškinta, kad „*notarijai savo profesija verčiasi [...] konkurencijos sąlygomis, o tai nebūdinga viešosios valdžios funkcijų vykdymui*“<sup>70</sup>. Pažymėtina, kad viešo pobūdžio funkcijų atlikimas nėra tapatinamas su viešosios valdžios funkcijų atlikimu. ESTT išaiškino, kad „*laikydamosi teisės aktuose nustatytų apribojimų, šalys pačios nusprendžia dėl savo teisių ir pareigų apimtį ir laisvai pasirenka jas apibrėžiančias sąlygas, kai pateikia notarui aktą ar susitarimą, kad būtų patvirtintas jo autentiškumas. Taigi notaro dalyvavimas neatsiejamas nuo išankstinio šalių sutikimo arba jų suderintos valios. Be to, notaras negali vienašališkai pakeisti susitarimo, kurio autentiškumą turi patvirtinti, turinio iš anksto negavęs šalių sutikimo. Tai, kad tam tikrų aktų ar susitarimų autentiškumas būtinai privalo būti patvirtintas, nes kitaip jie negalioja, negali paneigti šios išvados. Iš tiesų įprasta, kad nacionalinės teisės sistemose, laikantis jose nustatytos tvarkos, įvairių dokumentų galiojimas siejamas su formos reikalavimais arba net privalomomis tvirtinimo procedūromis*“<sup>71</sup>. Kaip nurodė ESTT: „*Vien to, jog veikla vykdoma siekiant bendrojo intereso, savaime dar nepakanka, kad ji būtų laikoma tiesioginiu ir konkrečiu dalyvavimu vykdant viešosios valdžios funkcijas. Iš tiesų neginčijama, kad įvairios reglamentuojamos profesinės veiklos vykdymas įvairiose nacionalinės teisės sistemose dažnai neatsiejamas nuo šių veiklų vykdančio asmens pareigos siekti tokio tikslo, net jei ši veikla neapima tokių funkcijų vykdymo*“<sup>72</sup>. Be to, ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktikoje yra įtvirtinta, kad notaras nenagrinėja asmenų ginčų, nenustato ginčytinų aplinkybių, o tuo atveju, jei dėl asmenų teisių ar juridinių faktų kyla abejonių ar nesutarimų, privalo atsisakyti tvirtinti tokias teises ar faktus. Taigi notaras gali tvirtinti tam tikras teises ar faktus tik tokiu atveju, jei dėl jų turinio ir teisėtumo jam nekyla abejonių<sup>73</sup>. Taip pat Teisingumo ministerijos pateiktose analizėse yra nurodoma, kad notarų veikla nėra susijusi su viešosios valdžios vykdymu<sup>74</sup>, o prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius nurodo, kad notarijai tarpusavyje konkuruoja paslaugų kokybe<sup>75</sup>. Atsižvelgiant į tai, notarų veikla nėra susijusi su viešosios valdžios prerogatyvų įgyvendinimu.

(156) Europos Komisija taip pat laikosi nuomonės, kad notarijai, veikiantys pagal lotyniškojo notariato modelio taisykles, užsiima ekonomine veikla ir dėl šios priežasties jiems turėtų būti taikomos Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios konkurencijos ir vidaus rinkos klausimus<sup>76</sup>. Remdamasi ESTT praktikos išaiškinimais, Europos Komisija yra pažymėjusi, kad laisvųjų profesijų atstovai<sup>77</sup> vykdo ekonominę veiklą, nes jie teikia paslaugas už atlyginimą, ir tokios

<sup>68</sup> ESTT 2002 m. vasario 19 d. sprendimas byloje Nr. C-309/99, *J.C.J. Wouters ir kt.* 57 pastraipa.

<sup>69</sup> Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas byloje Nr. 16/08.

<sup>70</sup> ESTT 2011 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje Nr. C-47/08, *Europos Komisija prieš Belgijos Karalystę*, 2011 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje Nr. C-50/08, *Europos Komisija v. Prancūzijos Respublika*, 2011 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje Nr. C-51/08, *Europos Komisija v. Liuksemburgo Didžioji Kunigaikštystė*, 2011 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje Nr. C-52/08, *Europos Komisija v. Portugalijos Respublika* ir kitus.

<sup>71</sup> ESTT 2011 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje Nr. C-47/08, *Europos Komisija prieš Belgijos Karalystę*, 90–93 pastraipos.

<sup>72</sup> ESTT 2011 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje Nr. C-47/08, *Europos Komisija prieš Belgijos Karalystę*, 96 pastraipa.

<sup>73</sup> LAT 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-43-378/2019, *K. S. prieš B. Š.* 17 p.

<sup>74</sup> „[...] prof. Vytautas Nekrošius pažymi, kad šiuo metu nėra pakankamo pagrindo teigti, kad Lietuvos notarijai pagal Lietuvos Respublikos notariato įstatymą teikdami notarines paslaugas pagal ETT suformuluotą praktiką tiesiogiai ir konkrečiai vykdo valstybės iuris imperii“. Nekrošius V. Dėl ETT sprendimų taikymo notarų atžvilgiu // *Notariatas*, 2012, Nr. 13, p. 35.

<sup>75</sup> Bylos 3 tomas, 127 lapas.

<sup>76</sup> Nurodytą poziciją Europos Komisija yra išsakiusi EBPO, kuomet ši organizacija atliko studiją dėl konkurencijos ribojimų, taikomų teisinių profesijų atstovų veiklos reglamentavime. Su studijos rezultatais ir išvadamis galima susipažinti internete adresu:

<https://www.oecd.org/regreform/sectors/40080343.pdf>, 295–296, 298 puslapiai ir kiti.

<sup>77</sup> Notaro profesija laikoma laisvąja profesija.

išvados negali pakeisti nei faktas, kad vykdoma veikla yra intelektualinė, reikalaujanti įgaliotųjų ir gali būti vykdoma nesant tam tikro materialių, nematerialių ir žmogiškųjų išteklių derinio, nei paslaugų sudėtingumas ir techninis pobūdis, nei faktas, jog profesija yra reguliuojama<sup>78</sup>. Be to, ir kitų valstybių praktikoje notariatai yra pripažįstami ūkio subjektais, pavyzdžiui, Prancūzijos<sup>79</sup>, Italijos<sup>80</sup>, Rumunijos<sup>81</sup>, Estijos<sup>82</sup>, Lenkijos<sup>83</sup>, Nyderlandų<sup>84</sup>, Ispanijos<sup>85</sup> nacionalinės konkurencijos institucijos yra patvirtinusios, kad notariatai yra ūkio subjektai.

(157) Nors ir sutiktina su Teisingumo ministerijos bei Notarų rūmų atstovų pozicija, kad notarų veikla yra gana griežtai reglamentuota ir jai taikomi apribojimai, tačiau vien tai, kad tai yra reguliuojama veikla, nesudaro pagrindo teigti, kad notariatai nevykdo ūkinės veiklos.

(158) Taip pat Teisingumo ministerija nurodo, kad notariatai nėra ūkio subjektai, nes tam tikrais atvejais už teisės pažeidimus jie atsako kaip valstybės pareigūnai. Konkurencijos taryba atkreipia dėmesį, kad LAT praktikoje yra įtvirtinta, jog tam tikrų profesijų atstovai baudžiamąja tvarka atsako kaip valstybės tarnautojai. Pavyzdžiui, teismų praktikoje valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, kuris verčiasi profesine veikla ir teikia viešąsias paslaugas, yra pripažįstamas advokatas<sup>86</sup>, nors pagal ESTT praktiką advokatai yra pripažįstami ūkio subjektais<sup>87</sup>. Atsižvelgiant į tai, nėra pagrindo sutikti su tuo, jog dėl tos aplinkybės, kad notariatai tam tikrais atvejais už teisės pažeidimus atsako kaip valstybės pareigūnai, jie nėra laikomi ūkio subjektais.

(159) Įvertinus pirmiau išdėstytas teisės aktų nuostatas, teismų, Europos Komisijos ir kitų Europos Sąjungos valstybių praktiką bei aplinkybę, kad notariatai savarankiškai verčiasi profesine (ūkine) veikla ir atlygintinai teikia notaro paslaugas bei prisiima finansinę riziką, susijusią su jų veikla, darytina išvada, kad notariatai yra ūkio subjektai.

(160) Notarų rūmų atstovai nurodė, kad Teisingumo ministerija, nustatydamą atlyginimo dydžius už notarinių veiksmų atlikimą, įgyvendina viešojo administravimo funkcijas, tačiau nereguliuoja ūkinės veiklos.

(161) Viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad viešasis administravimas – teisės aktais reglamentuota viešojo administravimo subjektų veikla, skirta teisės aktams įgyvendinti: administracinis reglamentavimas, administracinių sprendimų priėmimas, teisės aktų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo priežiūra, administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas.

(162) Teisingumo ministerija, vykdydamą Notariato įstatyme įtvirtintą pareigą nustatyti atlyginimo dydžius už notarinių paslaugų atlikimą, atlieka viešojo administravimo funkcijas. Viešojo administravimo subjektai pagal jiems įstatymu suteiktą kompetenciją gali reguliuoti ūkio subjektų ūkinę veiklą. Taip yra ir šiuo atveju – nustatydamą atlyginimo dydžius Teisingumo ministerija reguliuoja konkrečių ūkio subjektų – notarų – ūkinę veiklą, kadangi pastarieji, vykdydami jiems priskirtas funkcijas, užsiima ūkine veikla (nutarimo (150)–(159) pastraipos).

<sup>78</sup> Europos Komisijos 2004 m. vasario 9 d. komunikatas „Konkurencijos laisvųjų profesijų srityje ataskaita“, KOM(2004) 83, 68 pastraipa.

<sup>79</sup> Prieiga per internetą: <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/cartels-laws-and-regulations/france>; <https://www.autoritedelaconurrence.fr/fr/decision/relative-des-pratiques-mises-en-oeuvre-par-des-notaires-dans-le-secteur-de-la-negociation> <https://app.parr-global.com/intelligence/view/prime-2968151>

<sup>80</sup> Prieiga per internetą: <https://www.clearygotlieb.com/-/media/files/italian-comp-reports/italian-competition-law-newsletter-august-2019.pdf>

<sup>81</sup> Prieiga per internetą: <https://www.romaniajournal.ro/business/competition-council-applied-fines-of-almost-ron-3-m-to-notaries-from-suceava-botosani/>

<sup>82</sup> Prieiga per internetą: <https://www.konkurentsiamet.ee/en/news/competition-authority-recommends-opening-notary-fees-price-competition>

<sup>83</sup> Prieiga per internetą: [https://www.uokik.gov.pl/news.php?news\\_id=10739](https://www.uokik.gov.pl/news.php?news_id=10739); [https://www.uokik.gov.pl/news.php?news\\_id=2011](https://www.uokik.gov.pl/news.php?news_id=2011)

<sup>84</sup> Prieiga per internetą: <https://app.parr-global.com/intelligence/view/prime-3018382>

<sup>85</sup> Prieiga per internetą: <https://app.parr-global.com/intelligence/view/prime-3007922>

<sup>86</sup> LAT 2010 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102/2010.

<sup>87</sup> ESTT 2002 m. vasario 19 d. sprendimas byloje Nr. C-309/99, J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh ir Price Waterhouse Belastingadviseurs BV v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, 49 pastraipa.

#### 4. Atitinkama rinka ir jos dalyviai

(163) Pagal Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 1, 3 ir 16 dalis, atitinkama rinka yra tam tikros prekės rinka tam tikroje geografinėje teritorijoje. Prekės rinka apibrėžiama kaip visuma prekių, kurios pirkėjų požiūriu yra tinkamas pakaitalas viena kitai pagal jų savybes, naudojimą ir kainas, o geografinė rinka – teritorija, kurioje visi ūkio subjektai susiduria su iš esmės panašiomis konkurencijos sąlygomis tam tikroje prekės rinkoje ir kuri, atsižvelgiant į tai, gali būti atskiriama nuo gretimų teritorijų. Atitinkamos rinkos apibrėžimas detalizuojamas Konkurencijos tarybos Paaškinimuose dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo, patvirtintuose Konkurencijos tarybos 2019 m. gruodžio 3 d. nutarimu Nr. 1S-150 (2019) „Dėl paaškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo patvirtinimo“.

(164) Nagrinėjant galimą Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimų pažeidimą, rinkos apibrėžimo detalumas yra svarbus tiek, kiek jis leidžia įvertinti, ar konkretus viešojo administravimo subjekto sprendimas pažeidžia ar nepažeidžia Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatas. Dėl to rinkos apibrėžimui yra taikomi specifiniai, minimalūs reikalavimai. Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio atvejais nereikia skaičiuoti rinkos dalių, vertinti ūkio subjektų rinkos galios ir pasekmių rinkoje. Pakanka nustatyti, kad nagrinėjamo sprendimo paveikti ūkio subjektai, parduodami prekes (paslaugas), konkuruoja ar galėtų konkuruoti nesant diskriminacinių ir sąžiningos konkurencijos sąlygų neatitinkančių ribojimų, tačiau nėra svarbu rinkos tikslumas<sup>88</sup>.

(165) Kaip minėta nutarimo (163) pastraipoje, prekės rinka apibrėžiama kaip visuma prekių, kurios pirkėjų požiūriu yra tinkamas pakaitalas viena kitai pagal jų savybes, naudojimą ir kainas.

(166) Nagrinėjamu atveju notarų paslaugos teikiamos už Laikinuosiuose dydžiuose nustatytus atlyginimo dydžius. Vertinant, kokiai prekės (paslaugos) rinkai priskirtinos nagrinėjamos paslaugos, reikia atsižvelgti į šių paslaugų teisinį reglamentavimą, kuris daro įtaką paslaugų savybėms, naudojimui ir kainoms.

(167) Notariato įstatymo 26 straipsnyje įtvirtinti notarų atliekami notariniai veiksmai.

(168) Pažymėtina, kad pagal Notariato įstatymo nuostatas teisė atlikti visus notarius veiksnius Lietuvos Respublikoje suteikta tik notarams<sup>89</sup>.

(169) Atsižvelgiant į tai, kad visus notarius veiksnius gali atlikti tik notari, darytina išvada, kad dėl to notariniai veiksmai negali būti pakeičiami kitomis paslaugomis.

(170) Įvertinus tai, kas išdėstyta, prekės rinka apibrėžiama kaip notarinių veiksmų atlikimo rinka.

(171) Geografinė rinka apibrėžiama kaip teritorija, kurioje visi ūkio subjektai susiduria su iš esmės panašiomis konkurencijos sąlygomis tam tikroje prekės rinkoje ir kuri, atsižvelgiant į tai, gali būti atskiriama lyginant su greta esančiomis teritorijomis (nutarimo (163) pastraipa).

(172) Notariniai veiksmai gali būti atliekami pas bet kurį notarą, išskyrus turto paveldėjimo atvejus<sup>90</sup>. Dėl to, kad notariniai veiksmai gali būti atliekami pas bet kurį notarą, konkurencija tarp notarų gali vykti ne tik tarp tame pačiame mieste notarinius veiksnius atliekančių notarų, bet ir tarp skirtinguose miestuose notarinius veiksnius atliekančių notarų. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir į tai, kad Laikinuosiuose dydžiuose įtvirtinti notarinių veiksmų atlyginimo dydžiai taikomi visiems Lietuvoje veikiantiems notarams, geografinė rinka apibrėžiama kaip apimanti visą Lietuvos Respublikos teritoriją.

(173) Apibendrinant tai, kas išdėstyta, išskiriama notarinių veiksmų atlikimo Lietuvos Respublikoje rinka.

<sup>88</sup> LVAT 2010 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A<sup>502</sup>-539/2010, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija ir Žuvininkystės departamentas prie Žemės ūkio ministerijos prieš Konkurencijos tarybą; 2012 m. gegužės 30 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A<sup>858</sup>-1484/2012, Trakų rajono savivaldybės administracija ir UAB „Komunalinių įmonių kombinatas“ prieš Konkurencijos tarybą.

<sup>89</sup> Notariato įstatymo 26, 27, 27<sup>(1)</sup> straipsniai.

<sup>90</sup> Notariato įstatymo 28 straipsnis.

(174) Pagal Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 8 dalį, konkurentai – ūkio subjektai, kurie toje pačioje atitinkamoje rinkoje susiduria arba gali susidurti su tarpusavio konkurencija. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bei į tai, kad notarai, vykdydami jiems priskirtas funkcijas, užsiima ūkine veikla (nutarimo (150)–(159) pastraipos), visi Lietuvos Respublikoje veikiantys notarai yra konkurentai.

## 5. Pareiga užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę

(175) Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad viešojo administravimo subjektai, įgyvendindami pavestus uždavinius, susijusius su ūkinės veiklos reguliavimu Lietuvos Respublikoje, privalo užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę.

(176) Vadovaujantis LVAT praktika, Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta savarankiška pažeidimo sudėtis, nepriklausanti nuo antroje dalyje įtvirtintų sąlygų. Pavyzdžiui, LVAT 2012 m. gegužės 17 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A<sup>502</sup>-1301/2012 patvirtino Konkurencijos tarybos išvadas, kad buvo pažeista Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalis. Taip pat LVAT yra nurodęs, kad „*Administracinių teismų praktikoje laikoma, kad viešojo administravimo institucijos (taip pat vietos savivaldos institucijos) veiksmai (neveikimas), kuriais neužtikrinama sąžininga konkurencija, gali būti vertinami kaip savarankiškas Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies pažeidimas*“<sup>91</sup>. Atsižvelgiant į tai, atmetini Teisingumo ministerijos bei Notarų rūmų atstovų argumentai, kad Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio pažeidimas konstatuotinas tik nustačius 4 straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas.

(177) Teisingumo ministerija taip pat nurodė nesuprantanti, dėl kokių priežasčių Pranešime remiamasi Konstitucija ir Konstitucinio Teismo išaiškinimais, nors yra konstatuojamas Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio pažeidimas.

(178) LVAT yra išaiškinęs, kad Konkurencijos įstatymo 4 straipsnis atspindi Konstitucijos 46 straipsnio 4 dalį, kurioje yra įtvirtinta sąžiningos konkurencijos laisvė, ir yra skirtas šiai Konstitucijos nuostatai užtikrinti<sup>92</sup>. Dėl to Konkurencijos taryba, vertindama, ar buvo pažeistas Konkurencijos įstatymo 4 straipsnis, vadovaujasi ir Konstitucinio Teismo išaiškinimais.

(179) Konstitucijos 46 straipsnio 1, 3 ir 4 dalyse įtvirtinta: „*Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva. <...> Valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei. Įstatymas draudžia monopolizuoti gamybą ir rinką, saugo sąžiningos konkurencijos laisvę.*“

(180) Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad asmens ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos sąvoka yra plati. Ji apima teisę laisvai pasirinkti verslą, teisę laisvai sudarinėti sutartis, sąžiningos konkurencijos laisvę, ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumą ir kt. Asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva – tai teisinių galimybių visuma, sudaranti prielaidas asmeniui savarankiškai priimti jo ūkinei veiklai reikalingus sprendimus<sup>93</sup>, įskaitant ir ūkio subjekto teisę nustatyti jo teikiamų paslaugų kainas (įkainius).

(181) Aiškindamas Konstitucijos 46 straipsnį, Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad konstitucinė sąžiningos konkurencijos apsaugos garantija reiškia *inter alia* draudimą ūkinę veiklą reguliuojančioms valstybės valdžios, savivaldybių institucijoms priimti sprendimus, iškreipiančius ar galinčius iškreipti sąžiningą konkurenciją, įpareigoja šias institucijas teisinėmis priemonėmis užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę<sup>94</sup>.

(182) Kaip minėta nutarimo (9) pastraipoje, atlyginimo dydžiai Laikinuosiuose dydžiuose įtvirtinti įvairia forma: fiksuota kaina bei kainų intervalu, nustatant minimalią ir maksimalią atlyginimo dydžio ribą procentais arba pinigine išraiška.

<sup>91</sup> LVAT 2012 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A<sup>502</sup>-1301/2012, *Valstybinė ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir kt. prieš Konkurencijos tarybą*; LVAT 2015 m. birželio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1581-502/2015, *Klaipėdos miesto savivaldybė ir kt. prieš Konkurencijos tarybą*.

<sup>92</sup> LVAT 2015 m. birželio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1581-502/2015, *Klaipėdos miesto savivaldybė ir kt. prieš Konkurencijos tarybą*.

<sup>93</sup> Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas byloje Nr. 12/98.

<sup>94</sup> Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas byloje Nr. 3/02-7/02-29/03; 2009 m. balandžio 29 d. nutarimas byloje Nr. 23/05-18/07.

(183) Konkurencijos tarybos vertinimu, Teisingumo ministerijos Laikinosiuose dydžiuose nustatyti fiksuoti ir minimalūs atlyginimo dydžiai riboja konkurenciją, kadangi notarai neturi galimybės konkuruoti tarpusavyje, nustatydami mažesnius atlyginimo dydžius už notarinių veiksmų atlikimą nei kad įtvirtinta Laikinosiuose dydžiuose. Dėl to paslaugų gavėjai (klientai) praranda galimybę gauti paslaugas už mažesnę kainą, o notarai – konkuruoti kainomis.

(184) Akcentuotina, kad Tyrimas buvo pradėtas tik dėl minimalių ir fiksuotų atlyginimo dydžių, t. y. Konkurencijos taryba šiuo Tyrimu neinvestuoja maksimalių atlyginimo dydžių atitikties Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimams, kadangi pareiga nustatyti teisingumo ministrai atlyginimo dydžius yra nustatyta Notariato įstatyme bei maksimalūs atlyginimo dydžiai yra reikalingi siekiant apsaugoti vartotojus nuo pernelyg aukštų kainų. Atsižvelgiant į tai, yra nepagrįsti Teisingumo ministerijos teiginiai, kad panaikinus minimalius ir fiksuotus atlyginimo dydžius, kai kuriems asmenims notarų paslaugos taps neįperkamos. Maksimalūs atlyginimo dydžiai, kuriuos nustato pati Teisingumo ministerija, turėtų užtikrinti, kad notarų paslaugos būtų prieinamos visiems asmenims. Taip pat pastebėtina, kad Teisingumo ministerija ir pati nurodė, kad maksimalūs atlyginimo dydžiai ir yra skirti tam, kad apsaugotų vartotojus<sup>95</sup>.

(185) LVAT yra nurodęs, kad ūkinės veiklos laisvė nėra absoliuti. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ūkinės veiklos laisvė priskiriama prie viešųjų laisvių, kurias įgyvendinant paliečiami visuomenės interesai, ir todėl jos paprastai labiau reglamentuojamos už asmens laisves<sup>96</sup>. Valdžios taikomi poveikio rinkai būdai ir priemonės, vykdomas ūkinės veiklos reguliavimas turi atitikti konstitucinius ūkinės veiklos ribojimo pagrindus, teisės aktuose nustatytus reikalavimus. Ūkinės veiklos reguliavimas, be kita ko, neturi pažeisti sąžiningos konkurencijos laisvės imperatyvo, įtvirtinto Konstitucijos 46 straipsnio 4 dalyje. Konstitucinė sąžiningos konkurencijos apsaugos garantija suponuoja, kad ūkinės veiklos draudimai turi būti pagrįsti, adekvatūs siekiamam tikslui, nediskriminaciniai, aiškiai suformuluoti. Ši garantija taip pat nustato draudimą viešojo administravimo institucijoms, reguliuojančioms ūkinę veiklą, priimti sprendimus, iškreipiančius ar galinčius iškreipti sąžiningą konkurenciją<sup>97</sup>.

(186) Vadovaujantis Konstitucinio Teismo išaiškinimais, riboti ūkinės veiklos laisvę galima tik esant šioms sąlygoms: ribojimai turi būti nustatyti įstatymu; ribojimai turi būti būtini demokratinėje visuomenėje, siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimai negali paneigti teisių ir laisvių prigimties bei jų esmės; nustatant ribojimus yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.

(187) Kaip minėta nutarimo (7) pastraipoje, Notariato įstatymo 19 straipsnyje įtvirtinta, kad už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas notaras ima atlyginimą, kurio dydį nustato teisingumo ministras, atsižvelgdamas į šio įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnyje nurodytus notarų atlyginimo dydžių nustatymo kriterijus ir suderinęs su finansų ministru. Notariato įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtinta, kad notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas dydžiai nustatomi atsižvelgiant į šiuos kriterijus: tvirtinamo sandorio ar kito notarinio veiksmo vertę; atliekamo notarinio veiksmo ar teikiamos paslaugos pobūdį; notaro ekonominio nepriklausomumo užtikrinimą; notaro profesinės veiklos ir civilinės atsakomybės riziką; kryžminį subsidijavimą; sąnaudas. Atlyginimo dydis turi garantuoti notaro pajamas, kurios leistų jam būti ekonomiškai nepriklausomam, sudaryti geras klientų aptarnavimo sąlygas, įdarbinti reikalingos kvalifikacijos darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą.

(188) Iš nurodyto teisinio reglamentavimo matyti, kad nors Notariato įstatyme ir yra įtvirtinta, kad teisingumo ministras nustato atlyginimo dydžius už notarinių veiksmų atlikimą, tačiau nėra nustatyta, kokia forma atlyginimo dydžiai turi būti nustatomi, t. y. nėra nustatyta, kad atlyginimo dydžiai turi būti nustatyti fiksuota kaina bei kainų intervalu, nustatant minimalią ir maksimalią

<sup>95</sup> Pranešimo (17) pastraipa.

<sup>96</sup> Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas byloje Nr. 12/95, 2000 m. spalio 18 d. Nr. 29/98-16/99-3/2000, 2002 m. balandžio 9 d. nutarimas byloje Nr. 24/2000.

<sup>97</sup> LVAT 2010 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A<sup>502</sup>-539/2010, *Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija ir Žuvininkystės departamentas prieš Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos prieš Konkurencijos tarybą*.

atlyginimo dydžio ribą procentais arba pinigine išraiška. Tai reiškia, kad teisingumo ministras, nustatydamas atlyginimo dydžius už notarinių veikslių atlikimą, turi diskreciją pasirinkti, koku būdu atlyginimo dydžiai bus nustatyti.

(189) Viešojo administravimo subjektas privalo veikti jam suteiktos kompetencijos ribose, įgyvendinant diskreciją turi būti užtikrintas diskrecinių sprendimų teisėtumas, motyvuotumas, nešališkumas ir objektyvumas, užtikrinama asmenų, kuriuos šie sprendimai liečia, lygybė prieš įstatymus, priimamų sprendimų proporcingumas jais siekiamam tikslui, protingo termino reikalavimas administracinės diskrecijos įgyvendinimo procese, kitų tinkamo administracinės diskrecijos įgyvendinimo proceso principų gerbimas<sup>98</sup>. LVAT praktikoje išaiškinta, kad administracinės institucijos diskrecijos teisė suprantama kaip galia, suteikianti administravimo subjektui tam tikrą veiklos laisvę priimant sprendimus, įgalinanti jį iš keleto teisiškai galimų elgesio variantų pasirinkti tą, kuris, jo nuomone, yra tinkamiausias<sup>99</sup>. Diskrecija turi būti pagrindžiama objektyviais faktais bei bendraisiais teisės principais – įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktinaudžiavimo valdžia, efektyvumo, nustatytais Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje<sup>100</sup>. Suteikta diskrecija galima tik įstatymo nustatytose ribose ir ja naudojantis turi būti atsižvelgiama į įstatymo nustatytus reikalavimus, kad nebūtų pažeidžiami bendrieji teisės principai, konstitucinės žmogaus teisės<sup>101</sup>. LVAT, vertindamas, ar viešojo administravimo subjektas pažeidė Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus, nurodė, kad „*institucijoms, veikiančioms viešojo administravimo srityje, tenka pareiga pagrįsti savo sprendimus*“<sup>102</sup>. LVAT yra nurodęs, kad įgyvendindamas diskrecijos teisę viešojo administravimo subjektas privalo atidžiai ištirti, paremti savo vertinimą argumentais, kurie yra reikšmingi ir kurie pagrindžia jais remiantis padarytas išvadas, atspindi faktines aplinkybes tokias, kokios jos iš tikrųjų yra, bei kurių pakanka pagrindimui, ir atsižvelgti į visus svarbius veiksnius<sup>103</sup>.

(190) Atsižvelgiant į tai, Teisingumo ministerija, nustatydama atlyginimo dydžius, t. y. įgyvendindama Notariato įstatyme įtvirtintą diskreciją, privalo laikytis ir kitų teisės aktų reikalavimų, įskaitant Konstitucijoje ir Konkurencijos įstatyme įtvirtintą sąžiningos konkurencijos laisvės principą. Kaip minėta, Konkurencijos įstatymo 4 straipsnis atspindi Konstitucijos 46 straipsnio 4 dalį, kurioje yra įtvirtinta sąžiningos konkurencijos laisvė, ir yra skirtas šiai Konstitucijos nuostatai užtikrinti (nutarimo pastraipa). Vadovaujantis Konstitucinio Teismo ir LVAT praktika ir joje suformuotais ūkinės veiklos laisvės ribojimo kriterijais, Teisingumo ministerija privalo:

- (a) pagrįsti, kad tokie ribojimai (fiksuoti ir minimalūs atlyginimo dydžiai) yra būtini demokratinėje visuomenėje, siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus;
- (b) tokiais ribojimais nepaneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė;
- (c) nustatant ribojimus yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.

(191) Siekdama pagrįsti nutarimo (190) pastraipoje nurodytas sąlygas, Teisingumo ministerija privalo pateikti objektyvius duomenis, kuriais remiantis buvo atliktas vertinimas ir priimtas sprendimas nustatyti minimalius ir fiksuotus atlyginimo dydžius už notarinių veikslių atlikimą.

(192) Notarų rūmų atstovai nurodė, kad Konkurencijos taryba savo analizę turi pagrįsti *Wouters* byloje nustatytais kriterijais. Šioje byloje ESTT nurodė, kad „*tokio subjekto kaip Nyderlandų*

<sup>98</sup> Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1980 m. kovo 11 d. rekomendacijoje Nr. (80) 2 „Dėl administravimo subjektų diskrecinių galių įgyvendinimo“

<sup>99</sup> LVAT 2018 m. lapkričio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2995-492/2018, *Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroras, ginantis viešąjį interesą, prieš atsakovą R. P.*

<sup>100</sup> 2015 m. rugpjūčio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2112-520/2015, *A. S. prieš Lietuvos valstybę, atstovaujama Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos.*

<sup>101</sup> 2015 m. birželio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-849-858/2015, *V. K. prieš Lietuvos valstybę, atstovaujama Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo.*

<sup>102</sup> LVAT 2015 m. birželio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1581-502/2015, *Klaipėdos miesto savivaldybė ir kt. prieš Konkurencijos tarybą.*

<sup>103</sup> LVAT 2014 m. vasario 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A<sup>662</sup>-563/2014, *R. Z. prieš Šiaulių apskrities vyriausiąjį policijos komisariatą.*

*advokatų asociacija priimtas toks nacionalinės teisės aktas kaip Samenwerkingsverordening 1993 nepažeidžia Sutarties 85 straipsnio 1 dalies, nes šis subjektas galėjo pagrįstai manyti, jog toks teisės aktas, nepaisant jame esančių nuostatų konkurenciją ribojančio poveikio, būtinas užtikrinti tinkamą advokato profesinių pareigų, kaip jos yra organizuotos nagrinėjamoje valstybėje narėje, atlikimą.*<sup>104</sup>, t. y. ESTT iš esmės įtvirtino proporcingumo testą. Šio nutarimo (190) pastraipoje nurodytos ūkinės veiklos ribojimo sąlygos apima proporcingumo kriterijų, todėl Konkurencijos taryba šiame nutarime vertina ir tai, ar Laikinuosiuose dydžiuose įtvirtinti notarų minimalūs ir fiksuoti atlyginimo dydžiai yra proporcinga priemonė siekiamiems tikslams pasiekti.

(193) Pastebėtina, kad nors Notarų rūmų atstovai nurodė, kad Konkurencijos taryba privalo atlikti kontrafaktinę analizę, tačiau nėra pagrindo sutikti su šiuo teiginiu.

(194) Konkurencijos tarybai atliekant tyrimą dėl Laikinių dydžių atitikties Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimams teko pareiga įrodyti ribojimo buvimą, t. y. kad Teisingumo ministerija pažeidė savo pareigą užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę. Kaip minėta nutarimo (180) pastraipoje, asmens ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos sąvoka yra plati ir apima teisę laisvai pasirinkti verslą, teisę laisvai sudarinėti sutartis, sąžiningos konkurencijos laisvę, ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumą, įskaitant ir ūkio subjekto teisę nustatyti jo teikiamų paslaugų kainas (įkainius). Konkurencijos tarybos vertinimu, Teisingumo ministerija šiuo atveju neužtikrino sąžiningos konkurencijos laisvės, kadangi riboja galimybę notarams konkuruoti kainomis (nutarimo (183) pastraipa). Teisingumo ministerija, kaip viešojo administravimo subjektas, kuriam suteikta Notariato įstatyme įtvirtinta diskrecija nustatyti notarų atlyginimo dydžius, vadovaujantis Konstitucinio Teismo praktika bei joje suformuotais ūkinės veiklos laisvės ribojimo kriterijais<sup>105</sup>, privalėjo pagrįsti nutarimo (190) pastraipoje nurodytas sąlygas. Atsižvelgiant į tai, Teisingumo ministerijai tenka pareiga pagrįsti savo sprendimą nustatyti minimalius ir fiksuotus atlyginimo dydžius ir įvertinti kilsiančias pasekmes dėl tokio sprendimo. Taip pat pastebėtina, kad Konkurencijos tarybos išklausymo posėdžio metu pati Teisingumo ministerija pripažino, kad nurodytų ūkinės veiklos ribojimo sąlygų pagrindimas yra Teisingumo ministerijai tenkanti įrodinėjimo našta (nutarimo pastraipa).

(195) Atsižvelgiant į tai, toliau pateikiamas Konkurencijos tarybos vertinimas dėl aukščiau nurodytų sąlygų ir Teisingumo ministerijos pateiktų duomenų, siekiant pagrįsti minėtas sąlygas.

### **5.1. Fiksuoti ir minimalūs atlyginimo dydžiai yra neproporcinga priemonė notarų ekonominiam nepriklausomumui, notarinių veiksmų kokybei ir notaro nepriklausomumui (nešališkumui) užtikrinti**

(196) Teisingumo ministerijos teigimu, siekiant užtikrinti notarų ekonominį nepriklausomumą, yra būtina nustatyti fiksuotus ir minimalius atlyginimo dydžius. Notaro ekonominis nepriklausomumas yra vienas iš garantų, užtikrinančių notaro nepriklausomumą ir nešališkumą, taigi, ir notarų paslaugų kokybę.

(197) Pastebėtina, kad notaras, atlikdamas Notariato įstatymo jam pavestas funkcijas, įgyvendina pareigą užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Vykdydamas veiklą notaras privalo laikytis Notariato įstatymo, teisingumo ministro patvirtintų ir kitų notarų veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų, taip pat Lietuvos Respublikos notarų etikos kodekso, kuris, be kita ko, nustato, kad notaras, vykdydamas savo profesines pareigas, yra nepriklausomas ir objektyvus, nešališkas ir patikimas visų notarinio veiksmo šalių atžvilgiu<sup>106</sup>. Pažeidusiam minėtų teisės aktų nuostatas notarui gali būti keliami drausmės byla bei paskirtos įvairios Notariato įstatyme nurodytos nuobaudos<sup>107</sup>. Be to, Notariato įstatyme yra įtvirtinti reikalavimai asmeniui, siekiančiam tapti notaru<sup>108</sup>, nustatyta, kad notarams privalo nuolat kelti savo

<sup>104</sup> ESTT 2002 m. vasario 19 d. sprendimas byloje Nr. C-309/99, *J.C.J. Wouters ir kt.*, 110 pastraipa.

<sup>105</sup> Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas byloje Nr. 42/03.

<sup>106</sup> Notarų etikos kodekso 2 straipsnis.

<sup>107</sup> Notariato įstatymo 10(1) straipsnis.

<sup>108</sup> Notariato įstatymo 3 straipsnis.



kvalifikaciją, taip pat ir tai, kad notarai yra periodiškai atestuojami, siekiant patikrinti jų kvalifikaciją ir profesines žinias<sup>109</sup>.

(198) Pirmiau nurodytos aplinkybės tik patvirtina, kad notaras, atlikdamas jam pavestas funkcijas, privalo būti nešališkas, objektyvus, paslaugas teikti kokybiškai. Nors Teisingumo ministerija teigia, kad Notariato įstatyme įtvirtinti notarų kvalifikaciniai reikalavimai, drausminių nuobaudų, privalomų eilinių ir neeilinių atestacijų, tarnybinės priežiūros mechanizmai tik iš dalies garantuoja notarinių paslaugų kokybę (nutarimo (79) pastraipa), tačiau nėra jokio pagrindo sutikti su tokia pozicija. Pareigą notarui būti nepriklausomu ir nešališku, paslaugas teikti kokybiškai teisės aktai nustato nepriklausomai nuo jo gaunamų pajamų, kurios, atsižvelgiant į veiklos teritoriją, biuro žinomumą ir kitas aplinkybes, ne tik gali skirtis, bet, vadovaujantis Teisingumo ministerijos pateiktais Ataskaitų duomenimis, ir skiriasi.

(199) Teisingumo ministerijos pateikti duomenys niekaip nepagrindžia, kad įtvirtintų fiksuotų ir minimalių notarų atlyginimo dydžių panaikinimas notarus paskatintų notarus teikti nekokybiškas paslaugas. Atkreiptinas dėmesys, kad Notarų atlyginimo tyrime ir Liberalizavimo studijoje aptartos tyrimų išvados po notarų įkainių liberalizavimo Nyderlanduose šiuo atveju nėra aktualios. Kaip minėta nutarimo (184) pastraipoje, Konkurencijos taryba nutarime teikia vertinimą dėl Laikinuosiuose dydžiuose įtvirtintų notarų atlyginimo dydžių pobūdžio, t. y. minimalių ir fiksuotų atlyginimo dydžių ydingumo Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies prasme, tačiau neteigia, kad įtvirtinti atlyginimo dydžiai būtų absoliučiai panaikinti, t. y. visiškai liberalizuoti, nes šiuo metu pareiga teisingumo ministrui juos nustatyti įtvirtinta Notariato įstatyme bei maksimalūs atlyginimo dydžiai yra reikalingi siekiant apsaugoti vartotojus nuo pernelyg aukštų kainų (nutarimo (184) pastraipa).

(200) Minimalūs įkainiai, pasak Teisingumo ministerijos, užtikrina notaro ekonominį nepriklausomumą, kurio įgyvendinimą Teisingumo ministerija nuolat vertina. Tuo pagrindu Teisingumo ministerija atliko skaičiavimus, kiek minimaliai notaras turėtų uždirbti pajamų, kad būtų užtikrintas jo ekonominis nepriklausomumas. Minimalias notaro metines 26 400 Eur dydžio notaro grynąsias pajamas, 2 200 Eur – mėnesines, Teisingumo ministerija apskaičiavo vadovaudamasi Vilniaus apygardos teismo teisėjų ir apylinkės vyriausiojo prokuroro vidutiniais atlyginimais.

(201) Konkurencijos tarybos vertinimu, palyginimas atliktas neobjektyviai dėl šių priežasčių:

- (a) lygintos 2017–2018 metais notarų gautos pajamos su kitu laikotarpiu, t. y. 2019 metais apygardos teisėjų ir apylinkės vyriausiojo prokuroro gautomis pajamomis. Tuo atveju, jeigu Teisingumo ministerija turėjo duomenis tik apie 2017–2018 metais gautas notarų pajamas, lyginimo objektyvumo tikslais minėtas pajamas turėjo lyginti ne su 2019 metais, o su 2017–2018 metais gautomis apygardos teisėjų ir apylinkės vyriausiųjų prokurorų pajamomis;
- (b) lyginami skirtingi rodikliai (minimalūs ir vidutiniai), t. y. minimalios notaro metinės pajamos apskaičiuotos naudojant vidutines minėtų profesijų atstovų metines pajamas;
- (c) Teisingumo ministerija anksčiau (nustatydama atlyginimo dydžius) tokio palyginimo neatliko, kadangi minimali notarų atlyginimo riba, naudojama 2017–2018 metų notarų pajamų vertinimui, nustatyta pagal 2019 metų II ir IV ketv. apygardos teisėjų ir apylinkės vyriausiųjų prokurorų atlyginimo duomenis.

(202) Be to, net ir nusprendus, kad apygardos teisėjų ir vyriausiųjų prokurorų atlyginimai yra tinkamas rodiklis, jis kaip tik rodo ribojimo nepagrįstumą, nes notarai uždirba beveik tris kartus daugiau negu Teisingumo ministerijos nurodyti, jos nuomone, palyginamų profesijų atstovai.

(203) Pasisakant dėl Teisingumo ministerijos teiginio, kad notarų gaunamos minimalios pajamos neturėtų būti lyginamos su minėtų profesijų atstovų minimalioms gaunamoms pajamoms, kadangi apygardos teisėjams ir apylinkės vyriausiems prokurorams nereikia steigti biuro, išlaikyti biuro darbuotojų, patiems drausti savo civilinės atsakomybės, svarbu atkreipti dėmesį, kad iš

<sup>109</sup> Notariato įstatymo 4 straipsnis.

lyginamų grynųjų notarų pajamų yra išskaičiuotos visos jų patiriamos išlaidos skiriamos nurodytoms reikmėms.

(204) Taip pat nėra suprantama, dėl kokių priežasčių buvo pasirinktos būtent šios teisinės profesijos, ir kodėl šių profesijų atstovų vidutinis atlyginimas turi būti vertinamas kaip minimalus atlyginimas notarui, siekiant užtikrinti nepriklausomumą ir nešališkumą. Pastebėtina, kad tiek teisėjams, tiek prokurorams yra keliami nepriklausomumo reikalavimai, o norint eiti apygardos teisėjo<sup>110</sup> ir prokuroro<sup>111</sup> pareigas asmuo turi atitikti net ir aukštesnius reikalavimus nei yra keliami asmeniui, siekiančiam tapti notaru<sup>112</sup>. Nepagrįstą palyginimo pobūdį atskleidžia ir tai, kad palyginimui buvo pasirinkti apygardos teisėjų ir vyriausiųjų prokurorų vidutiniai atlyginimai, o apylinkės teisėjų ir prokurorų atlyginimų dydžiai nebuvo vertinti.

(205) Sutiktina, kad notarams neturi būti sudaromos kliūtys gauti ir didesnes pajamas nei Teisingumo ministerijos apskaičiuotos minimalios pajamos, tačiau notarų vidutinės pajamos Teisingumo ministerijos apskaičiuotas minimalias notaro pajamas viršija net tris kartus. Iš Teisingumo ministerijos pateiktų duomenų matyti, kad notarai uždirba beveik tris kartus daugiau pajamų nei Teisingumo ministerijos apskaičiuota galimai notarų ekonominį nepriklausomumą užtikrinanti metinė grynųjų pajamų suma, nes 2017 metais notaro vidutinės metinės grynosios pajamos sudarė 73 061 Eur (6 088,41 Eur per mėnesį), 2018 metais – 78 282 Eur (6 523,5 Eur per mėnesį). Didesnį nei Teisingumo ministerijos apskaičiuotą minimalų atlyginimą 2017 metais gavo 79 proc visų notarų, o 2018 metais – 82 proc. visų notarų (nutarimo (68) pastraipa). Taip pat pati Teisingumo ministerija nurodė (nutarimo (71) pastraipa), kad dalis notarų, gaunančių grynųjų pajamų iki 26 400 Eur per metus, turi daugiau nei vieną darbuotoją, todėl pačios Teisingumo ministerijos vertinimu šie notarai yra pajėgūs išlaikyti notaro biurą. Toks didelis skirtumas leidžia pagrįstai suabejoti Teisingumo ministerijos įvardytų minimalių notaro pajamų, kurios turėtų užtikrinti jo ekonominį nepriklausomumą, įrodomąja reikšme.

(206) Taip pat kai kuriose notarų veiklos teritorijose yra notarų, kurių pajamos reikšmingai skiriasi nuo kitų notarų dirbančių toje pačioje teritorijoje. Pavyzdžiui, Šalčininkų rajone 2017 metais vienas iš trijų rajone dirbusių notarų uždirbo 4 449 Eur, likę notarai – 55 545 Eur ir 54 094 Eur grynųjų metinių pajamų; 2018 metais Kretingos rajone vienas iš trijų rajone dirbusių notarų uždirbo 20 012 Eur, likę notarai – 46 735 Eur ir 74 984 Eur grynųjų metinių pajamų. Konkurencijos tarybos vertinimu, nors minėti atvejai ir parodo, kad yra notarų, uždirbančių mažiau nei Teisingumo ministerijos nurodytas minimalus atlyginimas, tačiau tai yra pavieniai atvejai ir nėra žinomos priežastys, dėl kurių pajamos taip reikšmingai skiriasi. Be to, iš nurodytų duomenų matyti, kad kiti notarai toje pačioje veiklos teritorijoje net kelis kartus viršija Teisingumo ministerijos nurodytą minimalų atlyginimą. Atsižvelgiant į tai, tokie pavieniai atvejai, kai vienas notaras tam tikroje veiklos teritorijoje uždirba mažiau nei Teisingumo ministerijos nurodytas minimalus atlyginimas ir mažiau nei kiti notarai, neturėtų daryti įtakos sprendžiant dėl notarų nepriklausomumo.

(207) Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, Teisingumo ministerijos įvardytos minimalios notaro pajamos, kurios turėtų užtikrinti jo ekonominį nepriklausomumą, neturi įrodomosios reikšmės vertinant nustatytos notarų atlyginimo dydžių tvarkos Lietuvoje pagrįstumą. Be to, net ir nusprendus, kad apygardos teisėjų ir vyriausiųjų prokurorų atlyginimai yra tinkamas rodiklis, jis kaip tik rodo ribojimo nepagrįstumą, nes notarai uždirba beveik tris kartus daugiau negu Teisingumo ministerijos nurodyti, jos nuomone, palyginamų profesijų atstovai.

(208) Taip pat Teisingumo ministerija, siekdama pagrįsti, kad fiksuoti ir minimalūs notarų atlyginimo dydžiai yra reikalingi užtikrinti notarų ekonominį nepriklausomumą, notarinių veiksmų kokybę bei notarų nepriklausomumą (nešališkumą), pateikė Lietuvos teisės instituto atliktus

<sup>110</sup> Reikalavimai asmeniui, siekiančiam tapti apygardos administracinio teismo ar apygardos teismo teisėju, įtvirtinti Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 66 straipsnyje.

<sup>111</sup> Priėmimo į tarnybą prokuratūroje ir skyrimo į prokuroro pareigas reikalavimai nustatyti Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 25 straipsnyje.

<sup>112</sup> Reikalavimai asmeniui, siekiančiam eiti notaro pareigas, nustatyti Notariato įstatymo 3 straipsnyje.

tyrimus<sup>113</sup>. Pastebėtina, kad visi tyrimai yra grįsti teorinio pobūdžio argumentais. Taip pat nė vienas iš šių tyrimų nepagrindžia, kad nustatčius tik maksimalius notarų atlyginimo dydžius ir atsisakius minimalių ir fiksuotų atlyginimo dydžių, kultų neigiamos pasekmės.

(209) Lietuvos teisės instituto Notarų atlyginimo nustatymo tyrimo išvadose nurodyta, kad: „<...> įkainiai už notarų paslaugas valstybėse yra labai skirtingi, todėl iš viso neįmanoma kalbėti apie bendrą Europos valstybių praktiką nustatant atlyginimo už notarinius veiksmus dydį. <...> Objektiviai įvertinti maksimalių atlyginimo notarams dydžių nustatymo pasekmės nesant konkrečių dydžių, nėra įmanoma, kadangi mažesnių dydžių nustatymas galėtų būti nepalankus notarų ekonominės veiklos atžvilgiu, tuo tarpu pernelyg didelių maksimalių dydžių nustatymas, esant apibrėžtam notarų skaičiui ir nekintančiai notarinių paslaugų paklausai, galėtų lemti kartelinių susitarimų buvimą ar nepagrįstai apsunkinti vartotojus, kuriems tektų ieškoti pigesnės paslaugų alternatyvos atokesnėse valstybėse.“<sup>114</sup>

(210) Lietuvos teisės instituto Palyginamosios studijos išvadose tiesiog apibendrinta valstybių praktika, nurodant, kokiais argumentais remiantis atitinkamose valstybėse buvo pasirinkti būtent tokie būdai nustatyti atlyginimo dydžius<sup>115</sup>.

(211) Lietuvos teisės instituto Liberalizavimo studijos išvadose nurodyta, kad „<...> Vienas dažniausiai naudojamų argumentų prieš lotyniškosios tradicijos notariato dereguliavimą – jo tradicinės ištakos. Tačiau, paanalizavus lotyniškojo notariato valstybių praktiką, matyti, kad ši sistema nėra vienalytė, skiriasi ir reikalavimai notarams, ir įkainių nustatymo metodikos, ir monopolinių funkcijų apimtis, ir t. t. Nyderlandų notariatas, laikomas lotyniškosios notariato tradicijos dalimi, visiškai dereguliuotas. Atsižvelgiant į tai, tradicijos argumentas netenka prasmės tose valstybėse, kur notariatas įsteigtas sąlygiškai neseniai arba kur jis buvo iš esmės reformuotas. Vertinti lotyniškojo notariato liberalizavimą pateisinančius ar nepateisinančius tyrimus sudėtinga dėl empirinių duomenų trūkumo. Galima pastebėti, kad atliktų tyrimų rezultatai priklauso nuo tyrėjų ar užsakovų ideologinės pozicijos notariato atžvilgiu. Antai Europos Komisijos užsakyti tyrimai pasisako už notarų veiklos dereguliavimą, o pačių notarų ar su jais susijusių tyrėjų tyrimuose kaip tik teigiama, kad notariato liberalizuoti nereikėtų. Visgi, apibendrinant ir bandant suderinti atliktų tyrimų rezultatus, galima išskirti kelis pastebėjimus. Pirma, ne visos profesinio reguliavimo nuostatos yra nereikalingos. Antra, būtina gauti išsamius, reikšmingus empirinius duomenis. Trečia, svarbu kritiškai įvertinti neobjektyvią apibendrintą kritiką teikiant pastebėjimus apie profesijų reguliavimą tam tikruose kontekstuose. <...> Įkainių už notarines paslaugas reformavimo galimybes vertinti sudėtingiau, kadangi jų poveikis priklauso nuo to, kiek nustatyti įkainiai atitinka rinkos kainą, kuri priklauso nuo daugelio veiksnių: paklausos struktūros (funkcijų monopolijos, notarinių veiksmų privalomumo ir sandorių skaičiaus), paslaugų teikėjų skaičiaus ir t. t. Lotyniškosios tradicijos notariate egzistuoja tik vienas kainų dereguliavimo pavyzdys, kai Nyderlanduose, nereguliuojant įkainių, smulkių sandorių tvirtinimas pabrango apie 50 proc., o stambių sandorių – atpigo apie 30 proc. Panašių tendencijų galima tikėtis ir kitose šalyse, kuriose notarų veiklos įkainių ir faktinės rinkos kainos už šiuos veiksmus santykis yra panašus, bet ne visose valstybėse“<sup>116</sup>.

(212) Iš Lietuvos teisės instituto mokslo studijų akivaizdu, kad jose yra apibendrinama kitų valstybių praktika, analizuojami teoriniai argumentai, tačiau nei vienoje iš jų nėra vienareikšmiškai padaryta išvada, kad tik maksimalūs atlyginimo dydžiai, nenustatant minimalių ir fiksuotų atlyginimų dydžių, yra negalimi ar nesuderinami su siekiu užtikrinti notarų ekonominę nepriklausomumą bei teikiamų paslaugų kokybę. Teisingumo ministerija nurodo, kad nei vienoje iš šių studijų nėra rekomenduojama nustatyti tik maksimalius dydžius už notarinių paslaugų atlikimą. Konkurencijos taryba neprieštarauja, kad iš tiesų nei vienoje iš šių studijų tokios rekomendacijos nėra, tačiau tai neatleidžia Teisingumo ministerijos nuo pareigos įvertinti pasirinkto reguliavimo modelio atitiktį Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams. Šiuo atveju akivaizdu, kad Teisingumo

<sup>113</sup> Notarų atlyginimo nustatymo tyrimą (Bylos 2 tomas, 59–77 lapai); Palyginamąją studiją (Bylos 2 tomas, 78–123 lapai); Liberalizavimo studiją (Bylos 2 tomas, 192–228 lapas).

<sup>114</sup> Bylos 2 tomas, 75–76 lapai.

<sup>115</sup> Ten pat, 118–119 lapai.

<sup>116</sup> Ten pat, 223–224 lapai.

ministerija, siekdama įgyvendinti Notariato įstatyme įtvirtintą pareigą nustatyti atlyginimo dydžius už notarinių paslaugų atlikimą, galėjo nustatyti tik maksimalius atlyginimo dydžius.

(213) Teisingumo ministerija taip pat nurodė, kad jau buvo bandyta nustatyti tik maksimalius atlyginimo dydžius, tačiau dėl gautų neigiamų nuomonių buvo atsisakyta šio sumanymo.

(214) Pastebėtina, kad minėtu projektu<sup>117</sup> buvo siekiama nustatyti atlyginimo dydžius remiantis sąnaudų kriterijumi, atsisakyta lengvatų tam tikroms socialinėms grupėms bei atlyginimo mažinimo už kai kuriuos sandorius, sudaromus tarp artimųjų giminaičių, atsisakyta skirtingų atlyginimo dydžių fiziniams ir juridiniams asmenims.

(215) Atkreiptinas dėmesys, kad nors dėl minėto projekto ir buvo gautos pastabos, tačiau ne dėl to, kad buvo nustatyti tik maksimalūs dydžiai, tačiau dėl to, jog nustatant notarų atlyginimo dydžius nebuvo pakankamai aiškumo, nebuvo nustatytų konkrečių kriterijų<sup>118</sup>, dėl netinkamų maksimalių atlyginimo dydžių<sup>119</sup>.

(216) Konkurencijos tarybos vertinimu, neigiamos nuomonės, kurių dauguma buvo susijusios su tuo, kad siekiamas įtvirtinti teisinis reglamentavimas nebuvo pakankamai aiškus, nepanaikino Teisingumo ministerijos pareigos gautas nuomones įvertinti ir atitinkamai tobulinti siūlomą teisinį reglamentavimą. Nors Specialiųjų tyrimų tarnyba ir nurodė<sup>120</sup>, kad notarų atlyginimo dydžiai turi būti fiksuoti, o notarijai nėra ūkinės veiklos subjektai, tačiau tokios nuomonės negalima vertinti atsietai nuo to, kad notarų veiklos specifika suponuoja, kad notarijai yra ūkio subjektai ir gali konkuruoti kainomis. Taip pat pastebėtina, kad Specialiųjų tyrimų tarnyba vertina korupcijos rizikas bei šiuo metu nustatyti atlyginimo dydžiai nėra vien tik fiksuoti.

(217) Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, laikytina, kad Teisingumo ministerija nepagrindė, kad Laikinuosiuose dydžiuose nustatyti fiksuoti ir minimalūs notarų atlyginimo dydžiai yra būtina ir proporcinga priemonė ekonominiam notarų nepriklausomumui, taigi ir teikiamų paslaugų kokybei bei notarų nepriklausomumui (nešališkumui) užtikrinti ir kad fiksuotų ir minimalių atlyginimo dydžių panaikinimas sąlygotų tai, kad notarijai pradės teikti nekokybiškas paslaugas, kadangi paslaugų kokybė yra užtikrinama kvalifikacijos reikalavimais, drausminėmis nuobaudomis, civiline atsakomybe.

## **5.2. Fiksuoti ir minimalūs atlyginimo dydžiai nėra būtini užtikrinti teritorinį ir ekonominį notarinių paslaugų prieinamumą**

(218) Notarų atlyginimo dydžių reguliavimas taip pat turi užtikrinti notarinių paslaugų teritorinį ir ekonominį prieinamumą. Pastebėtina, kad Teisingumo ministerija konkrečių regionų ir aplinkybių, dėl kurių notarams tuose regionuose kiltų grėsmė neišsilaikyti, jeigu būtų panaikinti fiksuoti ir minimalūs notarų atlyginimo dydžiai, nepateikė. Teisingumo ministerija nurodė, kad buvo skelbiami konkursai į tam tikrų rajonų notarų vietas, tačiau konkursai neįvykdavo, nes nebuvo nė vieno kandidato, norinčio užimti vietą toje savivaldybėje. Pastebėtina, kad Teisingumo ministerija nurodė, kad net tose savivaldybėse yra užtikrinamas notarinių paslaugų prieinamumas, nes tose savivaldybėse dirba bent vienas notarijai (nutarimo (93) pastraipa).

(219) Konkurencijos tarybos vertinimu, aplinkybė, kad vieni notarijai uždirba daug mažiau nei kiti toje pačioje veiklos teritorijoje dirbantys notarijai, ne tik nepagrindžia įkainių reguliavimo reikalingumo, bet tokie uždarbių skirtumai kaip tik ir gali būti nulemti įkainių reguliavimo, t. y. konkuravimo kainomis galimybės nebuvimo. Nustačius minimalius arba fiksuotus įkainių dydžius, notarams, kurie uždirba mažiau, yra apribojamos galimybės pritraukti klientų. Kaip nurodė Teisingumo ministerija, notarų klientai negali vertinti notarų teikiamų paslaugų teisinės kokybės, taigi panaikinus galimybę konkuruoti kainomis, notarijai gali konkuruoti tik komercine kokybe<sup>121</sup>.

<sup>117</sup> Bylos 1 tomas, 65–67 lapai.

<sup>118</sup> Bylos 1 tomas, 77 lapas.

<sup>119</sup> Ten pat, 74 lapas.

<sup>120</sup> Ten pat, 82–83 lapai.

<sup>121</sup> Kaip nurodė Teisingumo ministerija, komercinė kokybė apima tokius klientams teikiamos paslaugos bruožus, kaip notarų biurų vietovė, laisvų automobilių stovėjimo aikštelių šalia biurų buvimas, personalo draugiškumas, kavos kokybė (ir tai, ar ji yra siūloma) ir pan.

Taigi, notarų biuras, kuris, kaip nurodė Teisingumo ministerija, neturi automobilių stovėjimo aikštelių ar nevaišina kava, dėl minimalių ir fiksuotų atlyginimo dydžių negali pritraukti klientų. Tai ypač aktualu naujai veiklą pradedantiems notarams, kurie nėra žinomi ir neturi tęstinių santykių su klientais. Taip pat pastebėtina iš Teisingumo ministerijos pateiktų duomenų, kad notarijai tokiu atveju galėtų teikti paslaugas už mažesnę nei dabar nustatytas minimalus atlyginimo dydis ir gauti pajamas, kurios Teisingumo ministerijos vertinimu, užtikrintų notarų ekonominį nepriklausomumą (nutarimo – pastraipos). Tai reiškia, kad asmenys, kuriems nėra aktuali komercinė paslaugų kokybė, t. y. nemokama kava ar stovėjimo aikštelė, galėtų gauti tokias pačias kokybiškas paslaugas už mažesnę kainą.

(220) Taip pat nebuvo pateikta įrodymų, pagrindžiančių aplinkybę, kad panaikinus fiksuotus ir minimalius notarų atlyginimo dydžius tam tikriems asmenims notarų paslaugos taptų ekonomiškai nebeprieinamos.

(221) Teisingumo ministerija pateikė *Ernst and Young Baltic* atliktą analizę. Minėta analize buvo siekiama išsiaiškinti, kokie būtų notarų atlyginimo dydžiai, apskaičiuoti vadovaujantis vien tik faktinėmis notarų veiklos sąnaudomis. Analizė parodė, kad maksimalūs atlyginimo dydžiai būtų 2,7 karto didesni už vidutinius sąnaudomis pagrįstus atlyginimo dydžius. Analizės metu buvo padaryta išvada, kad nustačius tik maksimalius dydžius, paslaugos gali pabrangti toms klientų grupėms, kurios yra jautrios kainų pokyčiams, o mokesniems klientams gali būti taikomi santykinai mažesni įkainiai.

(222) Konkurencijos tarybos vertinimu, šis argumentas nėra aktualus, nes *Ernst and Young Baltic* analizės metu nustatyti notarų atlyginimo dydžiai, kurių pagrindu buvo daromos analizės išvados, apskaičiuoti remiantis vien tik sąnaudomis. Tačiau nei 2009 metais, kuomet buvo atlikta *Ernst and Young Baltic* analizė, nei šiuo metu Notariato įstatymas neįtvirtina, kad notarų atlyginimo dydžiai turi būti nustatomi remiantis vien tik sąnaudų kriterijumi. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad analizės metu buvo nagrinėjama, kaip veiktų hipotetinis notarų atlyginimo dydžių nustatymo reguliavimas, remtis tokios analizės išvadomis esant kitokiam reguliavimui nėra pagrįsta.

(223) Atkreiptinas dėmesys, kad pagal šiuo metu galiojantį Notariato įstatymą atlyginimo dydžiai yra nustatomi atsižvelgiant į tvirtinamo sandorio ar kito notarinio veiksmo vertę; atliekamo notarinio veiksmo ar teikiamos paslaugos pobūdį; notaro ekonominio nepriklausomumo užtikrinimą; notaro profesinės veiklos ir civilinės atsakomybės riziką; kryžminį subsidijavimą; sąnaudas. Atsižvelgiant į tai, teisingumo ministras, nustatydamas tik maksimalius atlyginimo dydžius, privalėtų vadovautis kryžminio subsidijavimo kriterijumi, kuris ir užtikrintų, kad paslaugos būtų prieinamos visoms klientų grupėms.

(224) Be to, Teisingumo ministerija jau ir dabar yra nustačiusi ne tik minimalius, tačiau ir maksimalius atlyginimo dydžius ir šiuo atveju nėra aišku, kodėl panaikinus minimalią įkainių ribą turėtų kilti maksimali. Jeigu *Ernst and Young Baltic* analizės išvada, kad panaikinus minimalius įkainius maksimalius reikėtų pakelti 2,7 karto, būtų teisinga, tai reikštų, kad šiuo metu notarijai, taikydami maksimalią įkainio ribą uždirba 2,7 karto mažiau nei jų sąnaudos. Tačiau tokia išvada nėra jokio pagrindo, nes notarų vidutinės gryniosios metinės pajamos yra tris kartus didesnės nei Teisingumo ministerijos apskaičiuota galimai notarų ekonominį nepriklausomumą užtikrinanti metinė grynųjų pajamų suma. Vertinant *Ernst and Young Baltic* analizės aktualumą nagrinėjamu atveju, svarbu pažymėti ir tai, kad pagal pateiktus Teisingumo ministerijos duomenis nuo 2009 metų, kuomet buvo atlikta minėta analizė, iki 2018 metų notarų pajamos paaugo apie 30 procentų. Atsižvelgiant į tai, remtis 2009 metų *Ernst and Young Baltic* analizės išvadomis nėra pagrįsta.

(225) Beje, svarbu ir tai, kad Laikinuosiuose dydžiuose nustatyta, kad notaras, atsižvelgdamas į kliento turtinę padėtį, gali iš viso ar iš dalies atleisti jį nuo atlyginimo mokėjimo<sup>122</sup>. Be to, kaip minėta nutarimo (73) pastraipoje, įsigaliojus Laikinių dydžių pakeitimams, atsirado daugiau naujų notarų atlyginimo lengvatų.

<sup>122</sup> Laikinių dydžių Pastabų 1 punktą.

### 5.3. Fiksuoti ir minimalūs atlyginimo dydžiai yra neproporcingi ir nebūtini siekiamiems tikslams užtikrinti

(226) Kad notarų atlyginimo dydžių už teikiamas paslaugas fiksavimas ir minimalių dydžių nustatymas gali būti vertinami kaip konkurenciją ribojančios, neproporcingos priemonės siekiamiems tikslams užtikrinti, kurių galima pasiekti taikant ne tokias griežtas priemones, patvirtina ir Europos Komisijos bei EBPO atliktos analizės.

(227) Tyrimo metu vertinant Europos Sąjungos institucijų nuomonę apie minimalių kainų nustatymą ir kainų fiksavimą nustatyta, kad dar 2004 metais Europos Komisija nurodė, kad viena iš esminių konkurenciją ribojančių priemonių kalbant apie liberalių profesijų atstovų (įskaitant ir notarų) teikiamas paslaugas yra kainų fiksavimas<sup>123</sup>. Europos Komisijos teigimu, įkainių fiksavimas turėtų būti panaikintas kiek įmanoma greičiau, nes tai labiausiai konkurenciją ribojanti reguliavimo priemonė ir ja siekiamų tikslų galima pasiekti taikant ne tokias griežtas priemones<sup>124</sup>.

(228) EBPO 2007 metais nagrinėjo teisinių profesijų atstovams nustatytus apribojimus ir jų poveikį konkurencijai ir pažymėjo, kad nacionalinės konkurencijos priežiūros institucijos neigiamai vertina minimalių kainų nustatymą, kaip neproporcingą priemonę paslaugų kokybei užtikrinti<sup>125</sup>. Lietuva pateikdama duomenis šiai EBPO atliktai analizei nurodė, kad: „*Teisingumo ministerija, nustatydamą notarų įkainius, įtvirtino tiek minimalius, tiek maksimalius atlyginimo dydžius, nors pradinis pakeitimų tikslas (kurį aktyviai palaikė Konkurencijos taryba) buvo nustatyti tik maksimalius atlyginimo dydžius. Taigi, nors buvo dedamos pastangos palaipsniui liberalizuoti notarų atlyginimo reglamentavimą, vis dar išlieka daugybė kliūčių konkurencijai kainomis*“<sup>126</sup>.

(229) EBPO 2018 metais atliko analizę apie liberaliasias profesijas Portugalijoje, kur EBPO nurodė, kad minimalios kainos riboja konkurenciją ir inovacijų skatinimą. O rinkose atvirose konkurencijai, kainos atspindi tikruosius teikiamų paslaugų kaštus ir tai savaime nelemia prastėnės paslaugų kokybės<sup>127</sup>.

(230) Rinkos ekonomikos valstybėse konkurencija suvokiama kaip vertybė, kurią valstybė yra įpareigota saugoti. Valstybė kišasi į rinką ir ūkio subjektų tarpusavio konkurenciją tik tiek, kiek tai yra būtina visuomenės gerovei užtikrinti. Tai patvirtina tiek Konstitucija, tiek Konstitucinio Teismo praktika. Sąžiningos konkurencijos laisvės principų užtikrinamas aiškumas ir skaidrumas bei nešališkumas įgaliotoms institucijoms reguliuojant ūkinę veiklą, garantuojamas konkurencinės aplinkos palaikymas tais atvejais, jei tam tikras reguliavimas ar vykdomi veiksmai daro ar gali daryti įtaką atitinkamoje rinkoje veikiančioms ūkio subjektams. Be to, užtikrinant sąžiningą konkurenciją įgyvendinamas ir kitas – ekonominės naudos – principas. Konkurencija skatina varžytis tiek dėl kainos, tiek ir dėl teikiamų paslaugų kokybės.

(231) Valstybės kišimasis ir kainų reguliavimas tiesioginiu ar netiesioginiu būdu rinkos ekonomikoje turėtų būti vertinamas kaip išimtinė priemonė, kuomet nėra tikimybės, kad konkurencingas rinkos mechanizmas veiks sėkmingai ir užtikrins didžiausią naudą vartotojams.

(232) Taigi ir Teisingumo ministerija nustatydamą notarų atlyginimo dydžius turėtų įvertinti priemonių proporcingumą ir galimas pasekmes konkurencinei aplinkai. Konkurencijos tarybos vertinimu, Teisingumo ministerijos turimų Ataskaitų, kurias kasmet privalomai teikia notarai, duomenų pagrindu atliktos analizės jai leistų nustatyti pagrįstus notarų atlyginimo dydžius ir atitinkamai pagrįstus ribojimus. Visgi, kaip galima suprasti iš pateiktos informacijos, Teisingumo

<sup>123</sup> Communication from the Commission, Report on Competition in Professional Services, COM (2004)83 of 9 February 2004, COM(2005) 405 final, Brussels, 5.9.2005,

prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0405:FIN:EN:PDF>

<sup>124</sup> Ten pat.

<sup>125</sup> OECD Policy roundtables „Competitive Restrictions in Legal Professions 2007“,

prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/regreform/sectors/40080343.pdf>

<sup>126</sup> OECD Policy roundtables „Competitive Restrictions in Legal Professions 2007“,

prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/regreform/sectors/40080343.pdf>, 328 lapas.

<sup>127</sup> OECD Competition Assessment Reviews: Portugal, Volume II – Self – Regulated professions,

prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0405:FIN:EN:PDF>

ministerija šiuos duomenis naudoja tik suvestinėms daryti, tačiau, pažymėtina, kad suvestinės nėra analizės, o tik duomenų apibendrinimas.

(233) Kad Teisingumo ministerija neatsižvelgia į turimą statistiką peržiūrėdama notarų atlyginimo dydžius pagrindžia ir kiti Teisingumo ministerijos pateikti duomenys. Pavyzdžiui, vadovaujantis Teisingumo ministerijos pateiktu dokumentu „Teisingumo ministerijos statistinės analizės apibendrinimas pateiktas grafiškai“, nuo 2009 iki 2018 metų bendros visų notarų gautos metinės grynosios pajamos išaugo beveik dvigubai, t. y. nuo 10 707 834 Eur iki 19 407 581 Eur<sup>128</sup>. Vadovaujantis minėtu Teisingumo ministerijos pateiktu dokumentu, didžiausią dalį notarų gaunamų pajamų sudarančių nekilnojamo turto sandorių skaičius<sup>129</sup> nuo 2009 iki 2018 metų paaugo apie 30 procentų<sup>130</sup>, o šių notarinių veiksmų trukmė trumpėjo<sup>131</sup>. Teisingumo ministerija nenurodė, kaip tokias ir panašias aplinkybes vertino kasmet peržiūrėdama notarų atlyginimo dydžius. Tačiau, panašu, kad jų ir nevertino arba nelaikė esminėmis, nes dar nuo 1996 metų galiojančios mišrios notarų atlyginimo dydžių nustatymo sistemos nekeitė ir keisti neketina.

(234) Teisingumo ministerija taip pat nurodė, kad notarų atlyginimo dydžių nustatymo reguliavimui aktualus 2014 metais Notarų rūmų užsakymu atliktas tyrimas „Notarų rūmų archyvo statyba“, taip pat Brėmeno universiteto prof. dr. Rolf Knieper atliktas tyrimas „Notarinių autentiškų dokumentų ekonominė reikšmė“, kurio pateikė santrauką lietuvių kalba. Tyrime „Notarų rūmų archyvo statyba“ nurodoma, kiek notariai yra sukaukę archyvinių dokumentų, taip pat apie tai, kad Notarų rūmai svarsto galimybę įrengti nuosavą archyvą, aptariamą archyvavimo poreikio prognozės ir kitos su tuo susijusios aplinkybės. Tyrime „Notarinių autentiškų dokumentų ekonominė reikšmė“, kaip ir nurodoma jo santraukoje, nagrinėjamas autentiškų notarinių dokumentų aktualumas ekonominiu požiūriu atitinkamose jurisdikcijose pasaulio mastu. Konkurencijos tarybos vertinimu, atsižvelgiant į nurodytą tyrimų turinį, ši minėtuose tyrimuose pateikta informacija nėra aktuali vertinant fiksuotą ir minimalių atlyginimo dydžių pagrįstumą ir proporcingumą.

(235) Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Laikinuosiuose dydžiuose įvairia forma nustatyti notarų atlyginimo dydžiai: fiksuoti bei minimalūs atlyginimo dydžiai, įtvirtinti nepagrįstai, o ribojimas, varžantis notarų teisę nusistatyti atlyginimo dydžius už suteiktas paslaugas, nėra proporcingas siekiamam notarų ekonominio nepriklausomumo, teikiamų paslaugų kokybės, nepriklausomumo (nešališkumo), taip pat ir teritorinio bei ekonominio notarinių veiksmų prieinamumo užtikrinimui.

## 6. Kiti Teisingumo ministerijos ir Notarų rūmų argumentai

(236) Teisingumo ministerija ir Notarų rūmų atstovai nurodė, kad Tyrimas turėtų būti sustabdytas, kadangi šiuo metu LVAT yra nagrinėjama byla, kurioje sprendžiamas klausimas, ar notariai yra ūkio subjektai. Konkurencijos taryba 2019 m. gegužės 3 d. ir 2020 m. spalio 13 d. tvarkomuosiuose posėdžiuose nusprendė netenkinti Notarų rūmų prašymo. Taip pat pastebėtina, kad nei Konkurencijos įstatyme, nei kituose Konkurencijos tarybos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra numatytos galimybės stabdyti procedūras. Nors Viešojo administravimo įstatymo 25 straipsnyje ir yra numatyta galimybė stabdyti administracinę procedūrą, tačiau vadovaujantis to paties įstatymo 2 straipsnio 2 dalimi, Konkurencijos tarybos atliekamas Tyrimas nėra administracinė procedūra<sup>132</sup>, todėl šiuo atveju Viešojo administravimo įstatymo nuostata dėl administracinės procedūros stabdymo nėra taikoma.

<sup>128</sup> Bylos 4 tomas, 102 lapas.

<sup>129</sup> Nekilnojamo turto sutartys sudarė 48 proc. visų 2018 m. notarų gautų pajamų, bylos 4 tomas, 103 lapas.

<sup>130</sup> Bylos 4 tomas, 101 lapas.

<sup>131</sup> Teisingumo ministerijos pateikta 2009 m. Ernst and Young Baltic atlikto tyrimo apklausa parodė, kad nekilnojamųjų daiktų perleidimo sandorių tvirtinimas notarams vidutiniškai užtrunka apie 92 minutes vienam sandoriui (bylos 2 tomas, 150 lapas), pateikto UAB „Strategy Labs“ atlikto tyrimo „Notarinių veiksmų atlikimo trukmė“ apklausos duomenys atkleidė, kad 2018 m. atlikti šiuos veiksmus notarams truko 60–80 min. (bylos 5 tomas, 15–16 lapas).

<sup>132</sup> Administracinė procedūra – pagal šį įstatymą viešojo administravimo subjekto atliekami privalomi veiksmai nagrinėjant skundą apie viešojo administravimo subjekto veiksmais, neveikimu ar administraciniais sprendimais galimai padarytą asmens, nurodyto skunde, teisių ir teisėtų interesų pažeidimą ir priimant dėl to administracinės procedūros sprendimą.

(237) Taip pat Teisingumo ministerija ir Notarų rūmų atstovai nurodė, kad Konkurencijos taryba nepagrįstai į Tyrimą neįtraukė Finansų ministerijos.

(238) Vadovaujantis Notariato įstatymo 19 straipsniu, už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas notaras ima atlyginimą, kurio dydį (įkainius) nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ministras, atsižvelgdamas į šio įstatymo 19<sup>1</sup> straipsnyje nurodytus notarų atlyginimo dydžių (įkainių) nustatymo kriterijus ir suderinęs su Lietuvos Respublikos finansų ministru.

(239) Konkurencijos tarybos vertinimu, nors teisingumo ministras ir privalo suderinti Laikinosius dydžius su finansų ministru, tačiau už Laikinių dydžių priėmimą yra atsakingas teisingumo ministras, todėl Konkurencijos taryba neturėjo pagrindo įtraukti į šį Tyrimą ir Finansų ministerijos.

(240) Notarų rūmų atstovas nurodė, kad Konkurencijos taryba turėjo pasinaudoti ABTĮ įtvirtinta galimybe ištirti norminio administracinio akto teisėtumą<sup>133</sup>, o ne atlikti Tyrimą.

(241) Visų pirma pastebėtina, kad Konkurencijos taryba nėra priskirta prie subjektų turinčių teisę teikti prašymą dėl norminio administracinio akto teisėtumo ištyrimo.

(242) Visų antra, Konkurencijos įstatyme yra labai aiškiai įtvirtinta, kad Konkurencijos taryba nagrinėja, ar viešojo administravimo subjektų, išskyrus Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimtus teisės aktus, priimti teisės aktai ar kiti sprendimai atitinka šio įstatymo 4 straipsnyje nustatytus reikalavimus, t. y. teisė atlikti tokio pobūdžio Tyrimą yra numatyta Konkurencijos įstatyme.

## **7. Išvada dėl Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies pažeidimo**

(243) Laikinosiuose dydžiuose nustatyti fiksuoti ir minimalūs atlyginimo dydžiai riboja konkurenciją, kadangi notarai neturi galimybės konkuruoti tarpusavyje, nustatydami mažesnius atlyginimo dydžius už notarinių veiksmų atlikimą nei kad įtvirtinta Laikinosiuose dydžiuose. Dėl to paslaugų gavėjai (klientai) praranda galimybę gauti paslaugas už mažesnę kainą, o notarai – konkuruoti kainomis.

(244) Vadovaujantis Konstitucinio Teismo ir LVAT praktikoje įtvirtintais kriterijais, ūkinės veiklos laisvę galima riboti. Šiuo atveju Teisingumo ministerija nepagrindė, kad fiksuoti ir minimalūs atlyginimo dydžiai yra būtini demokratinėje visuomenėje, siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; nepagrindė, kad nustatant fiksuotus ir minimalius atlyginimo dydžius nepaneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; nepagrindė, kad nustatant fiksuotus ir minimalius atlyginimo dydžius buvo laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.

(245) Atsižvelgiant į tai, yra pagrindas konstatuoti, kad Teisingumo ministerija pažeidė Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalį.

## **8. Sankcijos**

(246) Konkurencijos įstatymo 35 straipsnyje yra įtvirtintos sankcijos, kurias, vadovaudamasi objektyvumo ir proporcingumo principais, Konkurencijos taryba gali skirti viešojo administravimo subjektams, pažeidusiems Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus. Pagal šį straipsnį Konkurencijos taryba turi teisę viešojo administravimo subjektui nurodyti per nustatytą terminą pakeisti ar panaikinti teisės aktus, kitus šio įstatymo 4 straipsnyje nurodytiems reikalavimams prieštaraujančius sprendimus, ar atlikti kitus šio įstatymo 4 straipsnio pažeidimą šalinančius veiksmus bei skirti viešojo administravimo subjektams pinigines baudas.

### **8.1. Bauda**

(247) Konkurencijos įstatymo 36 straipsnio 7 dalyje nurodyta, kad už šio įstatymo 4 straipsnio pažeidimus viešojo administravimo subjektams gali būti skiriama pinigine bauda iki 0,5 procento

<sup>133</sup> ABTĮ 112 straipsnis.



viešojo administravimo subjekto metinio biudžeto einamaisiais metais ir kitų praėjusiais metais gautų bendrųjų metinių pajamų, bet ne daugiau negu šešiasdešimt tūkstančių eurų. Nustatant konkrečių baudų dydžius turi būti atsižvelgiama į Konkurencijos įstatymo 37 straipsnio 1 dalyje nurodytas aplinkybes: pažeidimo pavojingumą, pažeidimo trukmę, viešojo administravimo subjekto atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes.

(248) Baudos dydis nustatomas vadovaujantis Baudų, skiriamų už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. 64 „Dėl baudų, skiriamų už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Baudų dydžio nustatymo aprašas). Baudų dydžio nustatymo aprašo 23 punkte nustatyta, kad už Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio pažeidimą viešojo administravimo subjektui skiriamas baudos dydis apskaičiuojamas dviem etapais: pirmiausia apskaičiuojamas bazinis baudos dydis, vėliau bazinis baudos dydis tikslinamas – didinamas arba mažinamas.

### **8.1.1. Dėl bazinio baudos dydžio**

(249) Bazinis baudos dydis apskaičiuojamas vadovaujantis Baudų dydžio nustatymo aprašo 24 punktu ir nustatomas sudėjus nuo pažeidimo pavojingumo priklausantį baudos dydį su nuo pažeidimo trukmės priklausančiu baudos dydžiu.

### **8.1.2. Dėl nuo pažeidimo pavojingumo priklausančio baudos dydžio**

(250) Vadovaujantis Baudų dydžio nustatymo aprašo 24.2 punktu, apskaičiuojant nuo pažeidimo pavojingumo priklausantį baudos dydį, pirmiausia nustatomas pradinis nuo pažeidimo pavojingumo priklausantis baudos dydis, kuris lygus pusei pagal Konkurencijos įstatymo 36 straipsnio 7 dalį nustatyto galimo maksimalaus baudos dydžio.

(251) Pagal Konkurencijos įstatymo 36 straipsnio 7 dalį maksimalus baudos dydis sudaro 0,5 procento viešojo administravimo subjekto metinio biudžeto einamaisiais metais ir kitų praėjusiais metais gautų bendrųjų metinių pajamų, bet ne daugiau negu šešiasdešimt tūkstančių eurų.

(252) Nagrinėjamu atveju patvirtintos<sup>134</sup> einamųjų metų metinio Teisingumo ministerijos biudžeto pajamos – 124 859 000 Eur, todėl vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 36 straipsnio 7 dalimi maksimalus baudos dydis apskaičiuojant nuo pažeidimo pavojingumo priklausantį baudos dydį laikytinas 30 000 Eur.

(253) Pagal Baudų dydžio nustatymo aprašo 24.2 punktą šis pradinis nuo pažeidimo pavojingumo priklausantis baudos dydis didinamas arba mažinamas, atsižvelgiant į konkrečias su pažeidimu susijusias aplinkybes: pažeidimo pobūdį, jo geografinį plotą ir kitas objektyvias aplinkybes, kurių svarba ir įtaka nuo pažeidimo pavojingumo priklausančiam baudos dydžiui priklauso nuo kiekvieno konkretaus pažeidimo.

(254) Šiuo atveju, vertinant pažeidimo pavojingumą, pirmiausiai pažymėtina tai, kad buvo analizuojamas Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimus pažeidžiantis reglamentavimas, kuriuo patvirtinti fiksuoti bei minimalūs atlyginimo dydžiai už notarinių veiksmų atlikimą. Šiuo pažeidimu buvo apribotos notarų galimybės konkuruoti kainomis, teikiant vartotojams paslaugas, kurios tam tikrais atvejais vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisės aktais yra privalomos.

(255) Pažeidimas apėmė visą Lietuvos Respublikos teritoriją.

(256) Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, yra pagrindas didinti pradinį nuo pažeidimo pavojingumo priklausantį baudos dydį iki 37 500 Eur.

<sup>134</sup> Lietuvos Respublikos 2020 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas.

### 8.1.3. Dėl nuo pažeidimo trukmės priklausančio baudos dydžio

(257) Vadovaujantis Baudų dydžio nustatymo aprašo 24.3 punktu, toliau apskaičiuojamas nuo pažeidimo trukmės priklausantis baudos dydis. Jeigu pažeidimas truko metus ir ilgiau, nuo pažeidimo trukmės priklausantis baudos dydis sudaro 5 procentus Aprašo 24.2 papunktyje nustatyta tvarka apskaičiuoto nuo pažeidimo pavojingumo priklausančio baudos dydžio už kiekvienus pažeidimo metus. Jeigu pažeidimas truko atitinkamą metų skaičių ir dar papildomai pusės metų laikotarpį, už pusės metų laikotarpį papildomai pridedama 2,5 procento nuo pažeidimo pavojingumo priklausančio baudos dydžio. Trumpesnis už 6 mėnesius laikotarpis laikomas puse metų, o ilgesnis už 6 mėnesius, bet trumpesnis už metus, laikotarpis laikomas metais.

(258) Nagrinėjamu atveju pažeidimas tęsiasi nuo 1999 metų iki Tyrimo baigimo, t. y. 2020 m. liepos 30 d. Atsižvelgiant į tai, kad Konkurencijos įstatymo redakcija, pagal kurią galima skirti sankcijas viešojo administravimo subjektams, įsigaliojo 2017 m. sausio 1 d., baudos apskaičiavimo tikslais pažeidimo trukmė laikytina ketveri metai.

(259) Atsižvelgiant į tai, yra pagrindas baudą didinti iki 45 000 Eur.

### 8.1.4. Dėl atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių

(260) Konkurencijos įstatymo 37 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis laikoma tai, kad viešojo administravimo subjektai, padarę pažeidimą, savo noru užkirto kelią žalingoms pažeidimo pasekmėms; padėjo Konkurencijos tarybai tyrimo metu; atlygino nuostolius; pašalino padarytą žalą; savo valia nutraukė pažeidimą; neatliko konkurenciją ribojančių veiksmų; Konkurencijos tarybai tyrimo metu pateikdami rašytinį pripažinimo pareiškimą pripažino pažeidimą ir numatytą baudą, taip sudarydami sąlygas efektyviau atlikti tyrimą; pripažino Konkurencijos tarybos baigto tyrimo metu nustatytas esmines aplinkybes.

(261) Konkurencijos įstatymo 37 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad atsakomybę sunkinančiomis aplinkybėmis laikoma tai, kad viešojo administravimo subjektai kliudė vykdyti tyrimą, slėpė įvykdytą pažeidimą, tęsė pažeidimą, nepaisydami Konkurencijos tarybos įpareigojimo nutraukti neteisėtus veiksmus, arba jei pakartotinai per septynerius metus padarė pažeidimą, už kurį jau buvo paskirtos šiame įstatyme nustatytos sankcijos.

(262) Atsakomybę sunkinančių ir lengvinančių aplinkybių nenustatyta.

### 8.1.5. Teisingumo ministerijai skiriamos baudos dydis

(263) Apibendrinus šio nutarimo 8.1 dalyje nurodytus paaiškinimus, Konkurencijos taryba skiria Teisingumo ministerijai 45 000 Eur baudą.

## 8.2. Įpareigojimas

(264) Konkurencijos įstatymo 35 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinta, kad viešojo administravimo subjektui gali būti nurodoma per nustatytą terminą pakeisti ar panaikinti teisės aktus, kitus šio įstatymo 4 straipsnyje nurodytiems reikalavimams prieštaraujančius sprendimus, ar atlikti kitus šio įstatymo 4 straipsnio pažeidimą šalinančius veiksmus.

(265) Atsižvelgiant į tai, kad Konkurencijos taryba nustatė, kad Teisingumo ministerija, nustatydamą fiksuotus atlyginimo dydžius už notarinių paslaugų atlikimą, neužtikrino sąžiningos konkurencijos ir taip pažeidė Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimus, yra pagrindas Teisingumo ministeriją per 6 mėnesius nuo šio nutarimo paskelbimo dienos įpareigoti pakeisti reglamentavimą taip, jog jis atitiktų Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimus.

(266) Konkurencijos taryba atkreipia dėmesį, kad vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 39 straipsnio 5 dalimi, viešojo administravimo subjektas privalo įvykdyti jam skirtus Konkurencijos tarybos nutarime nurodytus įpareigojimus nustatytomis sąlygomis ir terminais, tačiau motyvuotu viešojo administravimo subjekto prašymu Konkurencijos taryba turi teisę įpareigojimų įvykdymo

terminą atidėti iki dvigubai ilgesnio termino, negu buvo nustatytas nutarime, jeigu įvykdyti nustatytų įpareigojimų laiku viešojo administravimo subjektas negali dėl objektyvių priežasčių.

(267) Konkurencijos taryba pažymi, kad Konkurencijos įstatymo 36 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, kad už per Konkurencijos tarybos nustatytą arba šio įstatymo 39 straipsnio 5 dalies pagrindu pratęstą terminą šio įstatymo 35 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodytų įpareigojimų neįvykdymą viešojo administravimo subjektams gali būti skiriama pinigine bausme iki 600 Eur už kiekvieną pažeidimo vykdymo dieną po termino įvykdyti įpareigojimus pašalinti pažeidimą pabaigos.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsniu, 18 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 33, 35, 36 ir 39 straipsniais,

Konkurencijos taryba n u t a r i a :

1. Pripažinti pažeidžiančiais Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalį Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinuosius dydžius, patvirtintus Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. 57 „Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių patvirtinimo“ ta apimtimi, kuria buvo nustatyti fiksuoti ir minimalūs atlyginimo dydžiai už notarinių veiksmų atlikimą.

2. Skirti Teisingumo ministerijai 45 000 Eur baudą už 1 punkte nurodytą Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies pažeidimą.

3. Įpareigoti Teisingumo ministeriją ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo Konkurencijos tarybos nutarimo paskelbimo Konkurencijos tarybos interneto svetainėje [www.kt.gov.lt](http://www.kt.gov.lt) pakeisti 1 punkte nurodytą reglamentavimą taip, kad jis atitiktų Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimus.

4. Įpareigoti Teisingumo ministeriją ne vėliau kaip per 14 dienų nuo 2 punkte nurodytos baudos sumokėjimo ir 3 punkte nurodyto įpareigojimo įvykdymo apie tai informuoti Konkurencijos tarybą, pateikiant tai patvirtinančius įrodymus.

Nutarimas per vieną mėnesį nuo jo paskelbimo Konkurencijos tarybos interneto svetainėje [www.kt.gov.lt](http://www.kt.gov.lt) dienos gali būti skundžiamas Vilniaus apygardos administraciniam teismui.

Vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 39 straipsnio 1 dalimi, paskirta pinigine bausme per tris mėnesius nuo nutarimo paskelbimo Konkurencijos tarybos interneto svetainėje [www.kt.gov.lt](http://www.kt.gov.lt) dienos turi būti sumokėta į biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą<sup>135</sup> (įmokos kodas 6920, lėšų gavėjas Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, juridinio asmens kodas 188659752).

Per nurodytą terminą nesumokėjus baudos, skaičiuojamos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.210 straipsnio 2 dalyje nustatyto dydžio palūkanos. Palūkanos neskaičiuojamos baudos ar jos dalies mokėjimo atidėjimo laikotarpiu ir tuo atveju, kai Konkurencijos taryba priima sprendimą nesikreipti į antstolį dėl baudos priverstinio išieškojimo.

Vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 33 straipsnio 3 dalimi, skundo padavimas dėl Konkurencijos tarybos nutarimo, kuriuo už Konkurencijos įstatymo pažeidimą ūkio subjektui paskirta bausmė, nesustabdo Konkurencijos tarybos nutarimo vykdymo, išskyrus atvejus, kai Konkurencijos taryba, vadovaudamasi šio įstatymo 39 straipsnio 7 dalimi, priima sprendimą nesikreipti į antstolį dėl baudos priverstinio išieškojimo arba jeigu teismas nusprendžia kitaip. Konkurencijos taryba priima sprendimą nesikreipti į antstolį dėl priverstinio baudos išieškojimo bylinėjimosi teisme laikotarpiu, kai Konkurencijos tarybos nutarimas, kuriuo paskirta bausmė, apskundžiamas teismui ir ūkio subjektas pateikia Konkurencijos tarybai finansų įstaigos suteikiamą

<sup>135</sup> Nr. LT78 7290 0000 0013 0151 (AB „Citadele“ bankas); Nr. LT74 4010 0510 0132 4763 (Luminor Bank AB (buvęs AB DNB bankas)); Nr. LT05 7044 0600 0788 7175 (AB SEB bankas); Nr. LT32 7180 0000 0014 1038 (AB Šiaulių bankas); Nr. LT12 2140 0300 0268 0220 (Luminor Bank AB (buvęs Nordea Bank AB Lietuvos skyrius)); Nr. LT24 7300 0101 1239 4300 (AB „Swedbank“); LT42 7230 0000 0012 0025 (UAB Medicinos bankas).

finansinę garantiją ir (arba) draudimo įmonės laidavimo draudimą, kurie padengtų paskirtos baudos sumą (Konkurencijos įstatymo 39 straipsnio 7 dalis).

Pirmininkas

Šarūnas Keserauskas

**DETALŪS METADUOMENYS**

<b>Dokumento sudarytojas (-ai)</b>	Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba 188668192, Jogailos g. 14, Vilnius 01116
<b>Dokumento pavadinimas (antraštė)</b>	DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTRO ĮSAKYMU PATVIRTINTŲ NOTARŲ ATLYGINIMO UŽ NOTARINIŲ VEIKSMŲ ATLIKIMĄ DYDŽIŲ NUSTATYMO ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS ĮSTATYMO 4 STRAIPSNIO REIKALAVIMAMS
<b>Dokumento registracijos data ir numeris</b>	2020-12-07 Nr. 1S-128 (2020)
<b>Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris</b>	–
<b>Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo</b>	ADOC-V1.0
<b>Parašo paskirtis</b>	Vizavimas
<b>Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos</b>	Monika Dumbrytė-Ožiūnienė, Grupės vadovė, Teisės ir konkurencijos politikos grupė
<b>Sertifikatas išduotas</b>	MONIKA,DUMBRYTĖ-OŽIŪNIENĖ LT
<b>Parašo sukūrimo data ir laikas</b>	2020-12-07 15:47:20 (GMT+02:00)
<b>Parašo formatas</b>	XAdES-EPES
<b>Laiko žymoje nurodytas laikas</b>	–
<b>Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją</b>	EID-SK 2016, AS Sertifitseerimiskeskus EE
<b>Sertifikato galiojimo laikas</b>	2019-12-29 17:46:33 – 2024-12-27 23:59:59
<b>Parašo paskirtis</b>	Pasirašymas
<b>Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos</b>	Šarūnas Keserauskas, Pirmininkas, Konkurencijos tarybos nariai
<b>Sertifikatas išduotas</b>	ŠARŪNAS,KESERAUSKAS LT
<b>Parašo sukūrimo data ir laikas</b>	2020-12-07 15:52:35 (GMT+02:00)
<b>Parašo formatas</b>	XAdES-T
<b>Laiko žymoje nurodytas laikas</b>	2020-12-07 15:52:54 (GMT+02:00)
<b>Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją</b>	EID-SK 2016, AS Sertifitseerimiskeskus EE
<b>Sertifikato galiojimo laikas</b>	2019-08-17 10:11:18 – 2024-08-15 23:59:59
<b>Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti</b>	"Registravimas" paskirties metaduomenų vientisumas užtikrintas naudojant "RCSC IssuingCA, VI Registru centras - i.k. 124110246 LT" išduotą sertifikatą "Dokumentų valdymo sistema Avily, Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, į.k. 188668192 LT", sertifikatas galioja nuo 2018-12-27 13:51:05 iki 2021-12-26 13:51:05
<b>Pagrindinio dokumento priedų skaičius</b>	–
<b>Pagrindinio dokumento priedamų dokumentų skaičius</b>	–
<b>Priedamo dokumento sudarytojas (-ai)</b>	–
<b>Priedamo dokumento pavadinimas (antraštė)</b>	–
<b>Priedamo dokumento registracijos data ir numeris</b>	–
<b>Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas</b>	Dokumentų valdymo sistema Avily, versija 3.5.34.1
<b>Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)</b>	Atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja (2020-12-07 15:56:45)
<b>Paieškos nuoroda</b>	–
<b>Papildomi metaduomenys</b>	Nuorašą suformavo 2020-12-07 15:56:45 Dokumentų valdymo sistema Avily